

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SVENDBORG AMT

AARSSKRIFT

FOR

1922

NYBORG
C. SCHÖNEMANN'S BOGTRYKKERI

Til Medlemmerne.

IDEET vi endelig udsender „Svendborg Amt“ for 1922, beder vi Medlemmerne undskyldte, at dette Skrift kommer saa sent. Vi er nu omtrent et Aar bagefter; men da vi har Aarbogen for 1923 omtrent færdig til at gaa i Trykken, har vi godt Haab om i Løbet af næste Aar at indhente det forsømte, og da vi ogsaa først nu opkræver Medlemsbidraget for 1922, vil vi forhaabentlig opnaa Tilgivelse. Vi udsendte i nogle Aar, sidst i 1919, to Skrifter aarlig for *et* Medlemsbidrag, og denne Rundhaandeth sammen med meget høje Bogtrykpriser bragte „Samfundet“ i en betydelig Gæld. Vi var klar over, at denne Gæld kunde vi ikke blive ved at føre med os ind i Fremtiden, og vi mente derfor at maatte sagtne Udgivelsen af Skrifter, indtil der igen var opnaaet Ballance. Dette er nu sket, og vi haaber herefter at kunne bevare denne samtidig med, at vi af al Magt vil søge at give vore Medlemmer godt og værdifuldt Læsestof i Hænde.

Det har været Bestyrelsens Ønske at bringe en Afhandling om Stormfloden i 1872 i „Svendborg Amt“ for 1922; i den Hensigt henvendte vi os i 1920 og 1921 til vore Medlemmer og bad dem hjælpe os med at tilvejebringe Kildestoffet til en saadan Afhandling. Der indkom imidlertid kun et enkelt mindre Bidrag, og vi maatte derfor desværre foreløbig opgive denne Plan.

I 1922 holdtes Aarsmødet i Ørbæk paa „Valdemarsdagen“. Det vedtoges der at nedsætte Medlemsbidraget til 2 Kr. aarlig i Haab om, at „Samfundet“ saa lettere vilde kunde vinde en Del ny Medlemmer. Bestyrelsen beder Medlemmerne virke for, at dette Haab kan gaa i Opfyldelse.

Efter Aarsmødet holdtes et offentligt Møde i *Ørbækklundes* kønne Have, som velvilligt var aabnet for os af Fru Godsejer *Lange*.

Her holdt Dr. phil. *Vilh. Lorenzen* et meget interessant Foredrag om *Ørbækklunde*, og derefter talte Formanden om *Minderne og vore historiske Mindesmærkers Betydning*. Sluttelig fremsatte han et Forslag om, at man skulde søge at faa indrettet en

SVENDBORG AMT

AARSSKRIFT

FOR

1922

NYBORG
C. SCHÖNEMANN'S BOGTRYKKERI

REDAKTIONSUDVALG:

J. Chr. Clausen, Præst, Korinth.

Thøger Dissing, Højskoleforstander, Vejstrup.

J. P. Kristensen Randers, Højskolelærer, Ollerup.

Historiske Efterretninger

om

Avnslev og Bovense Sogne i ældre Tid

ved

Albert Thomsen.

I. Indledning.

Avnsløv og Bovense Sogne danner tilsammen een Kommune, der hører til de største paa Fyn. I Forening med Nabosognene Flødstrup-Ullerslev danner de Nordspidsen af Svendborg Amt.

Nordligst ligger det lille Bovense Sogn, 1294 Tdr. Land stort (= 7,14 Kvadratkilom.). Det har Form som en Trekant, støder mod Vest ind til Flødstrup Sogn og gaar ud til Storebælt i Øst. I Syd grænser det op til Avnslev Sogn, der er mellem fire og fem Gange saa stort, 5801 Tdr. Land (= 32 km²). Dette Sogn har en mere indviklet Grænselinie. I Vest støder det op til Flødstrup og Ullerslev Sogne, men Syd paa danner Vindinge Aa et Stykke Skellet ind mod Kullerup og Skjellerup. I Øst er Storebælt Grænselinie fra Strandskov til Skaboeshuse. Denne nordlige Del af Sognet, der ligger som en nogenlunde afrundet Klump Nord for Aaen og en Linie gennem Pilevad over mod Skaboeshuse, er uden Tvivl det oprindelige Sogn; men nu strækker Sognet sig langt

Redaktionen har fra Hr. Kommuelærer, Museumsforst. Albert Thomsen, Holbæk, modtaget Manuskript til et større Arbejde om Avnslev og Bovense Sognes Historie. Da vi f. T. ikke ser os i Stand til at udgive det som særlig Bog, har vi med Forf.s Tilladelse delt det, saa vi i denne og følgende Aarbøger bringer Bogens forskellige Afsnit. Senere vil den fremkomme samlet som Særtryk.

Redaktionen.

sydligere. Ind mellem Hjulby og Vindinge Sogne i Vest og Nyborg Mark- og Skovjorder i Øst skyder sig Juelsbergs og Borgeskovs Jorder, der forbi „Telegrafskoven“ fortsætter sig over Avernakke ud i Dyrehavekvarteret ved Nyborg Fjord. Endelig hører til Avnslev Sogn det meste af den store Halvø, der ender i Knudshoved, Øen og Slipshavn. Fra Nord til Syd er Kommunen lidt over 2 Mil lang (15,5 km).

I Avnslev Sogn ligger Byerne Avnslev, Korkendrup, Skalkendrup, Rejstrup og Nordenhuse samt Herregaarden Juelsberg. I Bovense Sogn Bovense og Strandtved.

*

*

*

Men nu Naturen — —. Hvorledes ser der ud i disse østfynske Kystegne? Hvilke Former for landskabelig Skønhed rummer de?

Skov veksler med Ager, Strandenge med Smaakrat, Sandjorder mødes med sorte Moser, den store Aa og de smaa Bække strømmer gennem Søen og glider ud i Fjorden. Østerpaa skyller Storebælt op mod den lave Kyst.

Gaa op paa „Skallebjerg“ en Sommeraften og se dig om; her er frit Udsyn til alle Sider. Mod Vest er Himlen luerød af Solnedgang, Kirkeklokkerne ringer deres Aftensang fra Sogn til Sogn. Under os ligger Skalkendrup store Gaarde, Præstegaarden med Storkereden og de gamle Træer, og den prægtige lille Kratskov, Eskehaven, hvis Smaadamme blinker taageslørede i Halvlyset. Længere ude ligger Aaskovgaardene og deres Smaaskove, Korkendrup og Flødstrup med det hvide Kirketaarn. Ude i Sydvest ses Avnslev Kirke mellem Kirkegaardens høje Elme. Hvorfor lagde de Bymænd deres Kirke saa lavt? Højt paa Bakken ved „Ellekær“ burde den have knejset, eller oppe i Byen paa „Krages Banke“. — Syd for os ligger

de tre Føjsehøje ude i Marken. Der bor Troldfolk, siger de gamle. Bag Højene dukker Avnslev op med den slanke Mejeriskorsten, og længere borte skjuler et blaagrønt Skovbælte Juelsberg og Nyborg for os; kun Vor Frues Spir peger over Skovene mod de røde Aftenskyer. Lidt vestligere ser vi Hjulby Kirketaarn og hinsides Aadalen Vindinge Kirke. Men mærkeligst er det næsten at vende Øjet mod Nord, for da glider Haver og Hegn og Smaaskove ud i eet for os og gaar jævnt over i de store Skove ved Lundsgaard, bag hvilke Munkebo Bakke som en fjærn Bjærgryg danner Horisont. Inde i alt det frodige grønne øjner vi Bovense Kirkes Taarn, hvidt med festligt rødt Tag, og hist og her en langlænget, straatækt Gaard. Helt ud til Stranden gaar Skoven, og her er saa fladt, at de hundrede Hegn næsten skjuler baade Nordenhuse og Rejstrup for os. Øster ude ligger saa det store Bælt, skinnende blankt og i dyb Aftenro. Der gaar en stor Bark ned mod Sprogø, hvis Fyr blinker vejledende, og vi kan ogsaa skimte Lysene ovre i Korsør Færgenhavn.

Kysten er jævn og lav ud mod Bæltet, Skrænter ser vi kun ved Skaboeshuse og ude ved Knudshoved Fyr, og de mangler Skov. Ellers faar vi det samme Billede overalt: en flad, stenet Strand, Volde af Sand og Tang, dækkede af salte, saftige Strandplanter, mange Steder Marehalm, og indenfor en grøn og frodig Strandmark. Fra den hæver Landet sig straks med Kornagre og Græs-jord hinsides et Hegn af Slaaen eller Sandtorn. Smukt er der langs Stranden ved Nordenhuse, naar man sidder mellem de susende Fyrretræer, der er „Præsteskoven“s yderste Forposter; der henne ligger optrukne Baade, Sildekasser og store Net, bag dem Fiskerlejets pæne Huse; ude i Stranden plasker badende Børn om mellem de vaade Graasten, ganske som i Stenalderens Dage. Deres Raab

skingrer af Genlyd mod Skoven. — Ogsaa en Spadseretur langs Stranden fra Grønnehavn hen under de høje Lerskrænter ved Skaboeshavn og ud til Teglværkskoven er smuk og afvekslende. — Men friest ligger Havet for vort Blik, naar vi staar paa Sogdenes Sydspids oppe ved Knudshoved Fyr; da ser vi de farende Skibe fra Sjælland til Fyen, over til Sprogø og Syd paa til Langeland. Bag os ligger Isbaadestationen og Slipshavn med den gamle Færgekro og Bøgeskoven.

I Oldtiden var Egnen dækket af store Skove, især langs Stranden, men nu er der kun Rester tilbage af fordums Herlighed. De største Skove findes ved Juelsberg. Her er Bøgen eneraadende, og de enkelte gamle Ege, man hist og her opdager, er de sidste sejge Kæmper af en slagen Hær, Minder fra en Tid, da Egen var Skovens Herre. Juelsbergskoven skal man besøge i Løvspringstiden. Bøgen er tidlig grøn her, og man finder vanskeligt et skønnere Syn for danske Øjne end denne foraarsfriske Løvsal i Majsolens skære Lys. — Men ligesaa pragtfuld er Skoven i Grunden i Septembers sidste Dage, naar Løvet falder; over alle Veje drysser Bladene i de hedeste Farver, røde, gule, orange og bronze. Saa kan man gaa en vidunderlig Spadseretur ned gennem Amalielund og videre gennem tæt Krat og aaben Skov ud til de stubvisne Agre, som skiller Juelsbergskovene fra Teglværksskoven og Christianslund.

Men ogsaa de mange mindre Skove og stille Smaalunde, der ligger spredte over begge Sogne, ejer mange skønne Partier. Her forstyrres Idyllen ikke af støjende Fremmede; Dyr og Planter trives i Fred; her er ofte hverken Vej eller Sti. — Og her synger Nattergalen i de lyse Juninætter.

Moser og Engdrag finder vi allevegne i de to

Sogne. I den tidlige Foraarstid, naar Engene er gule af Kabbelejer og Engblommer, er der meget smukt nede ved Aaen, Vindinge Aa. Langs Gyden, som løber der ned, marscherer de slanke Popler, een Række paa hver Side, men omsider standser de, deres Rødder drikker af Grundvandets Overflødighed, og de drister sig ikke ud i den vaade Eng. Her snor Aaen sig langsomt, klart er dens Vand, hvid og fast dens Sandbund; her bader Børnene om Sommeren. — Smukke Mosedrag ser vi ved Hjulby, Korkendrup, Skalkendrup og flere andre Steder.

Rigtige Søer er der ingen af, men mange smaa Kær og Vandhuller i Markerne. Og saa de kønne Gadekær, som alle Landsbyerne har.

Jordbunden selv bestaar næsten overalt af det fede, frugtbare Moræneler fra den sidste Istid; mange Jorder, f. Eks. ved Skalkendrup og Bovense, maa regnes til de frugtbareste og kraftigste paa Fyen. De bugner hver Sommer af tæt og frodig Hvede. Nogle Steder danner Istidens Sandlag Overfladen, f. Eks. i mange af Bakkerne, og Vest for Avnslev ligger store Strækninger, som tidligere var Hede, „Hedemarchen“ hedder de paa de gamle Matrikulkort. Her gror endnu lidt Lyng hist og her paa Digerne, men Jorden er allevegne under Kultur. Ældre end disse Morænelag er Kalkstenen, som et Sted i Sognene bryder frem til Overfladen, i Kalkbrudene Vest for Rejstrup.

Terrænet er overvejende „bølgeformet“, brede Bakke­drag i rolige, afrundede Linier, ingen bratte Aase eller Bakkekamme; jævnt stigende, jævnt faldende breder Markerne sig. De største Flader ligger mod Vest; ud mod Stranden, fra Skalkendrup og ned mod Juelsberg, er Overfladen mere urolig i Linierne.

*

*

*

I denne skønne Natur, paa denne frodige Jord lever og virker tre Tusinde Mennesker. Her gaar Ploven hvert Foraar gennem sort, dampende Muld, her strør Sædemanden sine Korn i den ventende Jord, her grønnes og gyldnes Agrene under Lærkesang i Solens varme Lys, her klaprer Høstmaskinen frem gennem den gulmodne Sæd. Her ligger By ved By med hvidlængede Gaarde og Huse, omgivne af lune, fyenske Haver mod brogede Blomsterbede. Bugtede Gyder med gamle, stynede Pile leder ud mod de aabne Landeveje.

Og det bliver nu vor Opgave paa de følgende Sider at fortælle om de Slægter, som boede og byggede i disse Egne i Aarhundredernes Løb.

II. Minder fra Oldtiden.

I de første Aartusinder, der gik, efter at den sidste Istid var afløst af et mildere Klima, dækkedes vort Land for Størstedelen af vældige Fyrreskove, hvor hist og her en lille Flok Mennesker havde indrettet deres simple Bopladser. Egnen her Nord for Nyborg laa den Gang lavere end nu, Nyborg Fjord fortsatte sig langt op i Vindinge Aadal, og Kysten ud mod Storebælt havde en anden Form end nu.¹⁾ Fra disse fjærne Tider har vore Egne ingen Fund at fremvise.

¹⁾ I den store Maglemose N. V. f. Skaboeshuse findes endnu Strandsand med Skaller, Strandsnegle og Muslinger, Tangrester, Lag af „Rallesten“ m. m. hvilket kunde tyde paa. at Kysten tidligere er gaaet saa langt ind. Der kan i Terrænet spores en tydelig Sænkning, som begynder ved den store Strandmose ved „Rabenslyst“, fortsættes gennem Maglemosen og V. f. Skaboeshuse ud til Kysten ved Nordenden af Teglværksskoven. Maa-ske har Terrænet Øst for denne Sænkning dannet en Ø, hvis Østkyst laa længere ude i Bæltet end den nuværende Kyst, hvad nogle Fund i Havstokken synes at tyde paa.

Efterhaanden blev Fyrren fortrængt af Egen, der dannede store Skove langs Kysterne, som Tid efter anden antog deres nuværende Form. Strandlinien maa tidligere have ligget et Stykke ude i Bæltet, thi der findes f. Eks. ved Nordenhuse, Rødder af Egetræer og store Dele af Stammer langt ude i Stranden under Sandbunden. Der ligger ogsaa Tørvemose under Havstokken enkelte Steder.

Her i disse tætte, vilde Egeskove, paa de flade, grønne Sletter mellem dem og langs Stranden strejfedes Smaaflokke af Jæger- og Fiskerfolk omkring, klædte i Dyrerhuder og forsynede med mærkelige Vaaben og Redskaber, som de møjsommeligt tildannede af den haarde Flint. Fra denne ældre Stenalder har vi de tidligste Vidnesbyrd om Bebyggelse i disse Egne, idet der rundt om i Markerne er fundet adskillige raat tilhugne Øksehoveder, Flækker m. m. Ved Højene paa Borgeskovs Marker fandtes engang et helt Lag af mere eller mindre bearbejdet Flint, maaske Rester af en Boplads fra hine Tider, en gammel Arbejdsplads.

Gravhøje fra Stenalderen.

Derimod synes det, som om de talrige Høje, der forhen kuplede sig over vore Marker, for Størstedelen hidrører fra den yngre Stenalder. I vor Tid er der i de to Sogne ikke 10 Gravhøje tilbage, mens de tidligere fandtes i meget stort Antal spredt over hele Egnen. Gamle Folk fortæller om, hvor mange der var, og hvor smukke de var. Men i det sidste Hundredeaar har man — uden Sans for de historiske Minder, uden ringeste Pietetsfølelse — raseret Egnen for disse kønne Oldtidsmindesmærker, bortslæbt Stenene og anvendt dem som Splydsten i Gaardene, og jævnet Højene, saa de næsten ikke mere kan skimtes i Terrænet. Kun faa er tilbage, og de er endda stærkt

mishandlede. Mens vi tidligere maaske havde 60—70 „Kæmpehøje“ med Dyssekamre paa Toppen og flere store Langdysser, saa er der nu ikke een Høj tilbage i ubeskadiget Tilstand, saaledes er man her som andre Steder faret frem mod dem i Uforstand og Ligeegyldighed.

Vi vil nævne nogle af de endnu bevarede.

I Aunslev Overby, omme i „Krogen“, ligger en stor Gravhøj paa Skellet mellem Kolonihaverne og Hesselager. Den er stærkt indpløjet, men Ejeren har fredet Toppen af den og anlagt en Gangsti derop, saa man derfra har en smuk Udsigt til alle Sider. Muligvis sidder der enkelte Sten i dens Sider endnu, skjulte i Jorden.

Den ene af de tre Føjsehøje, den sydvestlige, i P. Jørg. Petersens Mark, er vistnok ogsaa en Stenalderhøj.

Ligeledes den store Høj N. f. Aunslev Kirke i Hans Hansens Mark, efter hvilken han har kaldt sin Gaard „Alfshøjgaard“. Om Alfshøj er dens rigtige Navn, er ikke til at afgøre. Paa Matrikulskortet 1788 staar der „Foil Höy“ paa Marken ved den, og tæt Øst for læser man „Tiilhøys Agre“ (1688: Tælhøj), vistnok Navnet paa Nabohøjen ved Landevejen i Gartner Knudsens Mark. Jorden, hvorpaa førstnævnte Høj ligger, tilhørte før Præstekaldet, og Pastor C. F. Kisbye fortæller, at den kaldtes Kirkebakken eller Præstehøjen, og han gjorde et forgæves Forsøg paa at udgrave den. Her er ingen Rester af Stensætning.

Paa Borge Skovs og Juelsbergs Jorder findes enkelte Gravhøje; ogsaa i Skovene ligger et Par Smaahøje, som mulig hidrører fra Oldtiden. Men det gælder her som de fleste Steder i Egnen, en sagkyndig Undersøgelse med Udgravning er ikke foretaget; og det bedste Kendemærke, Dyssekammeret, er fjærnet.

Paa Dalsgaard's Jorder, V. f. Lysemose, ligger

ind til Markskellet en Stenalderhøj med Rester af Stensætning.

Helt ude ved Storebælt ligger de tre Strandved-Høje. Den største og smukkeste af dem er nu ved at forsvinde da der stadig pløjes over den. Om den anden, der ligger paa Vejmand Jens Pedersens Jord (Rørbæk), har gamle Jesper Jensen i Strandved fortalt mig en Del. Han kunde huske, at den var omsat med en Kreds af meget store Graasten og havde et Dyssekammer paa Toppen. Omkring 1855 fjærnedes de fleste af Stenene. Bønderne i Omegnen hentede Sten der til Spjld under Bygninger, til Trappetrin o. l., f. Eks. sidder der Sten fra den i Jørgen Gregersens Gaard i Visby. De gamle fortalte altid som et Sagn, de havde hørt, at en Konge skulde ligge begravet i Højen her. (Se videre S. 18 om Fundene fra Broncealderen).

Disse tre Høje nævnes allerede 1623 i en Sognebeskrivelse¹⁾: „Udj Nørremarck paa It steed kaldis strandwid findis nogle stenhobe, som mænd kalder Steendysset, som [er] Graffuer.“

Men foruden disse Gravhøje fra Stenalderen findes der i begge Sogne en Del, som endnu er kendelige i Terrænet og huskes som „Kæmpehøje“. Der er f. Eks. den førnævnte Bakke paa Gartner Knudsens Mark V. f. Avnslev, Tælhøj, som den sikkert har heddet. Der er Knøllen, en Banke V. f. „Onkelsminde“ i Nederby, den havde tidligere et stort Dyssekammer. Som de fleste af den Slags Høje husede den ogsaa „Bjærgfolk“. Marken hedder endnu „Knølls-Agre“.

Tæt Øst for Korshøjgaard ligger „den forreste“ og „den bageste“ Korshøj; den sidste ses snart ikke mere.

¹⁾ Præsteindberetn. til Ole Worm. — Ny kgl. S. 728 4°.

Den forreste havde før en Stensætning, men den bageste nede ved Smedelykken var højere og havde et Gravkammer, som kom til Syne, da den blev jævnet c. 1865. „Der var saadan nogle store Sten stillet op ved Siden af hinanden med en meget større ovenover (Overliggeren), og indeni laa der det meste af et Skelet, saa vi Børn turde næsten ikke komme ned ad den Kant til, saa ræd var vi for den døde Mand, der sad inde i Højen“, har en Mand fortalt mig.

I Peder Hansens Mark i Korkendrup laa før en Gravhøj, som kaldtes Aashøj (*O'eshöi*), efter den hed Byjorderne heromkring „Aasmarken“. (I Matrikullen 1688 nævnes „Aeskroegs Agre“; Kortet 1788 har ligeledes Aas-Agre og „Aas-Krog“). Den er næsten forsvundet i Terrænet nu.

En halv Kilometer S. V. for Avnslev Kirke i „Blinkens Agre“, har der ligget en stor Stendysse, som de gamle kaldte Stivesten. I de gamle Marklister nævnes den stadig (Stiffsteen, Stifuensteen, Stifue Steen, Stive Steen). Det er utvivlsomt denne Høj, der menes, naar det i et Haandskrift om de fynske Runesten hedder om Avnslev-Runestenen, at den er flyttet „fra en høj, som ligger strax synden for forskreffne Auindslöffs Kirche, vdi denne høj siger bønderne, att en Kiempe skulle ligge begraffuen, huilcken vor saa sterck att ingen Kiempe vdi alle disse lande kunde hannem bestaa for sin store styrcke skyld, oc dog paa dett sidste bleff forgiffuen och laugd vdi denne høj“. — Noget lignende fortælles i en Indberetning fra Præsten Oluf Lerche 1743: „Paa Aunslev Hede-Mark Sydvest for Kirken ungefær 200 Skridt derfra findes en meget stor Sten paa 3de andre Stene oplagt, som kaldes Stiive-steen, men hvad heller den har været brugt udi de hedenske Tider til et Offersted, eller det

skal være en saakaldet Kæmpebegravelse, har jeg ej kunnet komme i Erfaring om ¹⁾“. — Ogsaa Pastor I. B. Kisbye omtaler et Sted Sagnet om, at der tæt ved Kirken ligger en Kæmpe begravet med store Skatte, men han antager, at det er i den førnævnte Høj N. f. Kirken; Stivesteen har maaske allerede i Kisbyes Tid været ødelagt. — Højen er nu næsten forsvundet.

I Præsteindberetningerne til Ole Worm 1623 fortælles om en stor Langdysse, der laa ved Aamagyden, midtvejs mellem „Onkelsminde“ og Viadukten: „Synden Kirchen findis Nogle høye lange graffue paa Marchen, omkring sat med stoere graa Kampesteene, som mand kalder dysset“, og Præsten fortæller, at „gamle folck mener, at Kemper med deris Eftkomm. skall deri ligge begraffuene“. Langdysssen nævnes ofte, 1667: „neden for dysset“, 1788: „Lange Dysse Agrene“, og Marken kaldes endnu af de gamle for „Dysseagre“.

Beretningen fra 1623 nævner desuden nogle andre „høye baade synden och Vesten Kirchen, som er opsat med steen“, saa det lader til, at Egnen var rig paa disse Gravminder. Naar man ser den Mængde Sten, endogsaa meget store Sten, der sidder i Kirkegaardsdiget, opstaar den Tanke let, om ikke mange af dem fordum har staet paa de omliggende Markers Gravhøje. Da Ladebygningerne paa Juelsberg blev genopført efter den store Brand 1848, tog man Dyssernes Stensætning til at lægge Grund med. Gamle Folk fortæller, hvorledes de fra Morgen til Aften kørte Sten fra Højene paa Fæsternes Marker op til „Gaarden“.

Paa dette Sted maa vi ogsaa omtale: Tinghøjen i Aalykke. 1623 hedder det: „Vdj en shou sonden Kirchen

¹⁾ Indberetn. til Lente Adeler („Tilstanden i Nyborg Aaret 1743), Landsarkivet.

kaldis Aalych findis en stenhob, kaldis Tinget, huor der menis at være holt Ting I fordum Tiid, och er Nogenlunde shicket epter itt ting“. Matrikulen 1688 nævner „Ting-Aalyche“. Tingstedet vender vi siden tilbage til. Her skal kun siges, at denne Høj uden Tvivl ogsaa var en Gravhøj fra den yngre Stenalder. En Mand, som c. 1856 var med til at rydde den, fortæller, at den havde „dobbelt Stensætning“, en Række ved Foden og en anden højere oppe, men denne „øverste Række“ har muligvis været selve Dyssens Kammer, hvor Overliggeren maaske var Ijærnet. Jorden paa Toppen var fuld af „alle Slags Jord og Fyld og Sten ligesom runde Brosten“. Der fandtes ingen Oldsager, saa vidt han kan mindes. Stenene sidder i et Par Gaarde i Aalykke. Højen har ligget paa Aalykkegaards sydligste Mark, helt nede ved Aaen; den er næsten ikke til at faa Øje paa mere. Marken er paa dette Sted oversaaet med Flint; nogle Stumper saa ud til at være ildskørnede ved at ligge i et Baal. De ældre husker, at det „skal jo ha' været et gammelt Tingsted“, og den kaldes *Meihöi*, maaske kommer det af *Mindehøj*.

Indberetningen til Ole Worm fortæller ogsaa, at der paa Skalkendrup Mark, paa et Sted, som kaldes *Pilekrog*, findes „2 Stenhobe som Graffuer“, altsaa to Stendysser. De skulde efter denne Beskrivelse ligge mellem Bovense Skole og „Marielyst“.

Foruden de Høje, vi nu har nævnt, findes der rundt i Sognene en Del, som muligvis ogsaa er rejst i Stenalderens Dage, men som der intet sikkert kan siges om. —

Ilde er der handlet med de smukke Gravminder, som vore Forfædre rejste til deres Dødes Hæder; kun faa staar tilbage, og alle er de mere eller mindre medtagne. Det er derfor vort Haab, at de nulevende og fremtidige Slægter vil værne om de Oldtidsminder, Fortiden skaanede.

Vi kan sige som Pastor I. B. Kisbye i Skalkendrup skriver 1809: „Kun Skade, saamange af disse skønne Mindesmærker, ja de fleste, ere alt ødelagte uden at man endog i de nyere Tider har villet lægge Mærke til deres Værd“. (I et Brev til d. kgl. Kommission til Oldsagers Opbevaring).

Andre Fund.

Nogle Markfund fra Skalkendrup Mark, Strandskov og Rabenslyst vidner om, at man i Stenalderen undertiden begravede de døde uden at sætte Høj over dem.

En Dag i September 1873 gik en Boelsmand paa Skalkendrup Mark og pløjede. Under Arbejdet stødte Ploven paa en Sten; han standsede Hesten og tog Stenen op; og da han opdagede, at der var én under den igen, hentede han en Spade og begyndte at grave den underste op. Derved stødte han pludselig paa et Menneskekranium og forskellige andre Knogler. „Han havde ingen Ide om, at det var en Oldtidsgrav, men tænkte som sædvanlig paa Lig fra Svenskekrigen.“¹⁾ Derfor tog han ufortrøden fat paa at rydde op i Graven, men var dog saa betænksom at give Pastor Kisbye Underretning om Fundet. Paa Oldnordisk Museums Vegne kom da C. G. V. Faber til Stede og undersøgte den slemt forstyrrede Grav, hvor man fandt fire Menneskeskeletter, som laa i en Klump, en sønderbrudt Urne, en smuk 6 Tom. lang „Lansespids“ af Flint, en Benpren og en Del Dyreknogler. Hele Fundet indsendtes til Museet. Graven var mærkelig lille, 1 m lang og $\frac{1}{2}$ m bred, men den forstyrrede Tilstand, hvori den fandtes, vilde sikkert umuliggøre en nøjagtig Opmaaling. Disse Stenaldergrave paa fri Mark plejer at

¹⁾ Indberetn. til Worsaae fra Faber. $\frac{3}{19}$ 1873. — Kisbye meddeler det i Fyns Stiftst. for $\frac{24}{5}$.

være en Del større. Gravkisten laa i Retning N.-S. paa fuldstændig flad Mark. Bunden var „brolagt“ med mindre Sten, i Siderne sad nogle større, mens et Par flade, brede Sten dannede Kistens Dække.

I samme Mark er der tidligere opløjet Rester af gamle Ildsteder, hvor der har været tændt Baal op, sandsynligvis de saakaldte „Brandpletter“. I den trækulblandede Jord laa der mange Potteskaar, Dyrknogler og enkelte Stumper bearbejdet Flint.

Paa en af Strandskovs Marker fandt man i 1909 ved Mergelgravning lige under Plovfuren en Del Knogler og itubrudte Kranier af Mennesker; de laa uden Orden i Jorden, og der syntes at være 2 à 3 Skeletter. Foruden Knoglerne saa man kun en lang, smal Flintestens Spydspids. I Nærheden fandtes tidligere „et gammelt Ildsted“ og en Broncedolk.

Et lignende Fund er gjort paa Rabenslysts Jorder i en Banke nær Stranden, hvor man ved Mergelgravning fandt flere Skeletter, og der meldes ogsaa her om et Baalsted.

I det hele taget er der langs Stranden optaget adskillige Skeletter, oftest i Nærheden af gamle Baalsteder fra Stenalderen. Men hvor der ikke samtidig med Knoglerne findes Oldsager, er den Mulighed jo straks til Stede, at det er yngre Begravelser, f. Eks. fra Svenskekrigene, som jo netop rasede stærkt her paa Egnen.

I de fleste Hjem her i de to Sogne gemmer man Flintestensredskaber fra Stenalderen, som er fundet i de omliggende Marker. Opkøberne har ogsaa her paa Egnen gjort rig Høst — ikke mindst af Bronzeegenstande — og for faa Kroner skilt Folk af med smukke og værdifulde Oldsager, som ofte havner i et udenlandsk Museum. Men er end de fineste og ejendommeligste Stykker gaet

tabt — Folk fortæller selv derom — saa er der dog nok tilbage til, at man kan faa en Forestilling om, hvor tæt Egnen maa have været bebygget i Stenalderen, og hvor højt et Kulturtrin, disse Mennesker maa have staaet paa, siden de forstod at tildanne saa nydelige Øksehoveder, Pile- og Spydspidser, Dolke, Mejsler og Savblade. Endnu findes der hvert Aar under Markarbejdet adskillige Redskaber og Vaaben af Flint. I enkelte Marker er Fundene endog særdeles hyppige.

— Paa den Tid, da den yngre Stenalder langsomt gik over i Bronzealderen, c. 1400 Aar før Kristus, var Egnen her beboet. Spredt mellem Skovene laa Bopladserne med de smaa risflettede Hytter, hvis Vægge bestod af Ler. Udenom laa Smaapletter af dyrket Jord, hvor der sikkert avledes Hvede og Byg. Inde i Skoven drev Hyrderne om med Husdyrene: Geder, Faar, Køer og Svin; Hundene hjalp til at holde Flokken sammen. Nogle af de voksne Mænd gik paa Jagt eller fiskede ved Strandkanten. Kvinderne gruttede Korn til Mel og tilberedte Maden. Haandværket er i sin Vorden; et Sted former Pottemageren sine Krukker og Fade, eller maaske store, smukke Urner, der skal gives de døde med som Gravgoods. Og fjærnt og nær klinger Stenhuggerens Hammerslag, mens han med sikkert Haandelag og øvet Øje udhamrer af den haarde, lunefulde Flint de nydelige Vaaben og Redskaber, som den Dag i Dag er Genstand for vor Beundring.

Bronzealderen.

Ogsaa fra Oldtidens følgende Afsnit, Bronzealderen, har vor Egn adskillige Fund at opvise.

Halvandet Tusinde Aar før Kristi Tid begyndte Sydens Købmænd at bringe baade Kobber, Tin, Guld og Blan-

dingsmetallet Bronze med herop; og vi kan tænke os, hvorledes de ved vore Kyster har opslaaet deres brogede Telte, hele Boder med allehaande fremmede Produkter, som Nordboerne tilbyttede sig for Skind og Rav. Men det kosteligste, de bragte, var Metallet, Broncen, der ejede store Fortrin frem for Flinten. Det blinkede og lyste fra Købmændenes Boder af blanktslebne Sværd og Dolke. Kvindernes Øjne droges mod de pragtfulde, snoede Armringe og Bæltespænderne.

Med Broncetiden begynder en ny Kulturperiode, Samkvemmet med de sydligere Folkeslag blev betydningsfuldt paa mange Omraader. Snart købte man det raa Metal og støbte selv Vaaben, Redskaber og Smykker deraf. Ofte er disse Ting prydede med fine Ornamentter, som vidner om Sans for Linievirkning og Stil.

Rundt i vort Land finder vi Gravhøje i Hundredvis fra Bronzealderen. De er oftest meget mindre end Stenalderens Høje, og de har intet ydre Stenkammer, men rummer eet eller flere stensatte Urnekamre. Saa vidt jeg ved, ligger der i vore to Sogne ingen Høje, der afgjort stammer fra Bronzens Tidsalder. Deraf kan man ikke skønne, at der ingen har været her; deres Forsvinden skyldes snarest den Omstændighed, at de lettere end de store Stendysser lod sig sløjfe. Men desuden viser det sig, at de sjælden er talrige i Egne, hvor der, som her, var mange Stenalderhøje. Man brugte da disse som Gravpladser, idet man indrettede Urnekamre overalt i Siderne paa den store, gamle Høj. Saaledes er det sket med den ene af Højene i Strandtved.

Da man c. 1855 fjærnedede de store Sten, som stod i Kreds om Højens Fod, saaledes som tidligere er fortalt, fandt man i Højens Sider, indenfor Stenkredsen, en Mængde Urner. Vi lader vor Hjemmelsmand, nu afdøde Jesper

Jensen i Strandtved, fortælle derom. „Der var da nok over en Snes af de Potter; sorte og pæne var de, ligesom Jydepotter. Ovenpaa laa der en flad Sten som Laag, og nede i dem var der en hel Bunke Aske. Vi Børn fik dem jo at lege med og løb ned til Stranden og skyllede det' her' Skidteri ud af dem, og saa var de saa pæne; glacerede indeni. Somme af dem havde to smaa Ører, nogle bare en Stjært. De var saa store, at der magelig kunde være et Par Kander Mælk i dem. Vi delte dem mellem os; vi Drengene fik hver een, de smaa Tøse fik to, og saa legede vi med dem. Men til sidst blev de knaldet i Stykker til Fastelavnsløjer.“

Der gik det Sagn, at her i Højen laa en Konge begravet. Han har en Guldkæde om sin Hals, og den er saa lang, at den rækker helt ned om hans store Taa. Den Kæde var nok værd at eje, og derfor gravede en ung Mand, en Søn af Fæsteren, en dyb Rende tværs ned i Højen ovenfra. Da han var naaet et Stykke ned, stødte han paa et stort Broncesværd, som ved hans Uforsigtighed brødes i flere Stumper. Der var intet Hæfte til. Det opbevares endnu i Familiens Eje.¹⁾

I den østligste af Korshøjene fandt man, da den sløjfedes c. 1865, foruden den tidligere omtalte Stenaldergrav, en stor Urne, som straks gik itu, et Broncesværd, et Broncesmykke og mange smaa Metalstumper.

I den stærkt overpløjede Stenalderhøj paa Gartner Knudsens Mark V. f. Avnslev („Tælhøj“?) blev der for mange Aar siden fundet en velbevaret Urnegrav („en stor Gryde“) og en Broncedolk, der ligesom en tidligere optaget Broncering nu er forsvundet.

Saaledes meldes der om Broncefund i mange af Eg-

¹⁾ Ved en Udgravning i Strandtvedhøjene 1922 fandtes et Broncesværd, to mindre Sværd, to Dolke og en Økse.

nens store Gravhøje fra Stenalderen; foruden det gamle Dyssekammer rummede de tillige een eller flere Urnegrave.

Et Gravfund fra „Rabenslyst“ c. 1855 synes at hidrøre fra den ældre Bronzealder, da man endnu begravede Ligene ubrændte i stensatte Grave, ofte paa flad Mark. Der skulde graves Mærgel fra en Banke Ø. f. „Rabenslyst“, N. f. Vejen efter Stranden, og under Arbejdet stødte man paa flere lange Grave med en Del Menneskeskeletter. Hver Grav indrammedes af en Stenkreds med glatte Sider indad til; der var eet Skelet i hver Grav. Der fandtes 2 store Armringe af Bronze, dannede i den sædvanlige Spiral-Form med 10—12 Vindinger, saaledes som Kvinderne brugte dem den Gang. Men Arbejdet blev straks fortsat, Skeletdele og Sten raslede ned i Udgravningen; og Ringenes Skæbne er ubekendt; de er nok overladt en eller anden Opkøber. Bakkens Top viste sig at være opfyldt; Materialet var hentet fra Stranden: Tangrester, Strandsand med Rullesten og Sneglehuse. Desuden var der Spor af et Baai eller Ildsted. Under dette Fyld var Gravene anbragte i selve Lerlaget. Men da der ingen sagkyndig Undersøgelse blev foretaget, er det vanskeligt nu, ud fra Øjenvidners Beretning, at danne sig nogen sikker Mening om disse Graves Alder og Karakter.

Rundt paa vore Marker er der gjort mange Fund af Bronzegenstande.

I „Knøllen“ (V. f. „Onkelsminde“ i Avnslev), den tidligere nævnte Stenalderhøj, fandt man 1852 en Kile af ublandet Kobber (12,5 cm lang). Den indsendtes til Nationalmuseet af Gaardfæsteren Poul Sørensen.

I 1845 fandt Gaardejer Lars Larsen i Korkendrup ved Pløjning en stor Broncering til at bære om Halsen. Samme Mand gjorde et lignende Fund 1848 og endnu eet

1862, da han i et Stykke Mosejord paa Korkendrup Mark opløjede en smuk riflet Broncering. Disse Ting blev af ham straks indsendte til Nationalmuseet, hvor de opbevares.

Broncedolke er fundne flere Steder, f. Eks. ved „Strandskov“ og i Aalykke. Den sidste, der var et særdeles smukt, velbevaret Eksemplar, blev nylig af Ejeren, Grd. P. Th. Petersen, overladt Nationalmuseet.

— Egnen ved Nyborg har desuden et Par interessante Guldfund at opvise. 1846 var en Karl, Anders Pedersen, som tjente i Holemosegaarden, i Færd med at grave en stor Vandgrøft i Vibeholm-Marken bredere og dybere, og han fandt da to store Ringe, som han siden gemte paa en Hylde hjemme. Anders Rokkedrejer ¹⁾ i Korkendrup kom en Dag over paa Holemosegaarden med en Lystestage, han havde gjort i Stand, og da han saa, at Ringene var af fint Guld, købte han dem af Finderen for 1 Mark, huggede dem i Stykker og solgte flere Stumper til en Guldsmed. Da denne fik Mistanke til ham, og han ikke vilde gøre Rede for, hvor Guldet stammede fra, blev han arresteret. Der var endnu 8 Stænger i Behold, og det viste sig, at der havde været Guld for 7—800 Kr. Drejeren kunde naturligvis ikke undgaa Straf for denne ulovlige Omgang med Danefæ. Ringene, som nu ingen historisk Værdi havde, overgik til Statskassen. De havde ingen Prydelser og var uden Tvivl „Ringguld“, der anvendtes som Betalings- eller Byttemiddel.

Medens det ikke mere med Vished kan afgøres, fra hvilken Tid de to Ringe fra Vibeholm stammer, er man derimod sikker paa, at den store Guldring, der for et Par Aar siden fandtes paa „Øen“ ved Nyborg, er samtidig med det store Broholm-Guldfund 1832 og stammer fra den efterromerske Jernalder, c. 600 Aar efter Kr. — Ringen vejede næsten 2 Pund.

I begge Tilfælde ligger Findestedet saa tæt ind til vore Sogneskel, at vi ikke kan undlade kort at omtale det her.

— — —

¹⁾ Han var Bror til Gaardejer Poul Hansen i Korkendrup. Et mekanisk Geni: han lavede kunstfærdige Ure, en Symaskine o. m. — Historien om Ringene blev til Skræk og Advarsel optrykt i Observatoriets Almanak for 1848.

Ved Aar 400 før Kristi Fødsel holdt Jærnet sit Indtog her i Norden, Bronzealderen afløses af en Jærnalder.

Sydens Købmænd gæstede stedse hyppigere vore Kyster, og af dem lærte vore Forfædre det nye Metal at kende. Haardt og stærkt var det; de herligste Vaaben kunde man smede deraf, men ogsaa alle Slags nyttige Brugsredskaber.

De fleste Fund fra Jærnalderen stammer fra vore Moser; Gravhøjene er ikke saa store eller saa talrige som Sten- og Bronzealderens, vel nok fordi Befolkningen tiltog saa stærkt, at det blev uoverkommeligt at rejse Høj over enhver død.

Egnen her ved Nyborg er ikke særlig rig paa Minder fra Jærnalderen, og i vore to Sogne kender jeg kun eet Fund.

Paa en af Markerne til Martin Nielsens Gaard i Rejstrup (Matr. Nr. 6) fandtes sidst i forrige Aarhundrede ved Markarbejdet en Del Smaating, bl. a. nogle Glasperler, som laa i en lille Forhøjning af Terrænet, vistnok en Gravplads. Perlerne indsendtes til Odense Museum.

Inden vi slutter dette Afsnit, der handler om de ældste Tider i vor Egns Historie, vil vi — idet vi husker paa, hvorledes de fremfarne Slægter vanrøgtede Fortidens Minder — kaste Blikket ud i Fremtiden.

Hver Vaar gaar Plov og Harve gennem Mulden, hver Sommer skæres de sorte Tørv af vore Moser. Hvert Aar findes der mange Flintøkser, Pilespidser, Flækker o. l. i Jordens Gem. Brug dine Øjne vel; det lyser af Flint for din Fod i den vaade, sorte Pløjejord! Og hvem ved, om ikke Harvens Tænder kunde liste et Broncesmykke eller en lille Dolk frem af Mulden? Maaske en Guldring; det er før sket og set. Da gælder det, om Finderen er

sin Opgave voksen. Er det et større Fund, der drages frem for Dagens Lys, bør alt lades urørt, som det afdækkes, mens Sagen indberettes til et af vore Museer, helst til Nationalmuseet (I Afdeling), saa at Undersøgelsen kan foretages af kyndige Mænd. Hvis der findes f. Eks. Vaaben eller Smykker af Bronze eller Guld, bør man ikke søge at renskrabe eller polere Metallet; derved forringes Stykkets Værdi betydeligt. Og ofte beholder Finderen det fundne eller sælger det til en Privatsamler eller Opkøber for en ussel Betaling, i Stedet for at indsende det til Nationalmuseets Undersøgelse, hvorfra han da vil faa Meddelelse om, hvorvidt Museet kunde ønske at beholde den fundne Genstand mod en rundelig Godtgørelse, dersom han er villig til at afstaa den. I hvert Fald bør der altid gives Museet Underretning om vigtigere Fund i Mark og Mose.

Og saa er der Gravhøjene! Kun faa er nu tilbage, og ikke een af dem i uskadt Stand. Derfor gælder det i de kommende Tider om at værne om dem og frede dem. I Aartusinder har de kuplet sig over Agrene som mærkelige Minder fra en graa Fortid; lad dem ogsaa for Fremtidens Slægter vidne om de første Bønder, der tog Land og Boplads her!

oooooooooooo

Mads Hansens efterladte Komedier

Ved

Peder R. Møller

Forord.

Mads Hansens Virksomhed for Folkeoplysning og Folkeopdragelse udfoldede sig paa hans Hjemegn hovedsagelig i de af ham stiftede Foreninger. Blandt disse havde hans Sangforening, som den ældste af dem alle, en fremskudt Plads. Den blev i 1859 flyttet fra Hundstrup, hvor den var oprettet kort forud, men ikke fandt Trivsel, til Vesterskerninge under Navnet „Hundstrup-Vesterskerninge Sangforening“. ¹⁾ Selv var han Foreningens Formand til sin Død (1880) og sang Anden-Bas i Sangkoret.

Til denne Forening skrev han sine Komedier og lod dem opføre af Dilettanter ikke blot for det bare Morskabs Skyld, men mere for at vække Tilskuernes Sans for Livets Alvor og samtidig gennem den Satire, Komedierne indeholdt, aabne deres Øjne for og faa dem til at le af deres egne Daarskaber.

Mads Hansen vidste paa Forhaand knap, hvorledes en saadan Dilettantopførelse af hans første Komædie, „Holger Danske“, vilde arte sig. Han var den eneste, som havde en Smule Kendskab til et Teater og Scenegangen i en Komædie, og dette Kendskab var lidt nok endda. Derfor blev „Holger Danske“ indøvet i al Hemmelighed, for at Dilettanterne og Forfatteren ikke skulde blive til Latter,

¹⁾ Senere fik den Navneforandring til »Vesterskerninge-Hundstrup Sangforening«.

hvis det hele mislykkedes. Han vilde ingen Kvinder have med for at undgaa Sladder og giftig Snak, og den eneste kvindelige Rolle i Stykket — Tjenestepigen — blev overladt til mig, som endnu ikke havde passeret Stemmeskiftningens Krise. Klaus udførtes fortrinligt af en Tjenestekarl, Mads Hansen, Kølleskov; Kristjan af Musiker, senere Musikdirektør i Svendborg, Hans Pedersen; Martin Kristensen af Musiker, Skomager H. Johansen; Sognefogden af Kroejer Niels Andersen, Vesterskerlinge; „Holger Danske“ af Smedemester Henrik Hansen, Ulbølle, og Tjenestepigen, som nævnt, af mig.

Endnu ved Opførelsen af „Enken“ medvirkede ingen Kvinder. Titelrollen udførtes af ovennævnte Mads Hansen, Kølleskov, og gjorde megen Lykke. Senere, da kvindelige Roller blev udførte af Kvinder, blev nysnævnte Titelrolle fortrinlig udført af Maren Møller, Lindholm. Det er fra dette Tidspunkt, at disse Dilettantopførelser af hjemmelavede Komedier blev omtalte i udenlandske Blade som Maalestok for danske Bønders Kultur.

Naar man læser efterfølgende hidtil utrykte Komedier, som Mads Hansen efterlod sig ved sin Død, bør man mærke sig, at de er skrevne i de nærmest paafølgende Aar efter den ulykkelige Krig i 64. Da var Tiden en noget anden end Nutiden. Man saa ingen anden Vej at vinde det tabte Sønderjylland tilbage paa end Kampens. „Sønderjylland vundet, det er Kampens Maal“, skrev Fr. Paludan-Müller, og Mads Hansen: „Til Vaaben Brødre, tag Bøssen fat —“. Det er paa denne Baggrund hans Komedier med de undertiden noget højstemte Replikker maa ses; det var hans varme Kærlighed til Land og Folk, hans aldrig svigtende Tro til Retfærdighedens og Sandhedens Sejr, der har lagt ham dem i Pennen.

Naar jeg, som den sidste nulevende af Mads Hansens

første Dilettanter, har paataget mig ved „Historisk Samfund“s Hjælp at udgive den afdøde Folkedigtets Komedier — de af dem, jeg er i Besiddelse af, og som fortjener at udgives — er det, fordi jeg finder, at de ogsaa af kunstneriske Hensyn bør reddes fra Glemsel og Fortabelse, da der er fortrinlige Karakterskildringer i dem alle. Og dernæst i Forventning om, at de vil interessere Samfundets Medlemmer.

Peder R. Møller.

Holger Danske

Skuespil i en Akt

af

Mads Hansen

PERSONERNE:

KRISTJAN, permitteret Soldat af det aarøeske Strejfkorps

KLAUS, hans Fader.

ANNE, Klaus's Tjenestepige.

MARTIN KRISTENSEN, Maler.

SOGNEFOGDEN.

HOLGER DANSKE.

Handlingen foregaar en Maaneskinsaften uden for en
Bondegaard.

(Naar Tæppet gaar op, er Kristjan ene paa Scenen).

S a n g 1.

(Mel : At køre vatten, at køre ved).

Der er saa dejligt, hvor Bøgen gror,
naar Lærken slaar, og Solen skinner,
men dejligst er der, hvor Droslen bor,
og Aaen gennem Dalen rinder.
Det er saa dejligt med sin Hjertenskær
at lege Skjul bag de store Træ'r,
Ungdommens Lyst
fylder vort Bryst,
der er saa evig godt at være.

Det er saa dejligt, naar Agren staar
med fulde Aks og friske Blommer,
naar Bonden hen over Marken gaar
med hvæsset Le, og det er Sommer.
Men dejligst er der i den dybe Dal,
der gror Kærminderne i Tusindtal.
Sommerens Lyst
fylder vort Bryst,
der er saa evig godt at være.

Det er saa dejligt, hvor Land og Sø
er lagt for Foden som et Klæde,
men dejligst er der, hvor Dalens Skød
indslutter al vor Hjertensglæde;
der samler al Ting sig i Harmoni,
og alt er Rolighed og Drømmeri,
Roligheds Lyst
fylder vort Bryst,
der er saa evig godt at være.

Der er saa dejligt, hvor Bølgen slaar
 sit Bælte om de danske Kyster,
 hvor Bøgeskoven i Solskin staar,
 og Klinten sig mod Havet bryster.
 Der er saa skønt ved Danmarks Moderbarm,
 og dejligt er der i den Elsktes Arm,
 Kærligheds Lyst
 fylder vort Bryst,
 der er saa godt, saa godt at være.

Klaus (kommer. Han taler udelukkende i bred sydfynsk Mundart).

Naa, sidder Du der og synger. Det var bedre, Du gik i din Seng, at Du kunde være til lidt i Morgens, ja, kunde det. Det kunde nok gøres nødig, at Du passede lidt paa nu, at vi kunde komme lidt frem i vort Arbejde, nu du har gaaet og dreven med det Soldateri saalænge. Det var noget bedre, Du havde bleven hjemme og hjulpen os at pløje og saa og høste og slaa, ja, var det. Men Du bliver aldrig til noget ilejn, nej, gør Du ikke, for ordentligt Arbejde har Du ingen Lyst til, og Penge bryder Du Dig ikke mere om end ingen Ting. — Jeg har ladet Dig lære godt op, ja, har jeg, for jeg tænkte dog, jeg kunde ha' faaet lidt Glæde af Dig, naar Du en Gang kunde blive Sognefoged eller Sogneforstander eller saadan noget, og rigtig kuske Præsten, naar han gør sig til Bens om Fattigvæsenet, og vil skave os al det Kram herind i Sognet, han kan hitte rundtom, for denne hersens bliver sagtens ikke bedre, end ham de puttede i Jorden forleden. — Og hvis der var noget Geni i Dig til andet end ligge og rende frivillig i Tjenesten — det kunde Du sagtens tidlig nok naa, min Far — saa kunde Du ligesaa godt prange med Heste, som Johanne Kirstine Per Nielsens Niels; han var kun en fattig Karl at begynde med, men er nu Kræmer for mange Tusind. For

slide os frem, det kan vi ikke, det maa gaa med Fif til-
lige, ja, maa det, ellers havde jeg ikke været saa varm,
som jeg er, det maa Du tro, min Søn, for jeg havde
heller ikke uden et Par tomme Næver at begynde med.
Og hvad har Du saa udrettet den hele Sommer, og hvad
kan det nytte, vi stiller noget op mod Tyskerne, vi maa
heller gi' dem hele Ruppen først som sidst, for de faar
det engang ilejn, og det er ogsaa lige det samme, for
vi kan ha det ligesaa godt under dem, som under vore
egne, de er jo hverken Tyrker eller Hedninger, og havde
vi givet dem hele Stadsen med det Gode, saa havde de
nok heller ikke bleven vos saa haarde, som de har, og
vi havde sparet mange Penge. Gav vi vos først rigtig
ind under dem, saa blev vi nok gode Venner og kunde
leve ligesaa lykkelige og have vort gode Udkomme og
lidt mere til kanske, for Tyskerne er snilde Folk og ikke
saadan nogle Kæltringer som Svenskerne, de fattige Pjalte.
(Gaar og raaber tilbage:) Har Du „foret Bæsterne av“ og
set vel til at „Forpauteri“ ikke har Foden i Tøjlen?

Kristjan: Ja.

S a n g 2.

Mel.: Har Du hørt min malheur igår. Svensk Duet.:

Kristjan: Mindet synger sit bedste Kvad
i de hjemlige Dale,
hver en Blomst og hvert lille Blad
kan om Fortiden tale.

Anne (som er kommen til):

Og hvad Bladene har forglemt,
husker jeg endnu saa bestemt,

Kristjan: men dit Løfte

Anne: har Hjertet gemt,

Begge: har Hjertet gemt!

Kristjan: Et kun Smerter mig, ved Du hvad
dette dog er i Grunden,

- aldrig bliver jeg rigtig glad,
før vi Sejer har vunden.
- Anne: Men naar hver Mand i Danmark vil,
og hver Kvinde vil hjælpe til,
da faar Tysken ej vundet Spil,
- Begge: ej vundet Spil!
- Kristjan: Naar det atter gaar løs igen,
vil jeg med ud at stride;
- Anne: kunde bare din Hjertensven
følge med ved din Side!
- Kristjan: Ædle Kvinde!
- Anne: og ædle Mand!
tro Du værged om Danmarks Strand.
- Kristjan: For min Pige —
- Anne: og Fædreland,
- Begge: Og Fædreland!

Klaus: Naa, nu er Klokken 10. — Og Du er kommen med herud, lille Anne. (spottende) Ja, det er rart at komme ud lidt om Aftenen. Men har Du ikke hørt, at „Maanens Skin gør blegen Kind, og Midnattens Taager udtærer“. Tag Dig vel i Agt, at Du ikke mister din Skønhed for tidlig. Det kunde let hænde sig, hvad?

(Kristjan og Anne gaar).

Klaus: Det er dog forskrækkeligt, hvad de ligger her og trækker disse to, tre Aftener, siden han kom hjem fra Tjenesten, ja, er det. Jeg saa ti Gange heller, at han var bleven væk, end kommen hjem og gi' sig i med saadan et fattigt „Stakale“. Men jeg kunde have ladet være at tage hende her i mit Hus, kunde jeg. Faar han hende — hvad jeg da ellers nok skal se at forpurre — saa bliver her „fanme“ fornemt; for hun har rigtignok ikke været her længere end siden Stævnedag, men jeg kan nok mærke, at hun ikke har lært andet oppe hos Præstens end pudse sig og

lempe fine Sager. Nej Tak! hun skal dog nok blive ham fri; jeg holder ikke af al det „Læssie“ og Sjø'e og alt det fornemme Væsen, besynderlig, naar vi ikke har Raad og Forstand til at føre det og er født i det.

S a n g 3.

(Mel: Lad dadle Kvinderne, hvo vil).

Mi Fa'er vaar i Bo'emai,
 Min Mouer, hun var lessedanne,
 aa je vil haajl mej te min Sta'e
 aa ette kro mej som saa manne.
 Dej fatste Ma'j her i vort Sovn,
 — hans Navn behøver je et' aa nævne' —
 ha' kører strunk i Vinnervogn,
 je kom'r saa smaat i jævne.

Pæ Pæ'sen ha' æ fornem ha',
 ha' klæer sig i Klæes-Klæer,
 men i min Vaajlemskjole ka'
 jeg komme lisse langt som Pæ'er.
 Mi Bopæl har je ubetajl,
 aa fire Tøusi har je u'e.
 men ha' har ette a'jt i Gjajl
 aa saa de fine Klu'e.

Jens Greve æ ej ussel Pjailt,
 ha' haajler ajlti fire Ka'le,
 aa æ i da tebave i ajlt
 aa passer et si' Kram saa fa'le!
 men je ha' slidt, de ha' je saa,
 dejgau je ku' — naa ka je ette —
 aa de ska' mine Ka'le aa,
 fo ejles gaar det slet'te.

Dæ æ vist i'en dæ ke'er et Best
 saa godt som je i vor Bøj'æ'e,
 aa det er aa dem allerflest
 dæ et' forstaar aa broue Pæ'e,
 men hva' je har, de ha' je tjejt.

aa skraue sammen hver en Bitte,
for Gaard og Grun', saa justemejnt,
æ sjajlen saadn' aa hitte.

Martin Kristensen (kommer): God Aften, Klaus!

Klaus (tager til Huen): God Aften!

Martin: Du kender mig maaske ikke?

Klaus: Nej, gør jeg ikke. Hvem er han?

Martin: Jeg hedder Kristensen, men er da ellers født her ved Siden af. Man har ellers kaldt mig for Martin Kristensen.

Klaus: Det Navn kan jeg ikke house at kende.

Martin: Jeg er ellers født i det lille Hus, som Skovfogden nu har.

Klaus (spottende): Naa, det er Ka' Mortens Maardi. Saa kjender jeg Dig nok. Det er dog en forskrækkelig Hat, Du har lagt Dig op, æ'de'.

Martin: Jeg skal sige os, at jeg er en Kunstner, „æ' je“, følgelig maa man ogsaa se ud som en Kunstner.

Klaus: Kunstner! Hvad Kunster kan Du da gøre?

Martin: Jeg har nu i 4 Aar arbejdet i Malerkunsten paa 10 forskellige Steder i Danmark og Tyskland.

Klaus: 10 Steder i 4 Aar — det er lange Tjenester. — Hvad jeg vilde sige — saa har Du vel lagt Dig døgtig Penge op?

Martin: Lagt Penge op, tror Du, jeg er saa dum, at jeg lægger Penge op? Nej, naar man først har rejst et Par Aars Tid og lært at rejse rigtig, saa lærer man nok at bruge Penge og er ikke saa dum, at man gaar og slæber sig fordærvet paa noget usselt Metal. En fri Kunstner kan aldrig blive forvandlet til en ussel Purk.

Klaus: Ja, er det en Kunst at male? Jeg har selv malet alle mine Ledde i Sommer og min Plov, og jeg

vilde da skamme mig, om nogen vilde sige, at jeg kunde gøre Kunster. Ha!

Martin: Du skulde have været ud og set noget i din Ungdom, saa havde du vidst noget, og saa havde Du været noget. Om Forladelse, Du er jo ogsaa noget — jeg siger derfor ikke, at Du er et Fæhoved. — Men det er sandt, er din Søn hjemme?

Klaus: Jeg ved ikke, hvor han er.

Martin: Ja, saa skal jeg nok hitte ham selv. (han gaar)

Klaus: Det er dog bleven en rigtig Laps, den Maardi. Og saa vil han kaldes Kristensen. Og hans Mor kom tilsidst i Hospitalet og havde aldrig været gift og havde 4 uægte Børn ved en sær ny hver Gang. — Men saadan en Hat, det kan jeg ikke glemme, det lignede mest en Brændevinshat, og det er det kanske ogsaa, justement, naar vi kalder saadan en, der drikker mange Snapse, en Brændevinskarl, (ter af sin egen Vittighed.) Og Glarøjnene, Hille den gloende Ende af en Søl! — Saadan var det en Gang, da solgte jeg et vindhoftet Øg til en Stump Forvalter inde paa Landet med 4 Øjne — havde han smidt de to, havde han maaske bedre set, hvor skæv Mæren var. Men saa kan saadan noget ogsaa have sine gode Sider. Jeg havde hende kun i 8 Dage fra det ene Marked til det andet og tjente 30 Rigsdaler paa Asenet, bare fordi Fyren gik med Fjæl for Panden og kunde ikke se, hvad han skulde se. — Og jeg var endda kommen i med hende paa saadan en underlig Maade. Kristen Jeppesen nede i Vængerne, — rigtig en stor Torsk paa et Bæst — han havde lovet mig 5 Daler for at skaffe ham et godt stærkt Mergelbæst. Saa kommer jeg til Marked, der holdt han, Hans Hvid nede fra Strandmarken, med dette hersens vindhoftede Øg. Saa raaber han paa mig: Klaus, raaber han, kan Du smække mig dette

her Øg i en og skaffe mig 60 Daler for hende, saa giver jeg Dig to Specier. 4 og 5 er 9, tænkte jeg. Lad gaa, sagde jeg, og saa skulde Kristen have haft hende, men Pokker i Kristen, saa han ikke, at den ene Hofte var større end den ene, og saa maatte jeg selv hænge ved Skarnet, til jeg slap ud af det ved ham med Glarøjnene.

Kristjan og Martin (kommer Arm i Arm)

S a n g 4.

(Mel.: Känner du min moster. Svensk Duet.)

- Kristjan: Jeg vil ikke prale
af min Daad, ak nej,
jeg vil kun om Krigen tale,
som den var for mig.
Medens Mulm og Taage
hviler over Land
er det sødt paa Post at vaage
for sit Fædreland.
- Martin: Men er det virkelig sandt?
- Kristjan: Naar har jeg faret med Tant?
- Martin: Dersom det gælder,
som Du fortæller,
ved jeg en bedre Maner:
sagte at snige
sig hen til sin Pige,
er dog en større Plaser.
- Kristjan: Du skal ha' Tak
med saadan en Snak,
det er kun flygtige Fraser,
kendte jeg Dig
kun lidt eller ej,
sagde jeg: ej, ej, Du raser.
- Begge: Ej, ej, ej, ej, Du raser.
- Kristjan: Det er stolt at drage
Sværd for Retfærds Sag,

o, men tungt at gaa tilbage
i det haarde Slag.
Men det er min Glæde
og mit Haab forvist,
naar med Ret i Kamp vi træde,
sejre vi til sidst.

Martin: Men er det virkelig sandt?

Kristjan: Naar har jeg faret med Tant?

Martin: Dersom det gælder,
som Du fortæller,
ret at slaa mange ihjel,
da skal jeg lære
Dig at eksekvere
tusinde Daler saa vel.

Kristjan: Du skal ha' Tak
med saadan en Snak,
Du er forfærdelig vigtig,
svared' Du mig:
„jeg følger med Dig“,
sagde jeg straks: „det er rigtig!“

Begge: Det, det, det, det er rigtig.

Klaus: (kommer) Har Du været med i Krigen, Maardi?

Martin: Ja, jeg har ført Krig hele mit Liv igennem. Jeg kæmper bestandig med Sølvets Magt, og skønt det rigtignok hedder i Konservations sproget, at Penge er almægtig, gaar jeg bestandig af med Sejren. Har jeg for mange af de blanke paa Lommen, vil de straks gøre mig til deres Slave. De plager mig med tusinde Sorger, som den fri Mand ikke kender. Naar jeg drager ud paa Togt — hvor det er stolt, hvor det er en Glæde at være med i et saadant Slag. Se engang, min kære Mand, saadan en Hat og saadan et Par „Glarøjne“ er Lønnen, er Sejrstrofærerne, som jeg har vundet paa mine Felttog.

Klaus: Naar Du en Gang har været i 5 Aar i et

Sogn uden for dette, saa gratulerer jeg vort Sogneforstanderskab.

Martin: Ja, jeg undskylder dig, Du er af de gammel dags Folk, Klaus.

Klaus: Ja, ellers havde jeg nok ikke været den Karl, jeg er. — Men lad vos for Plaser høre, hvordan Du ellers bærer Dig ad med at more Dig, for jeg kan nok høre, det er det, Du gaar ud paa.

Martin: At slaa Penge ihjel, vilde Du sige?

Klaus: Ja, der traf Du det.

Martin: Du tror maaske, jeg drikker dem op, men jeg forsikrer Dig, jeg drikker aldeles ikke Brændevin, det er vist.

Klaus: Og heller ikke andre fine Sager? og spenderer heller ikke paa Fruentimrene?

Martin: O, nej; jeg lever saa anstændigt. Jeg skal blot fortælle: I Fjor arbejdede jeg hos en Kammerraad Ingerslev ovre paa Sjælland. Saa sagde han til mig en Eftermiddag: hør Kristensen, vil Du ikke med til Byen i Aften? Jeg takkede naturligvis, det var rigtignok ikke til at sige Nej til. Saa blev der spændt for Wienervognen. Kammerraadens Søn kørte selv, og Frøken Ingerslev og Husjomfruen, en Frk. Lercke, var ogsaa med.

Klaus: Ja, dem kender jeg ikke.

Martin: Da vi kom ud paa Gæstgivergaarden, hvor vi traadte af, traf Kammerraaden en Del gamle Bekendte, Godsejere og Forpagtere fra Omegnen. De fik straks nogle Flasker Vin. Men som sagt jeg drikker ikke meget og har altid en fin Takt. Jeg „konserverede“ naturligvis Damerne. Vi talte om Kunstens seneste Udbytte, vi gik paa Teatret — om Forladelse, jeg lejede os en smuk lille Wienervogn derhen og tilbage igen. O, saadan et dejligt Stykke, der blev spillet. Hvad var det nu, det

hed — — har Du aldrig læst det Kristjan? — Det er sandt, det var „Anchiosa“.

Kristjan? Var det ikke „Pretiosa“?

Martin: Jo, det er rigtigt „Pretiosa“. O, det var den dejligste Komædie, jeg har set.

Klaus: Og hvor mange Penge ødelagde Du saa?

Martin: Kun en Blaahammer.¹⁾ O, saadan jeg morede mig hos Kammerraadens! Men saa kom den forbandede Krig. Baade Kammerraadens Søn og Frøken Lerckes Kæreste kom med. Saa var det, som hele Gaarden var uddød. Ja, Pokker skulde føre saadanne Krige, det har vi kun Hall og Lehmann og Friheden og Københavnerne at takke for.

Klaus: Ja, nu er Du da fornuftig i noget. Krigen ødelægger Landet i Bund og Grund.

Martin: Ja, hvis al det Krigen har kostet, og alle de Penge, der er bleven skudt bort paa Prøjserne, var bleven bekæmpet paa en anden Maade, saa vilde jeg have været med. Du skulde se, sikken Sejre vi skulde have vundet.

Klaus: Ja, det er Snak, Maardi. Men Du har Ret i, at det er Friheden, som gør os alle vore Ulykker. De kunde lade Kongen raade som i gamle Dage, saa gik det meget bedre.

Martin: Ja, og selv om vi skulde føre Krig, hvad i Grunden er noget naragtigt og umenneskeligt noget, saa er Friheden endda fordærvelig. Nu er der jo ingen Disciplin mere i Arméen. En Officer skal jo sige „Di“ til en ussel Rekrut. Hver kan jo gøre, hvad han vil, og der kan følgelig aldrig blive nogen Enighed i Tingene.

Kristjan: Jo, det bliver der nok —

¹⁾ Femdalersseddel. P. R. M.

Martin: (afbrydende) Jeg gad vide, hvor den Mand skulde komme fra, der kan gøre det Stykke Arbejde, at samle alle Hoveder under een Hat.

Kristjan: (syrger)

S a n g 5.

(Mel.: Hr. Oluf, han rider saa vide om Land).

Ved Øresunds Kyst, under Kronborgs Vold,
der sidder han paa et rustent Skjold,
mens Bølgen, den gaar saa let gennem Sundet.

Der sidder han stille ved Kampestensbord
og mæler ikke det mindste Ord.
Mens Bølgen osv.

Der sidder han lænket med Baand og med Bast,
hans Skæg er vokset til Stenen fast.

Hans Harnisk er revnet, hans Sværd er ej hvast
og næsten rustet til Balgen fast.

Naar Nøden er svarest, og Faren er størst,
da rejser han sig af Skjoldet først.

Da revne de Volde, hvorunder han sad,
da falder Rusten af Klingens Blad.

Da springer de Lænker om Haand og om Fod,
han samler Folket til Leding god.

Da gaar han til Kamp uden Brask eller Bram,
og alle Danske de følger ham.

Og ingen er fejd eller ræd og forsagt,
naar Holger Danske er med paa Vagt.

Han styrker vort Mod, og han styrker vor Haand,
han er den levende Folkeand,
mens Bølgen, den gaar saa let gennem Sundet.

Klaus: Holger Danske — det er nok en god Karl.

Han har aldrig været til. Jeg har nok set Holger Danskes Krønike, ogsaa hørt læse lidt i hende, men det er noget godt Vrøvl, er det.

Martin: Ammestuehistorier, intet andet.

(Sognefogden kommer).

Klaus: Naa, der har vi Sognefogden!

Sognefogden: God Aften!

Klaus: God Aften, Sognefoged!

De andre: God Aften!

Sognefogden: Det er dog et velsignet Vejr, det er i Aften. Det er, som det kunde være ved St. Hansdagstider.

Klaus: Ja, bare det vilde staa et Par Dage. Jeg har endnu et Par Læs Tørv nede i Langemose, dem vilde jeg gerne ha godt i Hus, og nu skal vi snart til at fælde.

Sognefogden: Jeg har ellers nogle Papirer til Dig, Kristjan. (tager en stor Tegnebog frem).

Kristjan: Til mig?

Sognefogden: Ja. Jeg tænker, at jeg nok kan se at læse dem ved Maaneskinnet, for mine Øjne er ret gode endnu.

Klaus: Ellers har Maardi et Par Glarøjne.

Sognefogden: Jeg bruger aldrig Glarøjne.

Klaus: Anne! kom herud med en Lygte. Imidlertid skal jeg fortælle vos en Lennike. Det var en Gang, at Povl Tømmermand ude i Ladefogedgaarden var kommen i Tanker om, at han kunde ikke se længer, og at han kunde bruge nogle Glarøjne. (raaber ind) — Og et Stykke Lys i Lygten, lille Anne! — Saa kom han ud til Købstaden til en Instrumentmager, eller hvad han var. Saa flyede han ham et Par Glarøjne med Glas i og et andet, der ingen Glas var i, og saa sagde han til Povl — (raaber atter) Og Ild i Lyset, Anne! — lad vos nu se,

hvilke Du kan bedst se med, her er en Bog. — Dissehersens, sagde Povl. Det var dem, der ingen Glas var i. Lad mig se om der er Glas i dine, Maardi. (rækker efter dem)

Anne: (til Klaus, idet hun rækker ham Lygten) Værsaagod!

Klaus: Lad vos nu høre, hvad det er, Du har paa Samvittigheden, Sognefoged.

Sognefogden: Det er et Brev fra Herredsfogden og lyder saaledes:

Amtet har under 4. denne Maaned tilskrevet mig saaledes; — denne mig er nu Herredsfogden —: Ifølge Skrivelse fra Ministeriet af 1. d. M. har Hs. Majestæt under 29. f. M. ifølge Indstilling fra vedkommende militære Avtoriteter benaadet forhenværende Menig af Aarøes Strejfkorps, Kristjan Klausen af Tornby, med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Martin: Jeg gratulerer!

Sognefogden: (fortsættende) Ministeriet skal derhos ikke undlade at bemærke, at da bemeldte Korps nu er opløst og vedkommende Soldat permitteret, kan Overleveringen af Ordenens Insignier ikke som sædvanlig ske ved Regimentet, hvorfor samme sendes Hr. Etatsraaden — det er nu Amtmanden — for igennem de civile Avtoriteter at overleveres bemeldte Kristjan Klausen.

Det er nu fra Ministeriet til Amtet, men saa følger Herredsfogden til:

Hvilket Sognefogden ville bekendtgøre for vedkommende Menig af det aarøeske Strejfkorps, Kristjan Klausen af Tornby, og derhos overlevere ham medfølgende 4 Stk. Bilag samt indvarsle ham til at møde paa Herredskontorets Tingsted her i Byen førstkommende Torsdag den 16. ds., Form. Kl. 10, for at modtage Dannebrogordenens Insignier.

Gummerup.

Til Sognefogden i Tornby.

Klaus: (spottende) Det er nu Dig.

Sognefogden: (til Kristjan) Værsaagod, det er Bilagene.

Klaus: Og saa skal Du være Dannebrogsmænd, min Dreng. — Saa har Du dog tjent noget. Jens Loivisen i Hedemarken, han fik og Dannebrog, fordi han plantede en stor Banke med Gran, men han kan ikke svare sine Renter til Terminen og ikke sin Folkeløn til Stævnedag, saa det er en god Fordel. Det eneste er, at saadan en kan da ikke komme paa Sognet. — Se Du, at Du kan tjene Dig et Dannebrog, Maardi. — — Hvad mener Du ellers om Krigen, Sognefoged, faar vi Fred eller hvordan bliver det?

Sognefogden: Ja, det tænker jeg, og det er jo ogsaa det bedste, for de smaa er vi jo, og saa maa vi jo lige saa gerne give efter først som sidst.

Klaus: Justement, det er mine Ord! Naar bare Krigsskatten ikke skal blive for stor, saa Pokker med Friheden og med Slesvig og hele Klatten.

Sognefogden: Og jeg har noget til Dig og, min lille.

Anne: Saa — aa?

Sognefogden: Det er ogsaa et Brev fra Herredsfogden og lyder saaledes:

Ved Skifte efter afdøde Sognepræst Brodersen i Tornby, som afholdtes her paa Kontoret sidst afvigte 8. dennes, blev fremlagt et for — hvad er det, der staar — not. publ. oprettet Testamente, ifølge hvilket der tilfalder hans daværende Stuepige, Anne Johanne Pedersen, Datter af Indsiddet Peder Hansen i Tornby og dennes Hustru Karen Rasmusdatter, en Arv af 2000 Rigsdaler, og en Del af hans — det er dog forbandet med de fremmede Ord — Bil-Bibliotek. Hvilket Sognefogden ville bekendtgøre for bemeldte Anne Johanne Pedersen og derhos indvarsle

hende og hendes Værge til at møde til Skiftetorsamling her paa Kontoret Mandag den 20. dennes, Form. Kl. 10.
Gummerup.

Til Sognefogden i Tornby.

Klaus: Det var ret, Anne, nu faar Du Penge, men hvad det andet er, ved jeg ikke.

Martin: Bibliotek, det betyder Bøger.

Klaus: Ja, saa faar Du Læsebøger og kanske Raad til at læsse og sjø'e, som Du saa gerne gider. — Har Du ikke noget at læse op for mig og, Sognefoged!

Sognefogden: Jo, jeg skal sige til Dig fra Sogneforstanderskabet, at Du skal synke Rabatten paa dit Vejstykke ude i Hedemarken.

Klaus: Synke Rabatten — Hm! Hun bliver nok ikke god at faa ned, lille Far. Men det kommer jeg vel ud af, ja, gør jeg. — Nu bliver Du en rig Pige, lille Anne. Nu kan det gerne at være, Du faar Lov til at faa min Kristjan, det er jo det, I spiller efter, kan jeg nok mærke, ja kan jeg. (Kristjan og Anne hvisker sammen). Kom hid og giv hinanden Hænderne paa det. (De giver hinanden Hænderne). Slaa af Sognefoged. — -- Lad os nu gaa ind og have en Taar paa det; men med Forord paa de Vilkaar, at Du gaar ikke frivillig i Tjenesten, før end du skal til'en. Og hvis Du ikke trækker Dig fri, kan Anne leje for dig.

Kristjan: Nej, Far, det kan jeg ikke love Dig.

Klaus: Saa faar Du heller ikke Anne (ivrig) nej, gør Du ikke!

Sognefogden: Aa, der bliver ingen Krig mere, for vi kan jo ikke føre Krig. Og saa kan I jo bare gaa den gemeneste Vej — Du forstaar mig jo nok, det er ikke saa dyrt som at leje — jeg siger ikke noget.

(Der høres Fodtrin.)

Kristjan: Nu kommer Holger Danske!

Holger Danske: Det tykkes mig, at vi ikke faar Fred længer til at sidde herhjemme i Ro og Mag, og at hver den er en Usselryg, der ej tør se Danmarks Fjender under Øjne. Kom alle, som Sværd kan drage, og vi helmer ikke, før Danmark er frelst! (Han gaar).

Sognefogden: (begeistret). Jeg er med! Jeg har gaaet en Krig igennem og forstaaer til Gavns at bruge en Bøsse!

Klaus: (ligeledes). Jeg kan ikke, for jeg er nu over de treds, men jeg giver alt, hvad jeg har, mine Best og hele min Formuel!

Anne: (tager Kristjan ved Haanden). Og jeg giver ham, det bedste jeg ejer!

Martin: Og jeg giver mig selv, jeg ejer ikke andet!

Sognefogden: O, jeg bliver saa begeistret. Jeg vil hævne mig paa Tyskerne, saa det skal fornemmes. — Gaa væk, ellers forgriber jeg mig paa Eder!

Slutningssang!

Kor.

(Mel.: Kung Karl den unga hjelta).
 Vaagn op i Nordens Løver!
 Vaagn op i danske Mænd!
 Og feyg er den, der tøver
 at fæste Sværd ved Lænd.
 Kom med, nu gaar vi alle,
 som bor paa Nordens Ø,
 at sejre eller falde,
 at leve eller dø!

Det gælder Danmarks Fane
 og Danskens Modersmaal;
 vor Vej er Ærens Bane,
 vort Væрге Retfærds Staal;
 det gælder vore kære,

vor Arne og vor Viv,
det gælder Danmarks Ære,
det gælder Danmarks Liv!

Til Kamp I Nordens Løver!
Til Kamp I danske Mænd!
Og fejd er den, der tøver
at fæste Sværd ved Lænd.
Til Kamp, hvo Sværd kan bære
— det Holger Danske bød —
til Frihed og til Ære,
til Sejer eller Død!

(Tæppet falder).

Den første Vinternat

Skuespil i 1 Act

af

M. Hansen

1866

PERSONERNE:

JOHAN: Gaardmand.

DORTHEE: Hans Kone.

PEER: Deres Søn (Johans Stedsøn) } indkaldte

JENS TULLEBØLLE: Skrædersvend } Soldater

JENS AXEL.

LUMPE-KATRINE.

Handlingen foregaaer i en Bondestue paa Fyen Aftenen
den 6. Februar 1864.

Melodierne til Sangene ere:

Nr. 1. Gammelt fyenskt Bondevals.

Nr. 2. Udi Kampen de Riddersmænd drage. (P. R. M.)

Nr. 3. Skuden er klar og Kulingen frisk.

Nr. 4. Frithiofs farväll.

Slutningsang: Melodi af H. Hansen. (P. R. M.)

1. Scene.

(Johan gaaer ud af Døren.)

Dorthee: Nei, det er dog en rigtig Rakkerpukkel, den Mand, jeg har; Mage til ham er der ikke i de næste 15 Sogne. — Jeg gamle Stakkel — at jeg dog skulde give mig i med saadan en ung Gjøgelnægt, istedetfor at jeg kunde have siddet i min Gaard som Enke og været Mand for min Hat (bryster sig). Naar jeg vilde have min sunde Forstand, kunde jeg da nok have tænkt, at der var ingen ung Karl, der tog mig for andet end Gaard og Midler, og saa tænkte jeg dengang: det „æ le'e de' sælle'e sam'e“, om jeg saa skal have Prygl hver evige Dag, naar bare jeg kunde faa den kjønne Karl. — Uh! — men naar ikke dette her kommer til med den lede „Laptaske“ derude.

2. Scene.

Dorthee. -- Lumpe Katrine.

Katrine: Ja, Du har det godt, naar Du nu ikke skulde have din Søn med i Krigen. God Aften! — Har Du hørt, saadan at det er gaaet deroppe nu?

Dorthe: Oppe til Jens Kre-sens?

Katrine: Nei, Væveren tage mig, oppe i Holstein. — Di har „futte“ hele vor „Almæ“ i „Louten“ med

Krudt. — Aa jane. — Di sige saamænd, at de har hit¹⁾ Arme og Ben af vores Soldater ovre ved Bøiden.

Dorthee: Og dog. — Mon det og være sandt. — Min arme Søn. —

Katrine: Jo. — Den Krig har jeg vidst saa længe. Men det er sandt, kan Du undvære en lille Taar Mælk, Dorthee? — Ifjor da saa jeg et heelt Regiment røde Soldater oppe i Skyerne, og de havde Pigge, eller hvad de kalder det dernede over Als — og det betyder Krig.

Dorthee: Ejane dog! Jeg kan ikke taale at tænke paa saadant noget. — Du kan tro, at jeg har Hovedbrydsel nok „ilein“.

Katrine: Ja, det veed jeg godt. Du snakkede om Jens „Kre-sens“, jeg har faaet at vide, at det er rigtig nok. De har et Sted derude ved de store Bøge i „Kjeilevænge“, hvor de mødes. — Var han ikke borte i Løverdags Aftes? —

Dorthee: Jo — i Løverdags Aftes — tøv lad os see — jo — da kom han ikke hjem førend Klokken var over elleve.

Katrine: Da kan jeg og sige Dig, hvor han var, for da sad han hos Kirsten Peer Vævers og drak Kaffe, det saa jeg. — Hvad han ellers havde der at gjøre — ja, jeg skal nok „vutte“ min Mund.

Dorthee: Aa, Du er et gammelt ærligt Skind, Katrine, men jeg er det ulykkeligste Kvindfolk, der er skabt paa denne „Versens“ Jord. — (Hun gaaer).

3. Scene.

Katrine. — Siden Johan — tilsidst Dorthee.

Katrine: Ja det er dog ærligt. — Jeg tager dog ikke Noget, uden hvad hun giver mig. — Kunde jeg nu

¹⁾ hit = fundet. P. R. M.

have fortalt end en kjøn Historie, saa fik jeg kanskee en Hinkel Flæsk. —

Johan: God Aften, Lumpe Katrine.

Katrine: God Aften, lille Faer.

Johan: Naa, har Du faaet de sidste Aviser?

Dorthee: (kommer) Værsaagod, Katrine. (flyer hende Mælkespanden og en Skinke, medens Manden er gaaet afsides. Gaaer).

Katrine: Tak, lille Moer — Tak! God Nat og Tak for mig! (Hun gaar. Dorthee ligeledes, men til den modsatte Side).

4. Scene.

Johan: Her har hun sine „Slurrekjællinger og Ramsherredskjællinger og Kaffekjællinger“. — Rakkeren veed, hvad de fortælle — noget Løgn og noget Sandhed. — Nei, jeg gjorde en Ulykke, dengang jeg tog hende for den „snotte“ Gaards Skyld — gid hun sad ved Syvstjernen, naar jeg bare havde havt min lille Mette Sofie, min første kjære gode Ven; hvordan hun har det nu, det kan jeg ikke vide — hun sørger kanskee for mig endnu. — Men denne gamle Brems. — Aldrig har jeg gjort hende den mindste Fortræd, og hun har mig endda mistænkt for alt det Skidt, der kan tænkes. — Men det kan ikke hjælpe, Mod i Hætten, Johan! Du har aldrig været en Bogfinke i dine Dage.

Hun var saa sød og sledsk,
Nu er hun suur og beesk,
Og haard og mistænksom og listig og trædsk.

Derfor jeg siger dig,
See Dig i Speil paa mig,
Og tag ej en Enke, fordi hun er rig.

5. Scene.

Johan — Jens Axel.

Jens Axel: God Aften, Johan.

Johan: God Aften. (seer ængstelig ud).

Jens Axel: Du er da ikke bange for mig, jeg mener næsten, at det seer saadan ud.

Johan: Ne—ei.

Jens Axel: Du kjender da nok din gamle Skolekammerat, Jens Axel.

Johan: Aa, er det Dig, nei, jeg kunde fanme ikke kjende Dig. — Saa Du er kommen til Lands igjen. — Velkommen, min kjære Jens Axel.

Jens Axel: Ja, jeg mente dog, at jeg skulde ind og see til Dig et Øjeblik; jeg hørte nys, at Du er bleven gift med Enken. Jeg skal nu ret strax over og hjelpe til at slaa ned paa Tydskerne.

Johan: Paa Tydskerne. — Hvordan kan Du komme med?

Jens Axel: Komme med, jo det kan jeg mageligt. — Ser Du, nu har jeg været i Amerika i 16 Aar, men jeg har endnu aldrig kunnet glemme mit kjære Danmark, hvordan jeg saa har været tumlet om i Verden, for jeg kan intet Sted paa Jorden finde den Ro og den Lykke, som i mit elskede Fædreland. — Jeg føler, at jeg er i en stor Gjæld til min gamle Moder; hun har lært mig et Sprog, hvorpaa jeg kan sige de Ord, som min Mund maa vrænge sig ved at sige paa ethvert andet, de Ord, der kommer fra Hjertet. Naar jeg nu er langt borte og hører, at min Moder er i Nød, er det da saa underligt, at jeg siger Farvel til det fremmede Land og kommer hjem for at hjelpe til at befri mit stakkels Fædreland.

Johan: Nei. Det er net gjort, det maa jeg sige.

Jens Axel: Det er en simpel Pligt at gjengjælde

Godt med Godt; det fortjener man ingen Tak for. —

Johan: Men det er vel ogsaa næved, at Du kunde komme med „ilein“. Vi ere jo omtrent ved en Alder.

Jens Axel: Det er sandt. Du lod dig udsætte til dit 25 Aar, men kom Du saa i Tjenesten?

Johan: Nei, blev jeg ikke saa gift, og saa maatte jeg leje En i mit Sted. — Det var skammeligt, jeg vilde have givet noget meget godt til, at jeg kunde have kommet med i Krigen. —

Jens Axel: Virkelig! af Lyst til at slaa et Slag for Fædrelandet?

Johan: Nei, ærlig talt, af Lede til Livet.

Jens Axel: Af Lede til Livet. — Er Du da ulykkelig i din Ægtestand?

Johan: Ja, desværre!

Jens Axel: Men føler Du da slet ikke Lyst til at være med at befrie dit Land og løfte den store Steen, der tynger paa Danmarks Hjerter?

Johan: Jeg har en Stedsøn og skal rejse nu om lidt; jeg kunde hartad have mere Lyst til at følge med ham end blive hos hans Moder, for det er en rar Karl. — Nu der har vi ham.

6. Scene.

De Forrige — Peer og Jens Tullebølle.

(Hilsen).

Johan: Det er min Stedsøn, og det er den lille Skrædersvend, som vi kalde ham, han hedder ellers Jens Tullebølle, han skal følges med min Søn nu ret. — (Til de Nysankomne) Og det er en gammel Bekjendt af mig, der gaar frivillig med.

Jens Axel: Det er saa et Par Krigskammerater. Ja, jeg skal ogsaa op at see til Ryggen paa Tydskerne. —

Jeg tænker nok, at de skal faa deres Frokost. — Vi hørte, hvad de Meza nylig lovede Fjendens Afsendinge, og jeg tænker, at den Mands Ord skal nok staa til Troende.

Peer: Hvad har han da sagt?

Jens Axel: Han har sagt, at han kan holde Dannevirke i 6 Dage.

Peer: Det var ikke ret længe.

Jens Axel: Det meente Tydskerne ogsaa, men saa føjede han til, at det skulde koste Fjenden 50,000 Mand, hver af Dage.

Johan: Ja, det var en anden Suppe.

(Dorthee lytter mellem Kulisserne.)

Peer: Over Thyras hensmuldrede Volde
Vajer Valdemars rødhvide Flag
Og slaaer Kors over Kæmperne bolde
Før de gaae i det blodige Slag.

Chor: Skjoldmø, du gæve!
Nornerne væve,
Fremtidens Væv, du skal leve.

Og de Kæmper fra Hedenolds Dage
Løfte Gravens dens mosgroede Steen,
Og med Skrep møder Uffe hin spage,
Thi som før er der To imod Een.

Og Kong Frederik kan ej forlade
Sit hengivne og trofaste Folk,
Han vil møde med Ryes Brigade
Og de Helte fra Isted og Stolk.

Jens Tullebølle: (klodset) Er det en Krigsviser?

Peer: Det er Sagn og Syner!

Jens Tullebølle: Hvad?

Peer: Ja, det forstaaer Du Dig ikke paa, og det lærer Du nok ikke heller.

Jens Axel: Jo, nu maa vi rigtignok til at lære Krigsviser, naar vi skal ud at slaaes, for uden Sang gaaer det Arbejde nok ikke.

Peer (til Jens Tullebølle): Kan Du ingen Krigsviser?

Jens Tullebølle: Nei, men jeg kan saamange kjønne Kjæresteviser.

Peer: Kan Du det. Har Du da ikke ogsaa en Kjæreste?

Jens Tullebølle: Kom hid, saa skal jeg fortælle Dig det. (De gaae frem paa Scenen)

Peer: Har Du saa Een?

Jens Tullebølle: Ja.

Peer: Det var jo fiint. — Men maa jeg faae at vide, hvem det er?

Jens Tullebølle: Det er vor Mette Marie; men der er ingen andre, der veed det.

Peer: Men hun veed det dog?

Jens Tullebølle: Nei.

Johan: I bliver nok rigtig gode Venner I to Karle. Ja-ja, lille Skræder, hold kun Du Dig til min Peer og følg hans Eksempel, saa tager Du ikke saa let fejl.

Peer: Men vi skal nok snart afsted, at vi kan komme op at faa fat i de Tyskere.

Rovfuglen kom med Baal og Brand.

Op lystig med Sang,

Sæt Flaget paa Stang

Og fremad mod Fjenden ;: med Spil og Klang. ;:

Han hærger vort elskede Fædreland.

Afsted! afsted! afsted!

Fanen vinker,

Sværdet blinker,

Hornet klinger,

Fremad! fremad!

Frem til Sejr og Ære!

Kue han vil den nordiske Aand.
 Op lystig med Sang,
 Sæt Flaget paa Stang
 Og fremad mod Fjenden ;: med Spil og Klang. ;:
 Han agter at vinde Danmarks Haand.
 Afsted! etc.

Kom lad os drive Rovfuglen ud.
 Op lystig med Sang,
 Sæt Flaget paa Stang
 Og fremad mod Fjenden ;: med Spil og Klang. ;:
 Ei Danmark skal vorde Ørnebrud.
 Afsted! etc.

7. Scene.

De forrige.

Johan: Hør, jeg vil med, det vil jeg saa.

Peer (forbauset): Du, Faer!

Johan (rask): Ja jeg, netop jeg.

Dorthee (springer frem og omfavner sin Mand): Nei, kjære, lille, gode, søde Faer bliv dog hjemme hos mig gamle Stakkel. (Hun græder).

Johan: Nei, nu vil jeg afsted, jeg følger med alle de Andre. (Skyder hende bort).

Dorthee: Aa, jeg elendige Stakkel.

Johan (afsides): See nu faar Piben en anden Lyd, bliver jeg borte et Aars Tid, kommer hun endda til at fløite veilere.

Peer: Men hvem skal saa passe vor Gaard, naar vi reise begge to?

Jens Axel (synger):

Ja, det er netop derfor, vi alle maae afsted,
 For ellers kommer Tydskerne og hjelpe os dermed.

Alle i Chor: Og derfor vil jeg slaaes
 Som tapper Landsoldat.
 Hurra! Hurra! Hurra!

Johan: Ja, det siger jeg med, at

Det er netop derfor, vi alle maae afsted,
For ellers kommer Tydskerne og hjelpe os dermed.

Alle i Chor: Og derfor vil jeg slaaes etc.

Jens Tullebølle: Hu ha! Sikken de skal faae paa Planeten, naar jeg kommer (gjør en truende Gebærde).

Johan (til Peer): Aa, Jeppe kan nok passe Gaarden, mens vi er borte, nu har jeg besluttet det, og nu reiser jeg. Hvad siger Du saa Dorthee?

Dorthee: Hav din egen Villie.

Johan: Godt! Hurra!

Jens Tullebølle: Hurra! Det skal vi jo og lære.

Jens Axel: Ja, det er Danskernes Sejerssang.

Johan (gaaer hen til et Skab): Hør, nu vil vi have en Taar, inden vi reiser. Jeg skulde have kjørt for min Søn, men nu faaer Jeppe kjøre for os begge. (Ud af Vinduet): Jep-pe! Kan Du spænde Bæsterne for og selv sætte Dig op paa Sædet og kjøre for os.

Jens Axel: Men det er sandt, er der nu ikke nogen Tale om, at Svenskerne skal komme os til Hjælp. Ven-skabet maa dog vist bestandig have blevet ved at udvikle sig under den kjære hedengangne Konge, for jeg husker endnu saa godt, fra førend jeg rejste, at han og Kong Karl kaldte hinanden Fostbrødre.

Peer: Ja, de sige, at han selv kommer og med ham 22,000. Iøvrigt naar de høre om deres Brødrers Nød, saa kommer de nok.

Du ædle Stamme
I høje Nord,
Lad Baunen flamme
Fra Fjord til Fjord,
Lad Luren gjalde
Fra Kyst til Kyst,

For Frænder falde
I blodig Dyst
For Nordens Sag.

Den Aand, der lued'
Bog Kongebrøn,
Hvad Skjalden skued'
I Drømmesyn,
Hiin store Tanke —
Margretes Id —
Skal Kræfter sanke
I fælles Strid
For Nordens Sag.

Og Haabet glimter,
Nu kan det skee,
Hvad Skjalden skimter,
Skal Folket see,
Naar Brødre trende
Staa Bryst mod Bryst
Mod fælles Fjende
I blodig Dyst
For Nordens Sag.

Hvad Volmers Datter
Med Sværd betvang
Skal samles atter
Af egen Trang,
Naar Brødre trende
Fra Kæmpedands
Tilbage vende
Med Sejrens Krands
For Nordens Sag.

I stærke Helte!
I Nordens Mænd!
Tag Hjelm og Bælte,
Hæng Sværd ved Lænd,
Lad Brynjen krands

Dit ædle Bryst,
Og bryd en Landse
Og rid en Dyst
For Nordens Sag.

8. Scene.

Katrine: Nu skal jeg dog bare fortælle jer — God Aften — nu ere alle vore „fløide“, og have givet det Hele op godvillig.

Jens Tullebølle: Hvad?

Katrine: De ere rendte fra alle deres Kanoner og hele Skidten, og have givet Tydskerne hele Vrøvlen med det gode. —

Jens Tullebølle: Det er Løgn.

De Andre: Det er Løgn, Lumpe Katrine. Herud af med dig, din Ulykkesfugl. (Hun gaar, men lytter ved Coulisserne).

Jens Axel: Det kan umulig være Sandhed, at Vore have forladt det stolte Dannevirke uden Sværds slag. Det er en nedrig Løgn, det kunde selv den lille Tullebølle begribe.

Peer: Nei, det kan ikke være Sandhed.

Jens Tullebølle: Det sagde jeg og.

Peer: Men jeg bliver dog saa besynderlig ved det. Hvem veed, om det kan være sandt?

Jens Axel: Er det saa, saa er det i Nat Danmarks første Vinternat, den første Vinternat efter et Foraar saa dejligt, som det vel kan tænkes, med Blomsterduft og Fuglesang, og efter en Sommer, kort men skøn, med Frihedens klare, velsignede Solskin. Men det er umuligt, det maatte jo være det skjændigste Forræderi, den nedrigste Feighed, Historien kan fremvise, at opgive en saadan Stilling uden Kamp. — Og Kongen og Monrad ere jo ved Hæren i disse Dage. — Men lad os glemme

alle disse mørke Tanker. (Griber Glasset). En Skaal for Danmarks Ære og Sejr og saa afsted til den blodige Kamp!

(De drikke).

Lumpe Katrine (ind ad Døren): Men I raabte ikke Hurra, det betyder, at det var ikke Glædens Skaal, I drak.

Jens Axel: Aa, din lede Hex, kommer Du her igjen med din Uglesang. Herud af med dig. (Hun gaaer bort).

Jens Tullebølle: Det er noget sært noget det, men Løgn er det.

Peer: Ja. Saadan kan ærlige danske Mænd ikke handle.

Jens Axel: Er Dannevirke forladt, da er det ikke skeet uden en blodig Kamp, og saa er det da sket med Ære. — Men lad os ikke anstille for lange Betragtninger for den usle Kjællings Skyld. Dog, jeg er snart misstemt, det er som mørke Skikkelser foresvæve mig. Men er det bleven Vinternat i Danmark, hvad jeg dog ej ret kan tro, saa er det mit sikre Haab, at Vaaren atter vil komme, at der vil komme en Sommer, endnu skønnere end den, vi havde under Frederik den 7., naar Folket blot ej vil opgive sig selv og den Frihed, hiin elskede Konge har skjænket det. — Men lad os nu hilse Farvel og saa afsted, kan vi ikke sejre, saa kan vi dog dø for vort Fædreland. —

Johan: Det er rigtigt Bro'er!

(De hilse Farvel til Dorthée. — Johan og Peer kysse hende, Tullebølle ligesaa. De andre le.)

Jens Tullebølle: Men han sagde jo før, at naar jeg bærer mig ad ligesom Pe'er, tager jeg ikke fejl.

Se, det er kun et Træk af Livet
I Bondens Bo hiin Viinternat,
Da Danmarks Haab blev brudt som Sivet,

Og Dannevirke blev forladt,
Et flygtigt Blik paa Solens Lue,
Dengang den blodigrød gik ned,
At Aanden klart kan Lyset skue
Og finde Kraft og Lys derved.

Vi ville ei med Smerten lege,
Dertil er Danmarks Nød for stor,
Men blot paa Folkets Idræt pege,
Dengang hiint Bud om Lande foer.
Vi ville trøstig Haabet finde,
Det Haab, der i vort Hjerte boer,
At efter Nat skal Sol oprinde,
Og efter Vinter følger Vaar.

(Tæppet falder.)

Gengivet i Mads Hansens Retskrivning

Enken

Skuespil i en Akt

af

Mads Hansen

PERSONERNE:

GERTRUD, Gaardmandsenke.

RASMUS, hendes Tjenestekarl.

JAKOB NIELSEN, en Nabokarl.

THORVALD.

EN SØMAND.

NIELS OLE.

EN DEGN.

SNAKKE-MAREN.

EN MAND.

Handlingen foregaar i en Bondegaard paa Fyn.

(Værelse med Dør og Vinduer til begge Sider og møbleret som en almindelig Bondestue. Gertrud sidder i en Lænestol).

Gertrud: Det er en gal Historie. Nej, vi maa nok tro vore egne Øjne bedst. Siden Henrik døde, maa jeg være baade ude og inde, baade Mand og Kone. Det er næsten for galt. Jeg er en skrap Kone, og jeg forstaar Avlsvæsenet og Handelen lige saa godt, som jeg forstaar at koge en Gryde Grød. Men de narrer mig alligevel, de Rakkerens Tjenestefolk. — Nej, jeg kommer til at gifte mig igen, der bliver ikke andet for. Naar nu bare det kunde gaa med Per Ellekærs Søn. Men den gamle Snakke-Maren, hun er sikker nok, hun skal nok fjuske¹⁾ ud, hvordan de er til Sinds. — Naa, der har vi hende.

Sn. Maren: God Aften, vor Mor!

Gertrud: God Aften, Maren! Naa, hvordan gaar det?

Sn. Maren: Aa, hun gaar, saa bandte jeg, ligesom hun var smurt. Ved Du, hvad den gamle Ka' Ellekærs, hun sagde?

Gertrud: Nej, hvad sagde hun?

Sn. Maren: Hun siger, saa bandte jeg, at Knud skal ha' Dig, enten han saa hopper eller fløjter.

Gertrud: Ja, hvad saa, saa har det jo ingen Nød.

Sn. Maren: Og saa sagde hun til: Gertrud er en rask og en skrap og en ordentlig og en prikkelveret Kone, og det er, faa Skam, den bedste Gaard, der er i

¹⁾ forske.

hele Sognet, sagde hun. Og vor Knud, sagde hun, han har og et Par Skilling paa Kistebunden, sagde hun. Ja, det kan nok hænde sig, sagde jeg, og Gertrud hun holder saa meget af ham, sagde jeg, og saa sagde hun, at han skulde komme herover og bese sig paa Søndag og tage sin Far med, og saa skal den Sag snart komme i Lejt.

Gertrud: Det var dog rart. Ja, Du maa mændsne tro, at det heller ikke er godt for mig at komme ud af det med de Tjenestefolk ene, Maren.

Sn. Maren: Nej, det tror jeg spe gerne. Det er en hadsk Tøs, den Marie Rokkedrejers.

Gertrud: Aa, hendes Kram kan jeg ha' ligesom en Svedske Men Rasmus, han er Rasmus, han er en Rakkerens Knægt; jeg kan ikke betro ham det ringeste, uden han gør det om og gør en Djævel af det. Jeg maa have mine Øjne paa al Ting. Og saa gør han Nar af mig lige op i mine aabne Øjne og spiller mig alle de Pudser, han kan, den Dyndtorsk.

Sn. Maren: Ja, ja, ja, ja, ja, han er en Narreknægt, det sagde Ka' Ellekærs og. Ved Du saa, hvad hun sagde mer, Gertrud?

Gertrud: Nej, hvad sagde hun da?

Sn. Maren: Hun sagde: Gertrud er en skrap Kone og en god Kone og en akkurat Kone og en prikkelveret Kone, sagde hun, men de narrer hende lige ind til Tænderne, de Knægte, der gaar der ovre. For om hun aldrig er saa skrap, sagde hun, kan hun dog ikke være mere end et Sted. Og Du kan ikke undvære en Mand, sagde hun, ja, det gjorde hun spe. Det er ligesaa sandt, som jeg sidder her.

Gertrud: Ja, det kan jeg nok mærke, at jeg kan ikke, men det faar jeg ogsaa nok. Saadan en Gaard

hitter de ikke under enhver Busk. Det er en rar Kone, den Ka' Ellekærs.

Sn. Maren: Ja, det er nogle velsignede Folk allesammen. Jeg kommer der aldrig nogen Gang uden at Ka'en, hun giver mig enten en lille Taar Mælk eller et Stykke Flæsk eller en lille Tot Uld.

Gertrud: Ja, naar Du gaar derover i Morgen, saa kan Du bare ly dig for, hvad Per Ellekær mener om det.

Sn. Maren: Det er lige meget, for naar Ka'en vil, saa er det nok. Men jeg skal nok ly mig for ivigge. Du kan være vis paa, at de kalder mig ikke Snakke-Maren for ingen Ting.

Gertrud: Ja, Folk siger nu saa meget, det kan vi ikke gøre Regning paa.

Sn. Maren: Ja, jeg skal nok til at gaa. I Morgen tidlig skal jeg nok være oppe hos Ellekærs. Det kan og være, at jeg gør et lille Lov derhen i Aften, det er jo godt lyst og Aftnerne er bra lange.

Gertrud: Ja, tøv nu lidt, Du skal bare have en Tot Uld til et Par Hoser med Dig hjem. (Hun gaar).

Sn. Maren: Dette her er noget, der smider af sig. Uld her og Uld ovre hos Per Ellekærs. Det kan vi spe kalde et godt Haandværk at drive Giftermaal.

Gertrud: Vær saa god, Maren. Jeg skal ikke glemme at betale Dig for din Ulejlighed.

Sn. Maren: Tak, Gertrud, Tusind Tak! Du er en velsignet Kone. God Nat og Tak for mig. (gaar).

Gertrud: God Nat, Maren! — — Se det gaar. Det kan vi kalde rask at være halvvejs gift 3 Maaneder efter, at Manden er død, og jeg er endda 48 Aar gammel. Fy, skamme Jer, alle i unge Piger, at en Enke skal gaa foran Jer og nuppe den rigeste Karl lige for Jer Næse!

En Mand: God Aften!

Gertrud: God Aften!

En Mand: Her har jeg et Brev til Dig.

Gertrud: Saa-aa! hvor er det fra, hvor har Du faaet det?

En Mand: Det flyede Forvalteren mig.

Gertrud: Har Du været til Hove?

En Mand: Ja jeg har. Og nu skal jeg hjem og tærskes til Kl. er 10. Slid og Slæb hver Dag og lige rige er vi.

Gertrud: Hvad sagde Forvalteren, da han flyede Dig Brevet?

En Mand: Ja, hvad sagde han — det var værd at vide. Sagde han ikke, om jeg vilde fly det inden for til Enken.

Gertrud: Det er vist om det brune Øg. Herremandens Søn var hernede den anden Dag og saa hende og vilde købe hende, men vi kunde ikke komme til Handels. Nu er han kanske bleven betænkt. Hør, spring inden for hos Degnen og bed ham om at komme hen og læse det for mig, for den Prokuratorskrift kender jeg ikke.

En Mand (langsomt): Ja, det kan jeg gerne. God Nat!

Gertrud: Nej, tøv lidt og drik en Taar.

En Mand (let): Tak!

Gertrud: (skænker, Manden drikker).

En Mand: Ah! God Nat og Tak! (han gaar).

Gertrud: Hvad mon det kan være for noget? Det er et Rakkerens fint Brev, men det er jo ogsaa fra en Herremandssøn. (lægger Brevet til Side) Rasmus! (Rasmus kommer) Nu i Morgen skal Du i Skov ud i Havrebjerg Vænge og hente de Granrafter til Stakitværket ude ved Haven. Og

saa kan Du med det samme tage og springe inden for til Søren Tømmermand og bede ham om at komme herover og slaa det op, jo før jo bedre. Og saa skal Kresten trille Møget ud af Gaarden. Og hør, tag og løb inden for til Murmesteren og bed ham om at komme hen og kalke hele Ruppen baade udvendig og indvendig, og det skal være i en lille Snub.

Rasmus: Ja vel. Men er det til at kalke nu ved denne Tid Aars, hen i Oktober, det er da en sær Skik.

Gertrud: Hør, det skal Du slet ikke bryde dig om, Rasmus. Gør bare som jeg siger.

Rasmus: Ja, det kan jeg sagtens, er det saa godt.

Gertrud: Naa, bare ingen Vismund. (Hun gaar)

Rasmus: Hun er bleven Pokkers rask paa Tøjet. Hun skal giftes — det har Snakke-Maren gjort ud, hun var jo her nys. Jo, det er rigtignok, og derfor skal Stakitværket rejses saa hovedkuls. — Men bi lidt, lille Gertrud! Jeg skal nok skaffe dig en Frier, da Du er saa giftesyg.

Jakob Nielsen (kommer): God Aften, Rasmus!

Rasmus: God Aften, Jakob Nielsen!

Jakob: Naa, Du er ene paa Stuen.

Rasmus: Ja, og Du kommer, som Du var kaldet. Velkommen, min gamle Ven! Her er Eventyr, her er bare Løjer. Vor Mor skal giftes, derom er jeg overbevist, for hele Gaarden skal pudsas op over Hoved og Hals. Og hun er saa forlegen for at faa sig en Mand, at det er noget farligt, og det var hun førend Henrik døde. Men nu skal jeg spille hende en Komædie, for det er minsandten ikke for godt at gøre Nar af.

Jakob: Naa da! Hvordan skal det gaa til? Kommer jeg med til Komædien?

Rasmus: Ja, det kan nok være! Jeg tænker, at

Tæppet ruller op maaske i denne Aften, for Deligensen kommer Kl. 8.

Jakob: Deligensen? Hør, fortæl. Skal Teatret komme kørende med Deligensen?

Rasmus: Nej, blot Skuespillerne, eller en af dem. Vor Mor er første Person, og anden Person kommer med Posten. Er det ikke godt?

Jakob: Jo, det kan nok være. Fortæl bare.

Rasmus: For en otte Dags Tid siden stod der et Stykke i Avisen. Jeg har det i Lommen og skal læse det (læser): En ung Mand med et fordelagtigt Ydre, som er oplært ved Landvæsenet, men i flere Aar har faret til Søs og er Ejer af en temmelig stor Kapital, ønsker denne anbragt hos en Pige eller ung Enke i en Landejendom, der kan yde god Sikkerhed. Billet, mærket „Tavshed“, bedes indlagt paa dette Blads Kontor. — Forstaar Du det?

Jakob: Ja, mageligt. Det er et Frieri.

Rasmus: Netop. Men ved Du saa, hvad jeg gjorde?

Jakob: Nej, det ved jeg ikke, for Du er nu saa farlig udspekuleret.

Rasmus: Saa skrev jeg et Brev, nu skal Du høre det (læser): Skønt jeg er Dem ganske ubekendt, vover jeg dog at svare Dem paa Deres Bekendtgørelse i Avisen for i Tirsdags. Jeg kan just ikke sige, at jeg har særdeles Brug for deres Kapital, da jeg ejer en Gaard paa 62 Tdr. Land og har 1000 Rigsdaler paa Rente, men jeg tror, at der ligger noget dybere i, hvad De har udtalt.

Jakob: Det er udmærket.

Rasmus: Ja, nu skal Du bare høre det bedste (læser): Jeg er Enke, men jeg har kun været gift i meget kort Tid og er ikke uden 28 Aar gammel. Om mit Udseende vil De kunne danne Dem en Forestilling af medfølgende

Billede af min Person. — Jeg tør vel endnu ikke forsikre Dem om dyb og inderlig Kærlighed, da jeg ikke kender Dem personlig, men den kommer nok, naar vi kommer til at tale nærmere sammen og omgaas daglig. Maatte jeg forvente Deres ærede Besøg snarest muligt. Jeg foretager en lille Rejse i denne Uge og kommer ikke hjem igen før Torsdag Aften, og da beder jeg Dem om at komme med Deligensen. Deres utaalmodigt ventende osv.

Jakob: Det er minsandten udmærket lavet, og det er jo ved dette Klokkeslet, han kan ventes. Ja, det er en Komædie, men hvor er Tilskuérpladsen? For det vil blive godt, det kan nok være.

Rasmus: Dér, inden for Vinduet; det vender ud til den mørke Gang, der faar sit Lys fra dette Værelse. Der kan vi være ganske ubemærket.

Jakob: Det er udmærket arrangeret, det maa jeg sige.

Rasmus (lytter): Nu gøer Hunden, saa har vi ham kanske. Vi gaar blot ind i Gangen. Men vi maa stræbe. Der er han. Nej, det er Degnen.

Degnen: God Aften!

De andre: God Aften!

Degnen: Er Mutter hjemme?

Rasmus: Nu skal jeg kalde paa hende. Kom med Jakob. (de gaar).

Degnen (med en vigtig Mine): Her maa være nyt paa Færde, ellers blev jeg ikke rekvireret saa sildig. — Maa-ske hun vil gøre sit Testamente.

Gertrud (kommer).

Degnen: God Aften, god Aften!

Gertrud: God Aften!

Degnen: Naa, hvad godt, lille Mutter?

Gertrud: Det er bare et Brev, som jeg vilde bede Dem om at læse for mig.

Degnen: Gerne. Til Tjeneste.

Gertrud (tager Brevet): Se, her er det.

Degnen (aabner Brevet): Ak, Du Søde! Det er jo, som om det var fra den dejligste Ungmø.

Gertrud: Det er ogsaa fra Herremandens Søn. Jeg skal bare fortælle, at han var hernede forleden Dag og fallede paa det brune Øg, men vi kunde ikke komme sammen paa 5 Rigsdaler nær, og nu er han vist kommen i Tanke om, at han vil have hende.

Degnen: Ja, det skal vi snart komme paa det rene med. (læser) Du ædle dejlige Kvinde! — Det er meget smigrende, det maa jeg sandelig bekende.

Gertrud (afsides): Jeg skulde dog aldrig tro, han vil fri til mig. Død og Kridte, der var noget at hale!

Degnen (læser): Længe, ja meget længe har Deres blide, kvindelige Væsen gjort et dybt og mægtigt Indtryk paa mit unge Hjerte. — Men hvad for noget, er han gal, Manden?

Gertrud (afsides) Ih — dog! nej, han er ikke saa gal.

Degnen (læser): Deres Billede staar for mig, hvor-somhelst jeg vanker, og selv i Midnattens stille Time drømmer jeg sødt og saligt om Dem. — Hm, hm!

Gertrud (afsides): Nej, saa lykkelig, saa lykkelig, saa lykkelig!

Degnen: (læser) De er mit Livs gode Engel. — Nej, nu tror jeg pinedød, han vil spotte Gertrud eller gøre Nar af hende.

Gertrud: Nej, nej, nej! Det er ikke muligt, han er saa god, han er saa god, og han har saa mange Penge.

Degnen (læser): Først efter vort sidste Møde forstaar jeg ret mine Følelser.

Gertrud (afsides): Det passer godt.

Degnen (læser): Og jeg kan ikke andet end aaben-

bare det for Dem. Jeg elsker Dem saa højt og saa fyl-
digt, som noget ungt Hjerter kan elske.

Gertrud: Ser De, det er rene Ord for Penge!

Degnen: Ja, sandelig er det saa. (læser) O, gør
mig ikke ulukkelig, men kom mig i Møde med al Deres
store, inderlige Kærlighed, og jeg er det lykkeligste Men-
neske, der findes paa Jorden. — Det er sværmerisk. —
Paa Deres Svar, som jeg venter med usigelig Længsel,
beror alt, hvad jeg har at vente heneden.

Gertrud (afsides): Ja, det ved jeg nok, hvordan det
Svar skal blive. Nu blæsevære med Ellekærs Knud!

Degnen (læser): O, lad mig ikke vente for længe.
For evigt Deres inderlig elskende Thorvald. — — Det er
mærkværdigt, det er ubegribeligt, men rigtigt er det.
Her staar uden paa Brevet: Til Henrik Rasmussens Enke.
Hm, hm! — Det er sandelig det underligste Brev jeg
har set. Men hvad siger Gertrud nu?

Gertrud: Ja, der er ikke noget at betænke sig paa,
skulde jeg mene.

Degnen: Nej, hvis det ikke ligefrem er en Komædie.

Gertrud: Nej, nej. Der staar jo ogsaa noget om,
at han var henede den anden Dag.

Degnen: Ja, her staar (læser): Først efter vort sid-
ste Møde forstaar jeg ret mine Følelser.

Gertrud: Men hør. Maa jeg bede Dem om at
skrive et Par Ord op til ham lige sitto.

Degnen: Ja, gerne. Den Tjeneste kan jeg sagtens
gøre Gertrud.

Gertrud: Ja, saa vær saa god og kom med ind i
Mellemstuen. (kalder) Rasmus!

Degnen: Tak, gerne.

Rasmus (kommer).

Gertrud (til Rasmus): Hør, tøv lidt. Jeg har noget
at sige til dig. (Hun og Degnen gaar).

Rasmus: Nej, nu er hun inderlig grov. Du lille Hans Jørgen! Jeg har hørt hvert evige Ord inde i den mørke Gang. Saadan en Tjeneste vilde jeg ikke undvære for meget godt.

Gertrud (kommer): Hør. I Morgen skal Du til Købstaden. Du maa op Kl. 4 og fodre Hestene.

Rasmus: Men jeg skal jo i Skov.

Gertrud: Hold Mund, naar Du snakker med mig. Det kan være til en anden Gang.

Rasmus: Men jeg skulde med det samme ud til Murmesteren og Tømmermanden.

Gertrud: Det kan Kristen jo gøre.

Rasmus: Men han skal jo rydde op i Gaarden.

Gertrud: Nej, ved jeg siger jo, at Marie Rokkedrejers skal gaa til Murmester og Tømmermand, og saa kan Kristen jo ligegodt trille Møg.

Rasmus: Naa, ja, ja!

Gertrud: Og saa skal Du pudse det ny Seletøj med Messingnøglerne og trække Stadsvognen ud.

Rasmus: Skal det være straks?

Gertrud: Aa, dit Dumme hoved. Du er ikke til at have Sag med. Gør det bare i Morgen tidlig.

Rasmus: Det skal ske. — Nu gør Hunden, saa kommer der maaske flere (af sides) Friere.

Gertrud: Gaa nu bare ind i Folkestuen (ud af Døren) Sæt Maden paa Bordet for Degnen, Marie! (Rasmus gaar)

En Sømand (kommer): God Aften! Tør jeg spørge, er det her, Henrik Rasmussens Enke bor?

Gertrud: Ja, det er.

Sømanden: Er hun hjemme?

Gertrud: Ja, det er mig.

Sømanden (farer et Skridt tilbage): Dem? Er De kun 28 Aar gammel? Er De ung og smuk, som De saa ud

paa det Billede, De sendte mig? De er en gammel Kvase, er De. De er et Vrag. De kunde have nødig at blive lagt op og blive beget og tjæret og kølhalet og faa en helt ny Takkellage — eller ogsaa blive hugget til Pindebrænde.

Gertrud (afsides): Saa fik jeg dog en Ulykke. (for-knyt) Hvad er det dog for nogen Snak. Det forstaar jeg ikke et Ord af.

Sømanden: (mere rolig) Er her da ikke flere i Byen af det Navn?

Gertrud: Nej, her er ikke.

Sømanden: Saa har jeg ogsaa sejlet en fejl Kurs. Jeg er løben paa Grund, er jeg. Det var Pokker til Manøvre. — — Har De da ikke skreven til mig?

Gertrud: Skreven! Nej, det har rigtignok ikke, for jeg kan ikke skrive et eneste Ord.

Sømanden: Ja, det kan De rigtignok se ud til. (Gertrud gaar) Jeg troede, jeg skulde have entret mig en smuk, ny Skude, taklet til som en Brig eller Galease, og saa træffer jeg denne gamle, fladbundede Hollænder med lap-pede Sejl og lige op og ned baade for og agter. Nej, saadan en skulde det dog ikke være godt at tage med paa Slæbetog. Fy, for en Ulykke!

Gertrud og Degnen (kommer)

Degnen: Jeg hører, at her er bleven Ufred i Huset, og jeg vilde sandelig gerne bede den fremmede Mand høfligst at forholde sig rolig her i denne agtværdige Bondekones Hus.

Sømanden: Nej, min kære! Jeg gør ingen Ufred. Jeg er en meget fredelig Sejler, og jeg forsikrer Dem, jeg fører ikke det mindste Skyts ombord, men er ene og alene stævnet herhid af kommersielle Hensyn. (afsides) Her maa krydses for Vinden, ellers kuldsejler man.

Degnen: Det er en meget formummet Tale. Det

forstaar jeg sandelig ikke. Det ene bliver værre end det andet.

Sømanden: Ja, saa skal jeg forklare mig. Jeg er Sømand, som De vel ser, og har paa mine Rejser tjent mig nogle Skillinger. Disse ønskede jeg anbragt i en solid Landejendom og bekendtgjorde derfor i Avisen, at de kunde faas til Laans imod sikker Pant. Denne Kone, som forresten kan være meget skikkelig og agtværdig, skrev til mig om at laane.

Gertrud (afbryder): Det er Løgn, det er noget skammeligt Snak, det er Æreskændelse. Jeg, som har 1000 Rigsdaler paa Rente — skulde jeg skrive om at laane Penge — — nej, saa maatte jeg skamme mig for hvert Menneske, jeg saa.

Sømanden (afsides): 1000 Rigsdaler, se det stemmer. Mon det skulde være mere end blot tilfældigt. (højt) Undskyld, det hele maa være en skammelig Misforstaaelse. Jeg beder Dem have mig undskyldt. Nu sejler jeg tilbage igen den Vej, jeg er kommen fra. God Nat!

Degnen: Bi lidt! Maa jeg bede den fremmede Mand sige mig sit Navn og hvorfra han kommer muligvis og vise mig sine Papirer.

Sømanden: Jeg maa blot sige Dem, at jeg hverken hedder han eller den fremmede Mand. Alle Steder, hvor jeg lægger bi, er jeg vant til at blive tiltalt med De af fremmede Folk og med Du af mine Venner. God Nat! (Han gaar).

Degnen: Det var en underlig Mand. Det kommer sandelig an paa, om det ikke var en Tyv, der vilde se efter Lejlighed til at stjæle.

Gertrud: De siger noget. Det var det vist. Saa grov han var, førend jeg talte til Dem. Han skældte mig ud, saa en Hund maatte skamme sig ved at tage

imod det. Kommer jeg ikke til at lade Karlene sidde oppe i Nat?

Degnen: Jo, det gør de sikkerlig. Naar alle Døre er lukkede og alle Lys er slukkede, hvad gør man saa, hvis saadan en Karl fik Lyst til at indfinde sig.

Gertrud: Ja, det har de Ret i. (ud af Døren) Rasmus! (han kommer) Du kommer til at sidde oppe i Nat, for her har været en Omløber, og jeg frygter for, det var en, der vilde se Lejlighed.

Rasmus: Men jeg skal jo til Købstaden i Morgen tidlig.

Gertrud: Ja, saa faar Du og Kristen skiftes til at vaage.

Rasmus (afsides): Ja, det er næsten ogsaa Synd at gaa i Seng i et saadant Hus, hvor der stadig væk er Løjer. (han gaar)

Degnen: Nu, ja saa skriver jeg efter vor Aftale derinde Brevet i Morgen tidlig, før Skolen begynder.

Gertrud: Tusind Tak!

Degnen: Og saa god Nat og Tak for dennesinde. (han gaar)

Gertrud: God Nat. — — Mon jeg ikke skulde tro, at det og var en, der vilde fri til mig, og saa har jeg taget ham paa en forkert Maade. Men det er ogsaa lige det sælje samme, for nu ved jeg, hvad jeg har. Nu skal jeg til Købstaden i Morgen og have mig nogen ny fin Stads. En, nej to Atlaskes Kjoler og et Par Sirtses til dagligt Brug. Og saa skal jeg have mig en Parasol og en Muffe og en Klædeskaabe og et — nej, fire, seks Par hvide Hoser — nej, det er sandt, nu skal jeg sige Strømper. Ja, nu kommer det bare an paa, at jeg kan holde Tungen lige i Munden, naar jeg skal til at snakke fornemt. Jeg skal prøve. Naar han nu kom-

mer en Gang, saa siger jeg: Jeg føler mig en stor Ære og Tak for al den Forbindtighed, Herren skænker mig. Sys, der kommer nogen.

Snakke-Maren (kommer): God Aften, lille Mor, end en Gang!

Gertrud (fornemt): God Aften!

Sn. Maren: Ja, nu har jeg været nede til Ellekærs, og Per har ikke noget imod, at Knud kommer herved.

Gertrud (som før): Per og Knud. Hvem er det?

Sn. Maren: Du er dog en skammelig en, saa morsomt og saa narreblændt Du er. Det sa' Ka' Ellekærs og. Gertrud Henriks, sagde hun, er saa lystig, sagde hun, naar hun faar det Hoved paa, at hun kan faa en Død til at grine af det.

Gertrud: Gertrud Henriks — hvem er det?

Sn. Maren: Ja, nu er det satme kendt, at Du skal giftes, for saa bliver Folk saadan, at de ikke kender dem selv. Saa overgivet og saa overende blev Anne Kristens og, den Gang hun skulde have Jørgen Sadelmager. Men hør nu, Gertrud — et Ord uden for al Taabelighed — hvad skal jeg sige, naar jeg kommer op til Ellekærs i Morgen.

Gertrud: Du kan bare sige, at jeg kender dem ikke.

Sn. Maren: Ha, ha! Du er morsom Gertrud, det bliver et fornøjeligt Hus at komme i, naar Knud kommer herind, saa bliver her spe værd at komme, for Ka' Ellekærs sagde: min Knud, sagde hun, er en ren Abekat, han kan hitte paa alle de Narrestreger, der er til, sagde hun. Ja, ja, saa kommer jeg i Morgen igen.

Gertrud: Vær saa artig. Men saa skal hun gaa ind ad Bryggersdøren og sætte sine Træsko udenfor, desformedelst en Gang for alle tilsiger jeg, at jeg ikke mere vil kende den Bondekarl, hvorum der tales, hvor-

imod jeg er bleven forlovet med en velbaaren og ærbødig Herre.

Sn. Maren: Hør, Gertrud! Du er ikke rask, Du snakker over dig: Skal jeg ikke hente Jordemoderen?

Gertrud: Nej Tak! Jeg behøver hverken Doktor eller Jordemoder.

Sn. Maren (afsides): Det maa jeg have bedre Redelighed paa, for jeg saa Kristen gik ind til sin Moder henne i Byen, han kan maaske vide lidt. (højt) Ja, saa faar jeg nok til at gaa. God Nat, lille Mor! (hun gaar)

Gertrud: God Nat! — — Lille Mor, det har de sagt hidtil, nu skal de sige lille Frue. — Naar jeg nu kommer til Købstaden i Morgen, saa skal jeg have mig nogle fine Glas-Handsker og en stor Krinoline, desformelst saadan en slattet Himpegimpe bryder saadan en fin en sig nok ikke synderlig om. Og jeg kommer ogsaa til at lade mig tage af hos en Portrætmager, at han kan faa mit Portræt. Tøv, lad mig se — skal jeg sidde ned eller skal jeg staa op, (stiller sig op) saadan — — — Nej, jeg tror dog, jeg vil sidde ned. (sætter sig)

Thorvald (kommer): God Aften!

Gertrud: God Aften! Vær saa artig at sætte sig ned ijævne mig.

Thorvald: Tak! Naa, hvordan gaar det?

Gertrud: Aa, hun gaar — den gaar i de sytten Skafter.

Thorvald: Naa, det var jo glædeligt. Jeg red tilfældigvis denne Vej, og saa mente jeg, at jeg vilde se indenfor.

Gertrud: Ja, det skal De have saa mange Slags Tak for. Men jeg er sandelig saa ked af, at jeg ikke vidste det, for jeg ser dog saa farlig ud.

Thorvald: Det mener jeg just ikke, at De ser saa grumme farlig ud. Jeg tør godt vove at være her hos Dem.

Gertrud: Ja, det er mere, end saadant et fattigt Fruentimmer som jeg kunde vente. Hvorimod i Morgen rejser jeg til Købstaden og køber mig saa møje, saa møje nøj Stads.

Thorvald: Naa, det kan jeg lide, at De ikke vil staa tilbage.

Gertrud: Jeg skal mændsne nok komme med. (af-sides) Det mændsne kommer jeg og til at lægge af. (højt) Men det er sandt — tusind Tak for deres Brev. Jeg føler mig en stor Ære og Tak for al den Forbindtlighed, Herren skænker mig.

Thorvald: Aa, jeg be'r. Det var jo ikke mere end i min egen Interesse.

Gertrud: Men det var dog mere, end saadan en Stakkel som jeg kunde vente.

Thorvald: De synes altsaa godt om Handelen?

Gertrud (glad): Ja, det kan nok være.

Thorvald: Ja, saa maa vi jo betragte den Sag som afgjort. De skal altsaa efter gammel Skik have nogle Penge paa Haanden.

Gertrud: Aa, det behøves ikke. Det bruges jo heller ikke ved saadanne Handeler, idetmindste ikke hos vi Bønderfolk.

Thorvald: Jo, nu skal De alligevel have en Femdalerseddél til en ny Hat i Morgen. Jeg ved meget godt, at De ikke trænger dertil, men De ved jo da ogsaa nok, at vi godt kan spøge en Gang imellem.

Gertrud: Ja, det tror jeg nok. Taabelighed er mit halve Liv. Men jeg ved da rigtignok ikke, naar jeg skal sige min oprigtige Mening, hvad De vil med saadan en gammel Ting.

Thorvald: Ja, men De indestaar jo for alle usynlige Fejl?

Gertrud (afsides): Han er morsom. (højt) Ja, det gør jeg, men det er saadan, mener jeg, at der er ikke noget for Øjnene, hvorimod det er jo, som de siger, Klæder skaber Folk og Kød skaber Heste.

Thorvald: Ja, det er sandt nok. De skulde bare se den lille brune Ridehoppe, jeg købte af Dem i Foraaaret, saa svælgende fed og smuk det Dyr er bleven, det er en Lyst.

Gertrud: Ja, den Gang drømte vi ikke om, at det skulde gaa, som det gaar, men det gaar saa underlig om i vore Dage. Alle Folk maa grue, hvad saadan en ung og fin Herre vil med saadan en gammel Himham.

Thorvald: Aa, det skal jeg sige Dem, det er mest for Tillæggets Skyld. Her har altid været saadan et godt Tillæg i denne Gaard.

Gertrud: Ja, Tillægget kan vi nu ikke gøre synderlig Regning paa i den Alder. (tager hans Haand) Men De er ligegodt saadan en sød lille en. Skal vi ikke have et Kys til Likøb?

Thorvald: De er jo tosset Kælling, Fy!

Gertrud: Ja, jeg gamle Stakkel. Jeg forstaar mig jo ikke paa fornem Skik. Bruger de fornemme da ikke at kysse?

Thorvald: Jo, saamænd bruger de at kysse, naar de staar i et saadant Forhold til hinanden, at det er sømmeligt.

Gertrud: Ja, men naar vi nu er forlovede. Aa, De maa mændsne ikke være vred paa mig, fordi — —

Thorvald: Forlovede! Hvad, er vi forlovede? De raser, Menneske!

Gertrud: Ja, men er vi dog ikke. Det er dog

ikke, som han sagde Degnen, at De blot vil spille Gæk med mig. Hvad har De ikke selv skrevet —

Thorvald: Ja, hvad har jeg skrevet. Jeg skrev blot, at jeg vilde give 5 Rigsdaler til for den gamle brune Følhoppe, og at jeg haaber, De vil staa ved Handelen. Det var der da intet Kæresteri i, mener jeg.

Gertrud: Ja, saa har ogsaa den gamle Tamp til Degn narret mig. Læs nu selv, hvad De har skrevet og læs højt. (rækker ham Brevet)

Thorvald (idet han slaar Øjnene paa Brevet): Ak, jeg elendige! Det er det Brev, jeg skrev til min kære, kære, søde Helene. Og hvordan er det kommen her? — Aa, nu begriber jeg det. Jeg ulykkelige, jeg Daare! Jeg har forsegleet Brevene og saa forbyttet dem, førend jeg skrev uden paa dem. — Og hvad vil hun nu sige, den stakkels Pige, naar hun læser Brevet om den gamle Følhoppe. Jeg har tilintetgjort min Fremtid, jeg har knust alt mit Haab om Lykke, jeg har maaske stødt hende bort fra mig for evigt. Jeg maa af Sted! Farvel, og tilgiv mig min Fejltagelse. Det vil blive mig selv, der vil komme til at lide derunder. (Han gaar)

Gertrud: Nej, nej, det vil blive mig, der kommer til at bide Naalen af. Eja, ejjanemig dog! Og nu har jeg gjort den Ulykke at skikke Afbud til Ellekærs. Havde jeg dog nu bare kunnet faa Knud, men det faar jeg aldrig, for nu bliver Ka' Ellekærs saa vred paa mig, at hun giver mig det aldrig til. (raaber) Rasmus! (han kommer) Hør, nu er det bedst, at Du rejser ud at pløje i Morgen, for Vint'ren kan snart falde paa, og saa kan Henrik tærskes, for Kornet koster jo godt nu, at vi kan komme ud med et Læs.

Rasmus: Hvem skal saa køre for dig til Købstaden i Morgen? Skal Marie Rokkedrejers det?

Gertrud: Aa, nu maa Du ikke drille mig, lille Rasmus. Sæt Dig nu ned og faa en lille Taar Kaffe og en Kringle. (hun gaar)

Rasmus (ud af Vinduet): Er Du der, Jakob?

Jakob (udenfor): Ja vel!

Rasmus: Det er Løjer, ikkesandt?

Jakob: Jo, det kan være.

Rasmus: Hørte Du det sidste?

Jakob: Ja, men jeg forstaar det ikke altsammen.

Rasmus: Ja, det er saadan, at Du ikke har mig til at lægge det ud for Dig.

Jakob: Hvad er det vel?

Rasmus: Jo, ser Du. Du forstod jo nok, at først vilde vor Mor have Ellekærs Knud, og Snakke-Maren skulde gøre det ud — se det er jo et halvt Rim —. Saa skaffede jeg hende en Frier, men ham vilde hun ikke have. Og da hun saa var kommen i Tanker om, at Herremandens Søn vilde have hende, saa blæste hun Knud et Stykke.

Jakob: Ja, hvorfor fortæller Du det? Det har vi jo grinet af nu saa længe, at det snart ikke er morsomt længer.

Rasmus: Ja, men nu kommer det morsomme. Nu har hun spillet op med sin Knud og har ikke Udsigt til at faa nogen, og saa begynder hun at gøre sig lækker for mig.

Jakob! Nej vel! Ja, det kan næsten lade til det.

Gertrud (kommer): Se nu her, lille Rasmus! Her har jeg en lille god Taar Kaffe, fordi Du er flink til at passe alt, hvad jeg har. Nu har jeg ikke andre at stole paa end Dig, og Dig kan jeg jo nok slaa Bund i. Hør, skynd dig, Hunden gør, der kommer nogen. Rend ind i den mørke Gang og tag Kaffe og Sukker med Dig, det

er ikke værd, at nogen skal se, Du sidder her og drikker Kaffe ved denne Tid Dags, og jeg har ikke en eneste Taar mere. (Rasmus gaar)

Niels Ole: (kommer) God Aften, æh!

Gertrud: Vær saa god og sidt ned.

Niels Ole: Ja—a — Tak!

Gertrud: Naa, saa Du er kommen ud paa en lille Tur i Aften, Niels Ole.

Niels O.: Ja—a.

Gertrud: Ser det ikke ud efter Regn, jeg mener, der stod en stor Graa'e i Vesten før.

Niels O.: Ja—a, — jeg ved det ikke.

Gertrud: Vær saa god og drik en Gang til Tobakken.

Niels O.: Ja—a — Tak.

Gertrud: Har Du snart mere Græs til dine Køer, vi er ligestraks færdig.

Niels O.: Jo—ou.

Gertrud: Ja, I har vist sanket en farlig Hob Smør i Sommer; for al den formøjlede Græsning I har havt.

Niels O.: Ja—a. (Gertrud gaar) Det kniber — æh — at faa saadant noget frem. I mine unge Dage, da ved jeg ikke, hvordan det var — hm — for da gik saadant noget af sig selv. Æh! — da havde jeg dog en Gang et Par Stykker — vi gik og blev kendt med dem, men saadan at fri paa bar Bund — hm! hm! — det er ikke Narrestreger. Det ser ud te—e — Æh — havde jeg det bare overstaet. De Kvindfolk er jeg ikke rigtig modig ved. Hm! Jeg kommer velsagtens til at se, at faa det ud. Jeg kommer vel til at begynde med at snakke om den Ko. Hm! — ja — ja, det maa jeg lige saa gerne, for jeg skal jo se at komme ind et Sted. Naar min Bro'r nu skal have Gaarden, holder jeg dog ikke af

at gaa og være Karl for ham, saa et Kvindfolk skal jeg jo have, hvissom der er Raad for. Æh — og busser dette her, saa gaar jeg over og frier til Kristoffers Trine, for nu skal hun enten briste eller bære.

Gertrud (kommer med en Dug)

Niels O.: Nej, nej, Du maa ikke komme med Døvi, for jeg har lige nyssens spist.

Gertrud: Jo, vist skal Du ha' en Mundfuld Mad, det skal du saa.

Niels O.: Nej, vist ikke — jeg gør det ikke, ellers tusind Tak.

Gertrud: Ja, saa skal det og være Din egen Skyld. (Hun gaar med Dugen, men kommer straks tilbage).

Niels O.: Nej, det gaar ikke, jeg sætter mig til at æde, for jeg kan aldrig faa en Mundfuld ned, saalænge jeg gaar med det i mig.

Gertrud (kommer med Flaske og Glas): Men en Taar maa jeg da skænke Dig.

Niels O.: Ja—a — Tak. (afsides) Kanske det kan lette.

Gertrud (skænker): Vær saa god, Niels Ole.

Niels O.: Tak! — Skaal — æh! — — Jeg ved ellers ikke — hm — hm — æh — (klør sig bag Øret) Jeg skulde da ikke tro, at Du har et Kræ og vil sælge.

Gertrud: Jo — — det kan gerne være, at jeg vil sælge en af de tidligkælvende.

Niels O.: Ja—a. Jeg vilde nu ikke have en tidligkælvende.

Gertrud: Ja, jeg kan og gerne sælge en af de store røde, der skal faa Kalv til Pedersdag.

Niels O.: Ja—a, — jeg vilde nok have haft en Gimæle.

Gertrud: Ja, det har vi og. (afsides) Nu er det rigtig nok. (højt) Vi kan gaa ud med Lygten og se

dem. Vi har begyndt at tage dem ind imellem om Natten.

Niels O.: Ja—a. Det er det samme. Hm—hm! Jeg skal nok til at gaa igen. (gaar til Døren) Det kan — æh — det kan jo snart blive langt ud paa Aftenen.

Gertrud: Ja, da ved, det haster ikke saa haardt. Du har jo ingen Timeseddel.

Niels O.: Nej, men—ne — jeg skal dog til'en ilejn.

Gertrud: Aa, sæt Dig nu ned, Niels, Du naar det jo nok.

Niels O.: Nej—ej. --

Gertrud: Og Konen skænder da heller ikke, naar Du kommer hjem.

Niels O.: Nej—ej. Jeg tror dog, jeg skal ha' Ild paa Piben førend jeg gaar. (mens han tænder Piben) Hør — æh — jeg tror mit Tobak er bleven fugtigt. Hør — æh — kunde jeg ikke — æh —

Gertrud: Hvad kunde Du? — Sig bare frem.

Niels O.: Ja — æh —. Det kunde jo være — Rakkeren i Tobakket, det er nok bleven vaadt i min Lomme af Sved. Kanskeens — æh — at jeg (med en kraftig Anstrængelse) kunde have bleven her med det samme.

Gertrud: Du vil saa have mig, kan jeg tænke?

Niels O.: Ja—a — jeg har jo tænkt paa det. Jeg skulde jo snart til at forandre mig. Min Mor døde desværre for tidlig.

Gertrud: Ja, det ved jeg dog ikke; Du er vel over det halve Hundrede, saa mener jeg ikke, det var for tidlig at gifte sig.

Niels O.: Nej — nej saamænd. Ja—a — jeg bliver da kun de 50 til Kørmes.

Gertrud: Ja, og jeg var 48 ved Mikkemis, saa kan det jo rart passe. Hør, saa faar vel din Broder Gaarden?

Niels O.: Ja—a.

Gertrud: Og hvor meget skal han saa give fra sig til Dig?

Niels O.: Aa, et Par Tusind.

Gertrud: Naa, det var jo en køn lille Nævefuld.

Niels O.: Ja—a. Jeg skal nok til at gaa. Men hør — æh — skal jeg saa lade lyse for os paa Søndag.

Gertrud: Ja, det kan Du godt. Men hør, tøv nu ilidt. Du skal have en Kop Kaffe og en Knægt og en Bitte skørt.

Niels O.: Ja—a — Tak! — Det kan jo være til en anden Gang.

Gertrud: Og skal jeg saa ikke have et Kys hos min lille Kæreste?

Niels O.: Aa—aa — det kommer der jo ikke noget ud af.

Gertrud: Ja, men det koster da heller ikke noget. (hun kysser ham)

Niels O.: Men det er heller ikke til nogen Nytte.

Gertrud: Jo, vist er det, men sæt dig nu ned. Jeg skal straks hente en Skaal Kaffe og en Tvebak til dig. (hun gaar)

Niels O.: Saa, nu fik jeg det overstaet, (tørre sin Pande med Trøjeærmet) men det trak ogsaa Sveden ud. (trommer paa Bordet). Nu glemte jeg at spørge om, hvor mange Penge hun har paa Rente og hvormegget, der skal redes ud til Mandens Arvinger. Det var da en Ulykke!

Gertrud (kommer med Kaffen): Vær saa god!

Niels O.: Tak — æh. Men hør — æh — hvordan gik det ved Skiftet?

Gertrud: Aa, godt! — Jeg har 1000 Rigsdaler paa Rente endnu.

Niels O.: Ja, saa er vi jo ikke Fattigfolk.

Gertrud: Nej, det var nok heller ikke godt. (Rasmus kommer) Her ser Du din ny Hosbond, Rasmus.

Rasmus: Nej vel! Jeg ønsker til Lykke — jeg ønsker til Lykke!

Niels O.: Ja—a.

Rasmus (kalder): Jakob! Hør, Du maa ind og ønske til Lykke, det er vor Mors ny Kæreste.

Jakob: Jeg ønsker til Lykke. Jeg ønsker til Lykke.

Gertrud: Ja, det kan Du gerne.

Snakke-Maren (kommer, forbavset, afsides): Nej og! Saa mange, saa mange — (højt) Hør maa jeg — —

Gertrud: Aa, gaa ud og tag dine Træsko paa.

Sn. Maren: Hør, maa jeg tale et Par Ord med Fruen.

Gertrud: Ingen Skoser, Maren. Sys, stille.

Jakob (afsides til Rasmus): Det er dog Pokker til Løjer, vi har havt i Aften.

Rasmus (til Jakob): Ja, der skal Du se, vi kan nok lave noget hernede.

Sn. Maren (afsides til Gertrud): Hør, jeg vilde gerne snakke et Par Ord til Dig, saa løber jeg straks igen.

Gertrud (ligeledes til Sn. Maren): Sys, stille! Jeg giver dig et helt Pund Uld for at tie.

Sn. Maren: Og et Kallund naar I Slagter?

Gertrud: Ja.

Sn. Maren (holder sig for Munden).

Gertrud (til Niels O.): Hør, lille Niels, en Mand, der passer bedre til mig, kunde jeg aldrig faa.

Niels O.: Saa—aa — Ja—a.

Rasmus (til Jakob): Det glæder mig, hvis Du virkelig har tilbragt en fornøjelig Aften hos os.

Jakob: Ja, det har jeg rigtignok. (træder frem paa Scenen synger):

Det var ej Kunstnere, der gik
hen over disse Bræder,
men Bønderfolk med Landsbyskik,
der gik i laante Klæder.

Rasmus (ligeledes frem, synger):

En Ting, vi dog vil bede om,
før Tæppet fluks mon falde,

Alle (synger):

og det er om en skaansom Dom
for Enken og os alle.

(Tæppet falder).

oooooooooooo

**Holger Danske og Enken er gengivet
i Peder R. Møllers Retskrivning.**

Nyborg Sølaug.

Af H. C. Holst.

Kært Barn har mange Navne, siger man jo, og man maa derfor maaske have Lov til at tro, at Nyborg Sølaug har været et kært Barn af sin Tid. Det manglede i hvert Fald ikke Navne. Sølauget, Liglauget eller Ligkasselaugget, senere ogsaa Dragerlauget eller Litsenlauget, var de Navne, hvormed det i Tidens Løb blev kaldt, idet man benyttede snart et og snart et andet af dem. Under Navnet „Sø-, Liigkasse- og Bærelauget“ stiftedes det $\frac{1}{3}$ 1784 — men for at begynde med Begyndelsen maa vi gaa længere tilbage i Tiden.

I „Nyborg Stadsspejl“¹⁾ finder vi en Instruks af $\frac{8}{3}$ 1649 om, „Huorledis Nyborge Byes Vectere sig udi deris Bestilling skulle forholde“, hvori det til allersidst hedder: „Der foruden skulle oc Vecterne, som Byens rette forordnede Dragere²⁾ vere tilstede, oc frembt for nogen andre, for billig Betalling, velvilligen hielpe oc befordre Inden og uden Byes gott folck meth deris goetz oc vaare att bære till oc fraa Skibbroen, oc ellers ude i andre Maade, huor behouff giøres, oc dermeth Troeligen, flitelig oc forsvarligen omgaas, som det sig bør.“

¹⁾ S. 146 f. f. ²⁾ jfr. G. L. Wad: Fra Fyens Fortid, I, S. 93 (Anm. 1), Kbh. 1916.

Denne Ordning synes i Tidens Løb at være bortfaldet, eller man har ønsket den afløst af en mere tidssvarende; thi i kgl. Brev af ¹⁵/₁₀ 1723 paalægges det Magistraten at antage Folk, som — dog uden Eneret — skal bringe og hente Tøj til og fra Skibsbroen, samt at udarbejde en billig Takst derfor (Takst af ¹⁹/₁₀ 1723). Derimod indeholder det kgl. Brev Afslag paa et Andragende om særlig Betaling for Ladning og Losning af Gods til og fra Færgefartøjerne samt Afgift til Assistance ved Afsejling, idet „vi finde, at saadan deres Forslag vilde udfalde til en nye og ubillig Tynge og Besværing for de Rejsende, helst efterdi de anførte Omkostninger tildeels ere u-nødvendige og tildeels ved gode Anstalter letteligen kunde forekommes“.

En halv Snes Aar senere blev dette Ønske efter fornyet Henvendelse alligevel delvis imødekommet, sandsynligvis fordi Brugen af Rejsevogne imidlertid var tiltaget. I kgl. Rescript af ²⁴/₄ 1734 forordnes det nemlig, at „saasom det befindes, at Skipperne og deris Folk ei eene kunde afstedkomme Carosser, Chaiser, Heste og deslige, at ind- og udskibe, saa skal paa ethvert Sted¹⁾ af Stedets Magistrat, antages Arbeids Folk eller saakaldet Litzenbrødre, som skulle nyde for en Carosse 1 M. 8 sk., for en Chaisse eller anden stor Vogn 1 M., for en Postvogn eller Cariol 8 sk., for en Hest, Oxse eller Koe 1¹/₂ sk. og for en Kuffert eller Skriin 4 sk., hvorimod samme Litzenbrødre skulde være forbundne Nat og Dag, uden ringeste Forsømmelse og under vedbørlig Straf, efter Magistratens Sigelse, at være tilstæde, for at være til Hiælp og Tieneste naar paafordres, dog ville vi derhos allernaadigst, at naar Carosse, Chaise eller Vogn sættes

¹⁾ Korsør og Nyborg.

ombord, Passagerernes øvrige Kufferter og Tøi, da for det samme i Smakken skal indsættes, og maa det være enhver reisende Passagerer, naar hand det vil og kand tilladt, sine Kufferter og Sager selv eller ved sin Tiener i Fartøiet at „embarquere“.

Om Iværksættelsen og Virkningen heraf foreligger vistnok intet. Hvervet som Litzenbrødre er sandsynligvis allerede fra dette Tidspunkt overdraget til Byens Søfolk, saavel de om Vinteren hjemmeværende som de ældre, der havde „lagt op“, og det er sikkert for Fællesmidler, opsparede af Indtægterne ved Litzeriet, at „Interesserne for Skibsfolkenes Cassa“ i 1781 køber en Jordlod paa 11 Skp. Sædland i Nymarken, som betales med 177 Rdl. 2 Mk. 4 Sk.¹⁾

I kgl. Brev af 21. Marts 1783 oplyses det, at Niels Biørn, Peder Larsen Dyrhauge, Peder Lauersen og Peder Sørensen har „for os“ andraget de Vanskeligheder, som indtraadte „ved Dødsfald imellem de Søfarende der paa Stædet, hvor Omstændighederne som oftest ere fattige, og derfor desto besværligere at besørge de Afdødes Begravelse, Des Aarsag de have betænkt paa at udfinde et Middel til for Eftertiden at kunde lade deres Døde paa en sømmelig Maade begrave, da de have samlet en lille Fond, for deraf at understøtte saa vel deres egne som fremmede Sø-Farende, Thi have Vi“ „bevilget og tilladt, at alle Søfarende i bemeldte Nyborg maa for deres afdøde Skipere, Folk, Koner og Børn samt andre fremmede Søfarende, som der kunde ankomme og ved Døden afgaa, indrette og stifte en Liig Cassa og Laug der i Byen,

¹⁾ Skødet dateret 15. Sept. 1781, tinglæst 17. Sept. 1781.

dog maa de ikke befatte sig med andre Liigs Henbærelse end de, der virkelig ere Søfarende tillige med deris Korer og Børn.“

Laugsartiklerne skulde approberes af Stedets Øvrighed, der tillige skulde have Opsigt med, at der ved Laugsforsamlingerne intet foretoges, som kunde være „stridende mod god Skik og Orden eller det andet der-værende Ligbærerlaug til Fornærmelse“. (Tinglæst ³¹/₃ 1783).

¹/₃ 1784 blev Laugsartiklerne, underskrevne af 47 Interessenter i „Søe-Liig Cassen og Bærelauget“, tilstillet Byfoged Boyesen i Nyborg, der approberede dem ¹⁰/₃ s. A. og samtidig udstedte Instruks for Ligbærerne m. m.

I Laugsartiklerne og Instruksen fastsloges Medlemmernes Rettigheder og Pligter, hvoraf her gives et Uddrag. Alle Søfarende¹⁾ i Nyborg havde Adgang til at blive Interessenter i Kassen, de unge tilvoksende uden Indskud, fremmede tilflyttende mod et Indskud paa 2—4 Rdl. efter Bestemmelse af Byfogden og Oldemanden. Kassens Hovedindtægt var de ved Deling af Litzenpenge overskydende Smaabeløb, idet „Overskudet fra enhver Lidsning, naar den er ¹/₂ Skilling nedlægges i Bøsse Cassen, som er under Bevaring i Consumptionsboden ved Strandporten, og beregnes Liig-Cassen til Indtægt. De syge fik Part ved de almindelige Delinger paa Børttagene²⁾, derimod ikke ved Deling efter mindre Litzninger. De, Litzenbrødre, der ikke vilde være Medlemmer af Lauget, fik ingen Del i Kassens Ydelser, men hvert Aar hvad der ved Delingen tilkom dem. Kassens Interessenter fik ved Dødsfald fri Henbæring samt i Begravelseshjælp: til et

¹⁾ hertil henregnedes — i hvert Fald¹ fra 1831 — ogsaa Skibsbyggere, Sejlmagere og Dykkere. ²⁾ Børtten kaldtes den Smakke eller Færgejagt, der paa bestemte Dage sejlede med Stykfragt mellem Nyborg og Korsør.

gammelt Lig 4 Rdl., til et Barn over 2 Aar 2 Rdl. og til et Barn under 2 Aar 1 Rdl. For Ikke-Interessenter betales Henbæringen efter den i Instruksen fastsatte Takst, nemlig:

	Voksne	større Børn	spæde Børn
fra Kirken:	4 Rdl.	2 Rdl.	2 Mk.
paa Frue Kirkegaard:	2 Rdl. 4 Mk.	1 Rdl. 4 Mk.	2 Mk.
paa den øde Kirkegaard:	1 Rdl. 2 Mk.	1 Rdl.	2 Mk.

Desuden for det bedste Ligklæde: 4 Mk.

og for det ringere Ligklæde: 2 Mk.

Hvert Halvaar udnævnte Byfogden 12 Ligbærere, og det ordnedes saaledes, at Færgefolkene besørgede Ligbæringen om Sommeren (fra Paaske til Mikkelsdag) og Koffardifarerne om Vinteren (fra Mikkelsdag til Paaske). Ligbærerne fik Paalæg om at møde i rette Tid og til at forsyne sig med sorte Klæder samt sort Kappe og Flor i Hatten. De var dog fritagne for at bære sorte Klæder, naar de ikke fik Betaling og Jordfæstelsen fandt Sted paa Kirkegaarden uden for Byen.¹⁾

Lauget maatte ikke benytte anden Bedemand end den, „som er eller bliver af Byfogden beskikket for Byen i Almindelighed“.

I Følge Instrukserne skulde en Laugslade straks anskaffes, og den skulde med den deri tilhørende Fattigbøsse forblive hos Oldermænden. For Laden skulde være dobbelt Laas og dertil tvende Nøgler, af hvilke Byfogden og Oldermænden hver skulde have sin i Forvaring. Laasene paa den første Laugslade maa have været mindre gode og med Tiden maaske helt ubrugelige; thi det omtales f. Eks. i 1793 og 1795, at Laden paa den aarlige

¹⁾ Kaldtes ogsaa den „øde“ Kirkegaard, formentlig fordi der ikke paa den fandtes Kirke eller Kapel.

Laugsforsamling blev forseglet efter Nedlæggelsen af Pengene. Paa Laugsforsamlingen den 19. Januar 1799 sattes der ikke mindre end syv Mænds Segl for Laden. Samtidig vedtog Lauget da ogsaa „at lade sig forfærdige en nye Penge Lade af Eege-Træe, 18 Tomer lang, 12 tomer dyb og 12 tomer breed med 3 dirkefrie Laase og Jern Beslag, hvilket Oldermænden besørger“. Den tredje Nøgle skulde tages i Forvaring af den ældste Bisidder.¹⁾

Ordinær Laugsforsamling holdtes hvert Aar, kort efter Nytaar i Oldermændens Hus. Naar „det hæderlige Søeliglaug“²⁾ saaledes i Overværelse af Magistraten — repræsenteret ved Byfogden eller hans Fuldmægtig — var „forsamlet for aaben Lade“,³⁾ fremlagdes det reviderede Regnskab, og der toges Bestemmelse om Pengemidlernes Anbringelse og om Afholdelse af forskellige Udgifter. Ligbærerne for det kommende Aar udnævntes, og iøvrigt behandlede foreliggende Sager.

Laugets første Oldemand var Peter Nielsen Dyrehauge. Da hans Hus brændte ved den store Brand i 1797, maatte Laugsforsamlingen den 20. Jan. 1798 holdes i Knud Lerches Hus,⁴⁾ men 19. Jan. 1799 finder vi atter Laugets Interessenter samlede hos Oldermænden. Da den gamle Laugslade, som foran nævnt, blev forseglet ved denne Laugsforsamling, maa den altsaa være reddet, da Oldermændens Hus brændte. Efter Peter Nielsen Dyrehauges Død i 1812 holdtes Laugsforsamlingerne frem-

¹⁾ Laugsladen fra 1799 eksisterer endnu. Den var for en Del Aar siden meget forfalden, vel sagtens fordi man med Tiden gik over til at have Laugets Penge staaende i Sparekassen og derfor ikke mere benyttede Laden. Dens nuværende Ejer har istandsat den omhyggeligt. Den bærer indlagt Aarstal, som ved Fornyselsen fejlagtig er forandret til 1797. ²⁾ Denne Betegnelse ses første Gang anvendt i Laugsprotokollen 1818. ³⁾ Dette Udtryk benyttes første Gang i Laugsprotokollen ²²/₁ 1840. ⁴⁾ sandsynligvis hos den daværende Havnefoged Knud Lerche.

deles — uvist hvorlænge — i hans Hus, hvorfor Enken fik en aarlig Godtgørelse.

Ved kgl. Anordning af ³¹/₆ 1814¹⁾ sikredes de af Øvrigheden beskikkede Dragere (Litzenbrødre) Eneret paa Besørgelse af Rejsetøj og andet Gods til og fra Skibsbroen samt paa Ind- og Udladning, for saa vidt vedkommende Rejsende eller Befragter ikke selv eller ved sine egne Folk vide besørgede det. I Stedet for de oprindelige Takster af 1723 og 1734 fastsatte denne Anordning tillige en ny Takst, som dog allerede ¹⁸/₇ 1818 atter afløstes af en ny. Efter denne var Taksten for Ind- eller Udskibning af Vogn med deri værende Rejsetøj og Gods 16—48 Skill. efter Størrelsen, af løst Rejsetøj og Gods 4—8 Skill. pr. Collo og lige saa meget til, hvis det skulde besørges afhentet eller tilbragt i Byen. Ind- eller Udskibning af en Hest kostede 4 Skill. og et Kvæghoved 3 Skill. Naar Dragernes Tjeneste benyttedes ved Slipshavn eller Knudshoved forhøjedes Betalingen til det dobbelte.

Medens der oprindelig ikke var noget til Hinder for, at Litzenbrødrene (Dragerne) ikke var Medlemmer af Sø-, Liigkasse- og Bærelauget, ændredes dette Forhold i 1831 ved Udstedelse af „Reglement for Drager- eller Litzenlauget i Nyborg“, idet det heri bestemtes, at Dragerne skulde udgøre et Laug, hvis Medlemmer skulde være Interessenter i Søfølkenes Liglaug, hvilket skulde være „indlemmet i Drager- eller Litzenlauget“ (dette benævntes ogsaa ofte: „det respektive Drager- og Litzenlaug“). Dette Forhold maa forstaas saaledes, at kun dette Laugs Medlemmer havde Ret og Pligt til at deltage i Litzningen,

¹⁾ gjaldt ogsaa for Dragerne i Korsør.

medens Sølaugets øvrige Medlemmer ikke havde nogen personlig Andel deri.

Til at lede Dragernes Arbejde skulde efter det foran nævnte Reglement af Politimesteren beskikkes en Formand, fortrinsvis Havnefogden, hvis han var Medlem og og fandtes egnet dertil. Formanden lønnedes med to Mands Parter, og Bøssen, til hvilken Formanden og en Bisidder havde hver sin Nøgle, modtog nu ligeledes to Mands Parter, som tilflød Sølaugets Kasse. Formanden skulde give tydelige, bestemte Ordre og maatte aldeles ikke taale Opsætsighed. Drageren kunde for Forseelser i Tjenesten idømmes Bøder til de fattige, ja, endog Fængsel paa Vand og Brød i 2—8 Dage. Helt uden Foranledning har disse strenge Straffebestemmelser vel ikke været, men der foreligger dog ikke noget om, at de nogensinde er bragt til Anvendelse.

Laugets finansielle Interesser varetoges af Oldermænd, der skulde føre Regnskabet og hver Maaned modtage Bøssens Indhold af Formanden. Oldermænd, der helst skulde være en bosat Skipper, skulde udpeges af Politimesteren blandt tre af Laugsforsamlingen foreslaede Personer. Formanden kunde godt tillige være Oldermænd. Begge Stillinger beklædtes af Indehaverne, saalænge de var Medlemmer af Lauget, og man fandt sig tjent med dem.

Iøvrigt virkede Sølauget i Overensstemmelse med de oprindelige Laugsartikler og Instrukser. Tiden medførte en Del Forandringer af økonomisk Art. Saaledes voksede Indskudet efterhaanden til 100 Kr. Kassens Andel i Litzenpengene var afvekslende efter Behovet 1 eller 2 Mands Parter, indtil den som foran anført ved Oprettelsen af Dragerlauget blev endeligt fastsat til 2 Mands Parter. Begravelseshjælpen blev gentagne Gange forhøjet; i 1894

kom den op paa 75 Kr. for voksne, men i 1898 blev Beløbet atter nedsat til 60 Kr. Der blev ogsaa Raad til en lille Enkepension, der i 1894 naaede op paa 24 Kr., men ligeledes blev nedsat i 1898 til 20 Kr. Den Taknemlighed, som disse beskedne Understøttelser fremkaldte gav sig i et enkelt Tilfælde Udslag, da Lærer Holck i Hesselager som Tak for den Hjælp, der i en Aarrække blev ydet hans Moder, ved Gavebrev af $\frac{1}{3}$ 1829 skænkede Sølauget en kgl. Obligation paa 100 Rdl. Sølv (Skipper Ole Holcks Legat).

Til sorte Klæder (Frakker og Veste) til Ligbærerne var i 1797 anvendt 100 Rdl. af Kassens Midler, men da der atter i 1839 og 1841 blev fremsat Forslag om Tilskud dertil, fandt man Udgiften for stor, og Forslaget forkastedes. Hvorledes det saa gik med Paaklædningen, forlyder der intet om. Fra 1845 indførtes forøvrigt den Ordning, at Ligbærerne fik en passende Betaling for hver Ligfærd, og derefter bortfaldt Pligten til at bære efter Omgang.

I 1843 stod Anskaffelsen af en Ligvogn paa Dagsordenen. Der var indleveret tre Tegninger, nemlig fra Snedkermestrene Jørgensen og Saxtorph i Nyborg samt fra Vognfabrikant Christensen, Odense. Medens Jørgensens Tegning ikke fandt Naade for noget Øje, delte Laugsforsamlingens sig Stemmer ligeligt mellem Saxtorphs og Christensens. Spørgsmaalet blev da indanket til Byfoged Bierfreunds Afgørelse. Byfogden foretrak Christensens Tegning, men fandt tillige, at Arbejdet helst maatte udføres i Byen og foreslog derfor Licitation afholdt. Om Sagens videre Forløb forlyder intet, men Vognen er jo nok bleven anskaffet. I 1821 anskaffedes 2 Sørgeflag til Brug ved Ligbegængelser. De maa imidlertid være

opslidte i Tidens Løb, thi i 1863 oplyses det, at Lauget kun havde en Fane, og det vedtoges derfor at anskaffe 2 Flag.

1773 (eller 1774) skal Sølauget have skænket Modellen til et Skib, „Staden Nyborg“, til Ophængning i Kirken. Denne Model blev kasseret i 1834 og Lauget lod ophænge et nyt Skib,¹⁾ som kostede 72 Rdl. 4 Mk. 2 Sk.

I 1857 blev det gamle, i 1834 kasserede Skib, imidlertid atter istandsat og ophængt i Kirken,²⁾ og nu krævede en Del af Sølaugets Medlemmer, at Laugets Kasse hertil skulde yde 50 Rdl. Oldermænden, Skipper Poul Rasmussen, modsatte sig bestemt dette og nægtede at udbetale Beløbet. Man skød Afgørelsen ind under Byfogden, Kancelliraad Møller, der lod Sagen gaa videre til Amtet, som gav Oldermænden Medhold i, at en saadan Anvendelse af Laugets Midler var uhjemlet.

Det var ikke første Gang, Oldermænd Poul Rasmussen var i Uoverenstemmelse med Laugets menige Medlemmer. Allerede kort efter hans Tiltrædelse i Januar 1846 opstod en skarp Konflikt. Efter flere — maaske frugtesløse — Henvendelser udstedte Oldermænden en Skrivelse, dateret 22. Juni 1846, som blev fremlagt i Laugshuset (ogsaa kaldet „Delingshuset“, fordi Deling af Betaling for Litzning foregik der; Lauget disponerede dog vistnok kun over et i Huset ledigt Værelse). Skrivelsen begyndte saaledes:³⁾

„Skönt det var min Hensigt og Ønske, at jeg ved min Tiltrædelse som Oldermænd for Lidzenlauget, ville saa meget mulig hæve samme til Selvstændighed, saa maa

¹⁾ Dette hængte 1857 midt i Kirken (iflg. Sølaugets Papirer). ²⁾ Begge Skibe hænger nu ved Koret, det ældre fra 1773 i nordre Gang og det yngre fra 1834 i søndre Gang (Th Løgstrup: Oplysninger for Besøgende i Nyborg Kirke). ³⁾ Originalens Bogstavering er ikke fulgt helt ud i nærværende gengivelse.

jeg beklage at samme ikke er mulig, og maa desværre sande min gamle afdøde Farbroder, Skipper Peder Rasmussens Ord: at Fd. skulde være Oldemand for Lidzenlauget. Men da det er en Bestilling, som jeg hverken i Dag eller i Morgen kan løbe fra, saa beder jeg om at Suteneres i min Stilling, saalænge samme existerer.

Da det er højest upassende for de Reisende, at Lidzenbrødrene viser Stridighed og Forsømmelse, samt ytrer fornærmelige Ord imod Formanden, og saagar af den Natur at de ligefrem nægter hans Befaling om at befordre de Reisendes Tøj til og fra Dampskibet og Smakkerne, hvilket var Tilfældet den 18. og 19. d. M. i de Reisendes og Dampskibsfører Jespersens Nærværelse, der mundtlig har klaget til mig.

Det er et aandsfortærende Arbejde for Formanden at sammenkalde Lidzenbrødrene, hver Gang der skal lidzes (især med Heste), det skøtter ingen om, thi de vil nok tjene Penge, men krymper dem ved at arbejde.“.

Denne Salut blev selvfølgelig unaadigt optaget, og nogle af Litzenbrødrene engagerede en Pennefører og gav Svar paa Tiltale. Svaret, som er udateret, er undertegnet af 6 Litzenbrødre. Endnu et Par „Skud“ veksledes, og dermed er Striden vist døet hen.

Disse Stridigheder kunde dog næppe lægges Oldemanden til Last, thi selv om han vel nok har været lidt stejl, synes Drivfjedren at have været Interesse for Laugets Velfærd.

Endnu en lille Skærmydsel skal omtales. Den forefaldt i Januar 1845. Postfører S. Winckler lavede Opstruktion og nægtede at udføre sit Hverv som Bisidder og Revisor, fordi han ikke var underrettet om visse paa en Laugsforsamling tagne Beslutninger angaaende en Kontrakt med Postgeneraldirektionen. Oldemanden, Havne-

foged Anders Dyrrehaug, kunde ikke erkende Berettigelsen af Postfører Winklers Vægning og vidste ikke, hvormed han kunde „have fornærmet Hr. Postføreren's Delecatæsse“. Resultatet blev, at Postføreren paa den aarlige Laugsforsamling blev idømt en Bøde paa 1 Rdl.

Enkelte Gange arrangerede Sølauget ogsaa lidt Morskab for sine Medlemmer. I 1801 affholdtes saaledes et Bal, mulig i Forbindelse med Dystløb. Hertil blev af Kassens Midler anvendt 100 Rdl.; men paa Laugsforsamlingen i 1802 blev det bestemt, at Beløbet skulde refunderes paa den Maade, at Kassen indtil 1804 fik 2 Mands Parter i Stedet for en. I 1849 ønskede en Del Medlemmer atter udtaget 100 Rdl. af Laugsladen til et „Dystløberbal“. Oldermænden modsatte sig det, men blev overstemt paa Laugsforsamlingen. Han gik da til Byfoged Bierfreund, som var enig med ham i, at en saadan Anvendelse af Kassens Midler ikke stemte med dens Formaal. Derimod mente Byfogden, og Amtet sluttede sig dertil, at det kunde tilstedes, at de hundrede Rdl. toges af et Beløb, som af Krigsministeriet var tilstaaet Litzenlauget for ekstraordinært Arbejde for Landmilitæretaten i 1848. Det fremgaar ikke af Laugsprotokollen, om Festen blev afholdt; men det blev den jo sikkert nok.

I 1866 affholdtes paany Dystløb. I Dagene før Festdagen, den 30. Januar, gik en Løber (Ole Buncke) ledsaget af to Sluproere, rundt i Byen som officielle Indbydere. Alle tre var i Festdragt, Løberen med hvide Fjer i Hatten og Schweizerstav i Haanden. I en Vise af Skipper I. C. Petersen hed det:

Løberen kom, hilsende som
 Buncke den strunke i Byen om.
 Skælmsk af hans Sko, Pigerne lo,
 Konerne med, jo, jo,

Med Fløjlspermissioner og Trøjen som Sne,
tilvejs med en køn Baret,
helt kongeligt — vil man dog bare se,
hvor han er net.

III. Tidende for 18. Februar 1866 bragte et stort Hellsidesbillede af Dystløbet og et langt Referat (hovedsagelig efter en Korrespondance til Dagbladet), hvoraf følgende gengives her:

„Saa meget Opsigt havde dette Forestaaende vakt, at mangfoldige Gjester den Dag besøgte Nyborg, kommende med egen Befordring eller med Damper baade fra Odense og Korsør. En Skare, der snarere kunde tælles i Tusinder end i Hundreder, selvfølgelig en galla, samlede sig ved Raadhuset og gik derfra i Høitidsfølge med Faner og Flag, med Musik i Spidsen og med en Krans eller Krone paa flere Etager, smagfuldt ordnede med grønt og Roser, og prydet paa sin Top med to Figurer, der hentydede til Festens Anledning. I Rækkerne dannedes Kjernen af Søfolket, som bar et lille Skib,¹⁾ der ellers smykker Raadhuset; men fremmest blandt alle tiltrak de to udvalgte Dystkæmpere sig Opmærksomheden: „de vare sikkert — enhver anden af de raske unge Sømænd ufortalt — Blomsten af vor søfarende Ungdom, to høie, slanke Mænd, af hvis Øiekast og Holdning der lyste Mod og Uforfærdethed, Ro og Besindighed.“

I Havnen, hvor alle Omgivelser vrimlede af Skuelystne, laa ved Skibsbroen de to til Dystfærden bestemte Fartøier tilrede med festlig Udsmykning, hver bemanded med otte Sluproere, en Baadsmand tilroers og en Gjøs-dreng i Forstavnen, Agter om Fartøierne udgik i en Høide af tre til fire Alen over Vandet det Stillads, hvor

¹⁾ et 3-m. Skib, »Kronprins Frederik«, skænket til Byen af Sølaug.

Dystkæmperen tog Plads i sin lette Dragt, væbnet med en lang Flagstang, forsynet i Enden med en udstoppet Knap, for ei at gjøre Legen til bedrøvelig Alvor. Og nu glider Baaden frem for sikre, faste Tag, kredsende i en Oval paa nogle hundrede Alen, bevægende sig om hinanden i trende Løb, for endelig i det fjerde at støde sammen, hvorpaa den Overvundne først og Sejrherren straks derefter i broderlig Samdrægtighed tog sin „salte Snaps“ under Tilskuernes spændte Opmærksomhed og begejstrede Bifald.

Saa gik Toget gennem alle Gader og endte atter ved Raadhuset, en halvtredie Time efter Udgangen derfra. Om Eftermiddagen var her Festmaaltid og Bal, hvori et Antal af sexhundrede Personer af enhver Alder, Kjøen og Stand deltog til ud paa næste Dags Morgen. Sø- og Litzenlauget, der vare Verter ved denne Dags vellykkede Fest, lode deres Gjester ved Ballet hente baade frem og tilbage i lukkede Vogne under Ledsagelse af festligtprydede Søgutter. Det var en Dag og Aften, som fortjener at mindes, som vil blive mindet.

1857 blev et Vendepunkt for Sølauget. Den sjællandske Vestbane var i 1856 ført igennem til Korsør, og i Foraaret 1857 overtog Postvæsenet Overfarten over Storebælt, som hidtil var besørget af Færgelaugene i Korsør og Nyborg. Drager- og Litzenlauget blev ophævet, og Postvæsenet sluttede Kontrakt med 10 af Laugets hidtidige Medlemmer samt 2 Postlitzenbrødre om Assistance ved Ind- og Udskibning m. m. Sølauget var nu helt uden Forbindelse med Litzeriet og fik ingen Indtægter fra den Kant. Længe varede det dog ikke, inden Forbindelsen atter knyttedes; thi i 1858 enedes de af

Postvæsenet antagne Dragere med de øvrige Medlemmer af det forhenværende Drager- og Litzenlaug om at tilskyde Sølaugets Kasse 1 Mands Part mod, at Lauget anskaffede og vedligeholdt de ved Litzningen nødvendige Transportmidler.

Om den i 1857 truffene Ordning blev opretholdt ved Statsbanernes Overtagelse af Overfarten i 1883, kan jeg desværre ikke oplyse. Fra $\frac{1}{12}$ 1892 bestod derimod en Overenskomst mellem Statsbanerne og Sølauget om at stille 9 Mand, hvis Arbejde under normale Forhold nu mest bestod i Pasning af Færgeklappen og anden Tjeneste ved Færgelejerne. Det varede dog kun faa Aar, inden en ny Ordning blev indført, idet Dragerne fra $\frac{1}{4}$ 1899 blev fast ansatte ved Statsbanerne som Bromænd, og hermed var enhver Forbindelse mellem Sølauget og Overfarten endelig afbrudt.¹⁾

I sidste Halvdel af det 19. Aarh. var Sølaugets Medlemsantal stadig nedadgaende, og ved Aarhundredskiftet var Lauget næsten uddøet. For at paavise Aarsagerne dertil vil vi gøre et Spring tilbage i Tiden. Som tidligere nævnt stiftedes Lauget i 1784 med 47 Medlemmer. Tilgangen har i de første Aartier sikkert været ret rigelig, til Dels en Følge af de yderst lempelige Vilkaar for Indtrædelse. Paa Laugsforsamlingen $\frac{8}{1}$ 1823 advarede Byfogden mod at optage unge Mennesker i Lauget, inden de var voksne. Hertil blev svaret, at Lauget havde vedtaget, at naar nogen af de unge vægrede sig ved at tage Hyre, naar passende kunde faaes, fik vedkommende heller ikke Tilladelse til at deltage i Litzningen. Byfogden bad om, at denne Bestemmelse maatte

¹⁾ Sølauget i Korsør bestaar endnu og har Kontrakt med Statsbanerne angaaende Brotjenesten m. m. ved Færgerne og Dampskibene samt med Postvæsenet angaaende Udveksling af Postgods.

blive nøje overholdt; men allerede næste Aar fandt han Anledning til at gentage sin Advarsel. 1825 vedtoges, at ingen kunde indtræde, før han var fyldt 20 Aar. 1826 fremhæves det atter, at de unge ikke maatte gaa de ældre i Vejen, og at de ikke fik Adgang til Litzning, naar de ikke vilde tage passende Hyre. Omsider skærpedes Betingelserne for Indtrædelse, idet Reglementet af ⁵/₁₁ 1831 for Drager- og Litzenlauget krævede, at fremmede skulde opholde sig 10 Aar i Byen, før de kunde optages i Lauget, medmindre Laugforsamlingen gav Dispensation, og samtidig blev Indskudet forhøjet til 30 Rdl. Sølv for ugifte og 50 Rdl. Sølv for gifte. Beløbet kunde afdrages med 2 Rdl. 3 Mk. Kvartalet.

Disse Bestemmelser maa dog ikke have været tilstrækkelige til Begrænsning af Tilgangen; thi i 1846 vedtog Laugforsamlingen, for at Laugets finansielle Stilling ikke skulde blive svækket, indtil videre helt at lukke for Tilgang af nye Medlemmer. Herefter dalede Medlemsantallet, idet Afgangen ved Dødsfald og Fraflytning ikke blev dækket (gifte Medlemmer kunde dog ved Fraflytning blive staaende i Lauget, og ligeledes tillodes det fra 1850 Færgfolk at bo i Korsør). Fra 86 Medlemmer i 1849 var Antallet i 1854 gaaet ned til 66; men nu kunde det ogsaa undertiden knibe med at besøge Litzningen om Sommeren, naar de yngre Sømænd var ude at sejle. Ved Dampskibet kunde de ældre dog nok klare sig, da Arbejdet der var nogenlunde let; derimod kneb det med Arbejdskraften, naar Kvæg skulde indlades i Smakkernes Lastrum eller Vogne hejses om Bord paa Dækket. Om Vinteren, naar de yngre Sømænd sad hjemme, til Dels i Haab om Fortjeneste ved Isbaadsfart, var der ingen Mangel paa Folk.

Adgangen til Indmeldelse i Lauget var muligvis alle-

rede paa dette Tidspunkt atter givet fri; men efter at Postvæsenet i 1857 havde antaget faste Dragere, var der desuagtet ingen eller kun yderst ringe Tilgang, siden Laugets Medlemmer ikke mere havde Adgang til Beskæftigelse ved Litzning. En ringe Tilgang har Overenskomsten med Statsbanerne i 1892 maaske bragt, idet de 9 Dragere, som Sølauget skulde stille, blev forpligtigede til at indmelde sig i Lauget og betale Indskud 100 Kr., for saa vidt de da ikke allerede forinden var Medlemmer af Lauget.

I 1899 var Medlemsantallet sunket til 24, og det sank stadig. I 1900: 23, 1901: 22, 1906: 17 og 1907: 15 (heraf var kun 7 bosiddende i Nyborg; 1 levede i Amerika). I 1904 traf Sølauget Aftale med det borgerlige Ligbærerlaug om Bortbæring af Lig for 12 Kr. for hvert. De fleste af Laugets Medlemmer blev nemlig for gamle dertil; derimod besørgede de stadig Flagbæringen.

Paa Laugforsamlingen $\frac{3}{1}$ 1907 fremsatte Bestyrelsen Forslag til Opløsning af Lauget, og man bestemte sig til at skride til Afvikling. Ligvognen blev solgt og ligeledes den i 1781 erhvervede Jordlod, som i en Aarrække havde været bortforpagtet til Ejeren af Frisengaard. Paa næste Aars Laugforsamling akcepteredes Tilbud fra Forsikringsselskabet „Hafnia“ om for en bestemt Sum at overtage Laugets Forpligtelse til at yde Pension og Begravelseshjælp til 7 Enker og Begravelseshjælp til 18 Døtre over 30 Aar, hvorefter den resterende Formue deltes mellem Laugets endnu levende 15 Medlemmer. En ekstraordinær Laugforsamling $\frac{17}{9}$ 1908 blev Laugets sidste. 2 Faner og 4 Flag, som tilhørte Lauget, blev afgivet til Raadhuset for senere at overgaa til Nyborg Museum.

Hermed afsluttede Sølauget sin stiltfærdige, men nyttige Tilværelse.

Som Oldermænd havde i Tidens Løb efternævnte fun-
geret:

Peder Nielsen Dyrehauge	1784—1812
Skipper Peder Rasmussen	1812—1823
Skipper Peder Winckler	1823—1836
Havnefoged Anders Dyrehauge	1836—1846
Skipper Poul Rasmussen	1846—1859
Sejlmager H. Willumsen	1850— ²⁴ / ₈ 1906 (død 83 Aar gl., Dbm. ²² / ₆ 1896)
Broformand N. P. Trondhjem	¹ / ₉ 1906— ¹⁷ / ₉ 1908

Kilder: Sølaugets Protokol og efterladte Papirer.

oooooooooooo

Paul Jacobsen.

Endnu et Par Blade af en gammel Faaborg-Families Historie

Ved Lærer F. F. M. Jacobsen, Ringe.

I.

Poul Jacobsen Kinafarers yngste Søn, Paul Jacobsen,¹⁾ fødtes 1768 (altsaa samme Aar som Kong Frederik VI), hans ældste Søster Maren (født 1750) holdt ham over Daaben og hans Søster Ellen Povelstdatter (f. 1751) stod hos; samme Dag blev en tredje Søster, Jacobine Povelstdatter (f. 1753) konfirmeret i sin Daabspagt.

Paul Jacobsen voksede altsaa op i et velstaaende Borgerhjem i Faaborg; han mistede allerede i sit 7. Aar sin Fader, men Moderen fortsatte den omfattende Købmandsforretning.²⁾

Sin første Undervisning har han sandsynligvis faaet privat af forskellige Lærere. Samtidigt nævnes af offentlige Skoler i Faaborg alene „Kristendomsskolen“, i hvis lille Lokale 70 Børn var sammenstuede; deres eneste Lærer var Kordegnen. Som i lignende Skoler i Smaa-

¹⁾ „Svendborg Amt“, Aargangen 1915, Side 71. I Kirkebogen staar Povel, men senere optoges Formen Paul, som de følgende Slægtled har holdt paa. ²⁾ Sv. A. 1915, Side 61.

købstæderne maa en stor Del af Skoletiden være medgaaet til Andagtsøvelser; desuden skulde Degnen møde med Skolebørnene Onsdag Formiddag og Søndag i Kirken, hvor Præsten katekiserede. — Faaborg latinske Skole var bleven nedlagt 1740 tillige med flere andre latinske Skoler, hvoriblandt Svendborg og Rudkøbing, hvis „Donationer“ ligesom Faaborgs henlagdes til Odense. Af en Fortegnelse over „Rectores Scholæ Foburgensis“ fremgaar, at den sidste Rektor var Hans Grønnegaard, der 1741 blev Præst St. Petri Kirke (Pedersker) paa Bornholm.

1783, Søndagen Quasimodogeniti¹⁾ = 1. Søndag efter Paaske, blev Paul Jacobsen konfirmeret, formodentlig af H. R. Kanneurff, som da var Sognepræst for Faaborg og Diernisse.²⁾

Samme Efteraar finder vi Paul Jacobsen som Discipel i Odense Latinskole, hvis Bygning³⁾ dengang laa ved St. Knuds Kirke, hvorfor den senere kaldtes Odense Kathedralskole (Kathedralkirke = Domkirke). — Forordningen af ¹¹/₅ 1775 (den ny Latinskoleordning) havde bl. a. indført en stadig Undervisning i Dansk ved de saakaldte Lærdeskoler. — Blandt forskellige af P. J.s Arbejder fra den Tid er: Horatii 2den Bog af Brevene, fordansket af Professor Tauber,⁴⁾ udskrevet den 14. Novbr. 1786 af P. Jacobsen.

I en ret omfangrig latinsk Stilebog findes en Prøve-

¹⁾ ☉: som nyfødte, 1. Pet. 2,2; de 6 Søndage efter Paaske er opkaldte efter Begyndelsesordene (se Almanaken) af den latinske Messe paa disse Dage. ²⁾ 1762—87. — Som residerende Kapellan nævnes H. A. Agerbeck, der senere ægtede Sognepræstens Enke, Hilleborg Marie Birch. ³⁾ denne anvendtes til Borgerskole, efter at en ny Bygning i Graabrødrestræde, som nu er Postbygning, toges i Brug (1846); — 1894 opførtes den Bygning, hvor Latinskolen nu er til Huse. ⁴⁾ Johan Henrik Tauber (f. 1753, d. 1816) var Rektor ved Odense fra 1781—1787, da han forflyttedes til Roskilde.

stil for Aaret 1787 (i den øverste Lectie) underskrevet P. Jacobsen, ordine septimus decimus;¹⁾ og umiddelbart foran denne Prøvestil findes uden Dato, men formodentlig fra samme Aar, som Opgave til Oversættelse paa Latin et dansk Stykke, hvori det bl. a. hedder: Den store Ære Skolen i Gaar blev værdiget ved vor naadigste Kronprindses²⁾ høie Nærværelse, bør være alle dens Lærere og Lærlinger en uforglemmelig og skønsom Erindring. Vi saae i Kronprindsens høie Person et Mønster paa kraftfuld Driftighed, paa en usvækket Haardførhed, paa Ringeagtelse for Pragtfuldhed . . . vi saae den nedladende Høihed, den tænksomme Virksomhed. . . .“.

Latinskolens Bygning var 2-etages med Indgang fra St. Knuds Kirkegaard og fra Gaardspladsen. Skolelokalet var en stor lys Sal med Vinduer til begge Sider. I den ene Ende var Lokale for øverste Klasse (Mesterlektion), skilt ved et „Plankeværk“ med Fløjddøre, der dog altid stod aabne, fra et Rum, der tjente som Lokale for de øvrige 4 Klasser (Lektier). Disciplene sad ved Borde paa Bænke, som var fastsiddende i Gulvet. Paa 1. Sal var Beboelse for de 4 Hørere; Rektor og Konrektor boede ikke paa Skolen.

Lignende Optrin, som dem B. S. Ingemann senere fortæller fra sit Skoleliv i Slagelse, fandt ogsaa Sted i Odense Skole, da min (Meddelerens) Bedstefader var Discipel der. — Jeg husker f. Eks., hvad Fader i den Retning fortalte efter ham: En Sommerdag, da Klassen skulde have en Time, i hvilken man vidste, at Læreren vilde bruge Vægtavlen, havde en Spilopmager smurt denne over med Kørnøg. Da nu Læreren, som var meget proper af sig og i ren, hvid Frakke, vilde begynde

¹⁾ o: den 17. i Rækken. ²⁾ altsaa den senere Kong Frederik VI.

Undervisningen, sværtede han sin pæne Frakke, og da han straks fattede, at det var Elevernes Drilleri, forlod han Klassen med de Ord: „De er nogle Slyngler, mine Herrer!“

Om Indvielsen i Mesterlektionen fortæller U. C. Muhle: naar en nyopflyttet mødte første Gang i Klassen, blev han af de gamle Mesterlektionere ¹⁾ slæbt hen over Landkortkassen og afprøget med flade Hænder eller, hvis man „undte ham det vel“, med flade Kakkelovns-Brændestykker.

„Disciplenes Recreationer“ bestod i Legemsøvelser og Boldspil paa Nonnebanken, med Spadsereure til Hunderrup Kohave, til Tolderlund, til Skibhusene, med Badning i Stranden her eller i Aaen straks udenfor Vesterport eller i det nu saakaldte Fruens Bøge.

Discipelantallet var ofte over 100 om Aaret, men Skolen kunde aarlig kun sende 15—20 af disse til Universitetet, hvor Studentereksamen dengang skulde tages;²⁾ — Størsteparten af Disciplene, hvoraf flere var 20 Aar eller derover, stilede heller ikke efter at blive Studenter, og mange gik der kun for at faa det nødvendige til Livets Ophold ved de maanedlige Kostpenge, der uddeltes paa Skolen i Stedet for den frie Kost, som Disciplene og Hørerne før nød i Klostret, en Sal i Odense Hospital; desuden negtede ingen Borger i Byen at give en Discipel Frikost Middag og Aften, en Dag eller 2 om Ugen. Alle Disciplene havde desuden fri Skolegang. — En Del af Bispisningspengene tilbageholdtes og henlagdes under Navn af Oplagspenge, der udbetaltes Dimittenderne til ligemed de Legater, som de kunde opnaa, f. Eks. Fride-

¹⁾ Mesterlektionen havde en ældre og en yngre Afdeling. ²⁾ henlagdes 1850 og 1853 til Latinskolerne.

rich Baggers paa 50 Rdl.¹⁾ „Oktober bliver man Student“,²⁾ hed det; blandt de 14 unge Mennesker, som i Aaret 1787 dimitteredes fra Odense Skole, var den da 19-aarige Paul Jacobsen.

Paa Foden af et paa Latin affattet Eksemplar af Love for Studenter ved Københavns Universitet, som da blev ham udleveret staar: „Hisque legibus obseqvium promisit Paulus Jacobi e schola Othinienci atqve inter civis Academicos receptus est anno 1787, d. 2. Oct.³⁾ C. F. Hornemann.“⁴⁾

Universitetsbygningen var da den ret tarvelige, opført efter Branden 1728, i hvis Høresale P. J. og talrige andre Studenter, ogsaa fra Norge og Island, hentede Videnskorn af Professorernes Forelæsninger.

Hertug Frederik Chr. af Augustenborg, Kronprinsens Svoger, blev 1788 Universitetets Patron, og samme Aar fik det en ny Fundats; der blev optaget nye Fag og ansat flere Professorer.

De fleste Studenter var Teologer; ogsaa P. J. vilde „studere til Præst“.

Den mest ansete i det teologiske Fakultet var den nylig nævnte Cl. F. Hornemann, der blev Professor 1776; — endvidere kan nævnes Sachseren Kratzenstein, der 1753 kaldtes herind; han foredrog navnlig Fysik og hævdede sin Plads med Ære. — Fra 1767—1803 var Børge Riisbrigh „filosofisk“ Professor, en agtværdig og dygtig Mand; K. L. Rahbek⁵⁾ holdt efter Tilskyndelse af Universitetspatronen Forelæsninger over Æsthetik (Viden-

¹⁾ Sv. A. 1919, Side 141—142, „Juelskov Legatet“, Punkt 3. ²⁾ H. C. Andersens Digt: „Til Thorvaldsen“, da han første Gang mødte i Studenterforeningen. ³⁾ P. J. fra Odense Skole lovede disse Love Lydighed og blev optaget blandt Akademikerne. ⁴⁾ Cl. F. Hornemann, f. 1751, d. 1830, blev teologisk Professor 1776. ⁵⁾ Knud Lyne Rahbek, f. 1760, d. 1830, flyttede 1787 ind paa „Bakkehuset“.

skaben om det skønne i Natur og Kunst), de første som fandt Sted her i Landet.

Fra P. J.s Universitetstid er bl. a. opbevaret et Kollegiehefte i Kwart; Staliken (Læren om Legemers Ligevægt), udskreven efter Professor Bugges¹⁾ Forelæsninger 1887 og 88 af P. Jacobsen, som sirligt har renskrevet det med opløsende Figurer.

Hans Breve til Hjemmet fra hans Ophold i København er desværre ikke opbevarede; de er formentlig vandrede til Papirmøllen med andre ældre Familiebreve og mange Hundrede Handelsbreve.²⁾

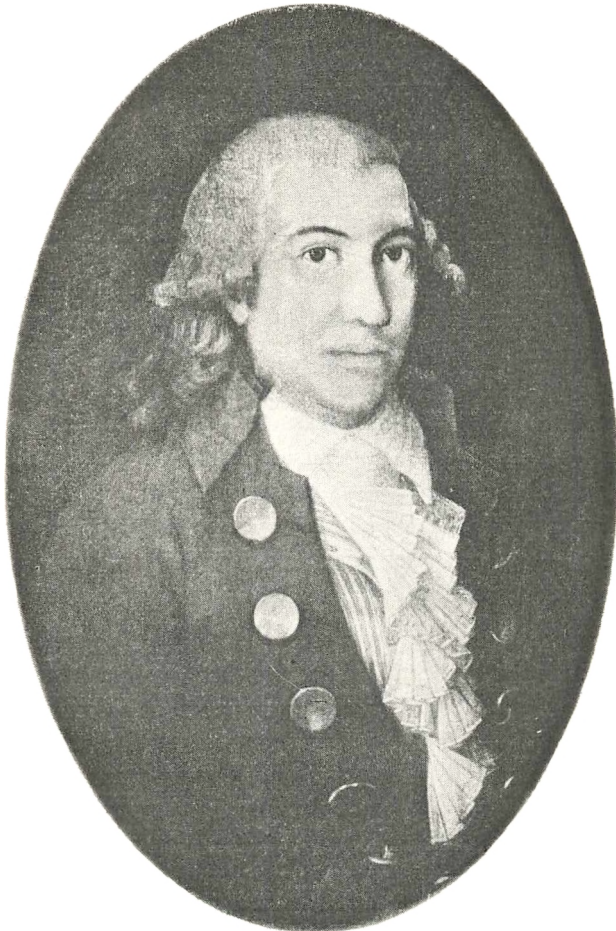
Han var altsaa i Hovedstaden i de Aar, da Kronprins Frederik og A. P. Bernstorff stod for Styret, da Stavnsbaandet løstes (20. Jan. 1788) og var sikkert med at hylde Kronprinsen ved hans Hjemkomst fra Norge, hvor han som frivillig havde deltaget i et meget kortvarigt Felttog mod Sverig.³⁾ — Allerede i Moss og i Kristiania fik Kronprinsen en hjertelig Modtagelse, men da han kom til København naaede Jubelen sit Højdepunkt. „Hans Indtog i Staden blev den største Folkehyldest, som de da levende nogensinde havde været Vidne til“.

P. J. hørte i sin Universitetstid Efterretningerne om den udbrydende franske Revolution (1789).

Omstaaende Billede er efter et oliemalet Brystbillede i Legemsstørrelse — som er i mit Eje — det er fra 1790, altsaa fra P. J.'s 22nde Aar; det viser ham uden Skæg med pudret Haar; Kjolen er mørkegrøn med blanke Knapper af en Enkrones Størrelse, stribet Vest og Kalvekros.

¹⁾ Thomas Bugge, f. 1740, d. 1815, blev 1777 Professor i Matematik og Astronomi, berømt som astronomisk Observator ²⁾ Sv. A. 1915, Side 67.
³⁾ Det varede kun 14 Dage, 26. Sept. til 9. Okt. — Nordmændene kaldte det spøgefuldt »Tyttebærkrigen«, »idet de paastod, at der flød mere Tyttebærssaft end Blod«; man bødede paa den mangelfulde Forplejning ved at stille Sulten med Tyttebær.

Et samtidigt Portræt af hans Moder, som da var 60 Aar, findes ogsaa;¹⁾ de er sikkert malede i Faaborg af

Paul Jacobsen som 22-aarig Student.

en og samme Mester, som dog ikke har paategnet Billederne Navn eller Mærke.

¹⁾ Sv. A. 1915, Side 57.

Hvilket Aar P. J. tog sin anden Eksamen („Filosofikum“) har jeg ikke kunnet faa oplyst.¹⁾ — Paa en udateret Seddel er hans Karakterer fra denne Eksamen opførte saaledes:

Paulus Jacobsen.

Philos. theor. H. ill.

Philos. pract. H. ill.

Physica Laud.

Math. inf.²⁾ Laud.

Math. sup.³⁾ Laud.

Rudolphi.³⁾

1790 foregik i Hovedstaden en Begivenhed, „hvorum Beretningen gik som en Tryllesaga til den følgende Slægt“ — det var Kronprinsens Indtog med sin unge Brud, Marie Sofie Frederikke af Hessenkassel; — 1794 brændte Kristiansborg Slot, og „Kongehuset maatte fly fra sit Hjem“ og næste Aar rasede en 3-dages Ildebrand i København.

Formentlig har P. J. været Vidne til disse Begivenheder; — om „Slaget paa Rheden“, Skærtorsdag den 2. April 1801, foreligger med hans Haandskrift et Brev, maaske en Afskrift, dateret København den 4. April 1801, med en Beskrivelse af Slaget og et vedlagt Rids af den danske Forsvarslinie; det er formodentlig skrevet til Hjemmet. — Omtrent midt i det staar: „Næste Dag Kl. 4 kom Nelson selv i Land og spiste ved Marschalstaflet paa Amalienborg, siden fik han Audients hos Kronprindsen og tog ombord igien Kl. 7. Hans Forslag ser de i Aviserne.“ — Brevet slutter saaledes: „Jeg saa Nelson, en smal, eenarmet og eenøjet Mand med et mørkt og fiendsk An-

¹⁾ Han prædikede som Student engang i Aastrup Kirke, Anneks til Vesteraaby ved Faaborg. ²⁾ in.. betyder inferior og sup. superior — den lavere og den højere Matematik. ³⁾ Rudolphi er formodentlig Universitetspedellen, der har udfærdiget Attesten.

sigt; man havde Møie med at holde Folket roligt ved hans Ankomst. Politiet maatte forskaffe nogle bort, som sagde høit, at de vilde slaa ham ihiel.

Da han seilede bort begyndte en Piben og Hujen, som de Militaire havde Umage med at dæmpe.

Bombardementet vil formodentlig begynde, naar Stilstanden er forbie, Brandredskaber og alt er beredt derpaa“.

Paul Jacobsen maatte snart efter opgive sine teologiske Studier — hvilket Aar har jeg ikke kunnet finde — og, efter at have gennemgaaet et Kursus i Handelsvidenskab, tage hjem til Faaborg for at hjælpe sin Moder med Forretningens Drift. Hun havde været Enke en Snes Aar; for en halv Snes Aar siden havde hun mistet en Søn, der havde været en væsentlig Støtte for hende¹⁾ (han druknede ved Christianssand), hendes ældste Søn, der ogsaa drev Handel i Faaborg, var død 1799, og selv var hun oppe i 70erne (født 1727).

P. J. blev da den eneste af Sønnerne, der overlevede Moderen. Han maatte nu fortrinsvis henvende sine Tanker paa den omfattende Købmandsforretning — hans mønsterværdige Bogføring kan endnu ses af opbevarede Handelsbøger; — dog har han sikkert fremdeles fulgt Begivenhedernes Gang.

I 1802 begyndte Steffens jo sine berømte Forelæsninger, Øhlenschlægers første Digte udkom, og 1803 fuldendte Thorvaldsen sin „Jason“, den saakaldte „Guldalder“ i dansk Aandsliv oprandt.

Paa det økonomiske Omraade var her alt andet end Guldalder; det offentlige og private Pengevæsen var i Forfald, og vanskelige Aar var det for Danmark-Norge

¹⁾ Sv. A. 1915, Side 66—68, 63 og 57.

(1807—14), ogsaa efter at Rigerne var blevet skilte; først i 1830 begyndte det at lysne.

* * *

Paul Jacobsen havde (ogsaa i Begyndelsen af Hundredeaaret) fundet sin Fæstemø, nemlig Frederikke Eleonore,¹⁾ Datter af Skrædder, senere Toldbetjent i Faaborg, Jens Zeban von der Hude, f. 1743, d. 1813.

Frederikke Eleonore tjente som Stuepige paa Apotheket, (altsaa hos sin tilkommende Mands Søster, Mette Marie²⁾ g. m. J. G. W. Bøving), senere kom hun i Husset hos sin tilkommende Svigermoder for at sætte sig ind i Husets Skik.

I Sammenligning med den Strøm af Kogebøger, som rinder i vore Dage, forelaa der i hine Tider kun faa; eksempelvis kan nævnes „Den Kongelig Danske fuldstændige Koge-, Bage- og Søltebog³⁾ af Marcus Loft, Mester-Kok i Itzehoe, Kiøbenhavn 1766, og „Nye Kogebog“ for den retskafne Husmoder med Figurer, som viser en net og ordentlig Serverings-Maade“, af Carl Müller, Kok paa Hvidkilde i Fyen, København, 1785. — Disse Kogebøger, som jo stammer fra herskabelige Køkkener, giver Anvisning paa mange flotte Retter, fine Desserter, lækkert Bagværk o. s. v. uden Hensyn til Sparsommelighed. — Fra 1801 foreligger en Oversættelse fra Tysk, tillempet efter danske Forhold, „Undervisning for unge Fruentimmer, som selv ville besøge deres Husholdning“, oversat af Niels Møller; denne er dog ikke en Kogebog i almindelig Forstand, da den foruden at give Anvisning paa Sæbekogning, Lysestøbning, Farvning, Rengøring m. m. indeholder en Mængde nyttige Hjemmeraad. — Bogen

¹⁾ opnævnt efter Farfaderens 1. Hustru, Friderica Eleonora Bruun.

²⁾ Sv. A. 1915, Side 70—71. ³⁾ Titlen er meget stærkt afkortet.

indledes med et Brev fra Forfatterinden til sin unge Veninde. Brevet har megen historisk Værdi, men her meddeles af Pladshensyn kun et lille Uddrag.

„Kæreste Emilie, skriver hun — og anbefaler en klog Husmoder Sparsomhed, hvorved hun kan glæde sin Mand og være godgørende mod de Fattige — „vær selv din egen Husholderske og forsøm ingen Pligt. . . Inddel dine Indtægter, som du hvert Aar har til at føre din Husholdning med, saaledes, at du kan beholde Fjerdeparten deraf tilovers, paa det at du altid kan have det i Forraad, som du behøver dertil. . . . Hold hver Aften Regnskab med din Kokkepige, og lad hende vide, hvad Mad, der skal laves den følgende Dag, paa det at Maden i rette Tid kan komme paa Ilden. . . . Vær i de sunde Dage som en Moder imod dine Tjenestefolk, og naar de blive syge, saa sørg for deres Pleje. . . . En Kone, som vil straffe sine Tjenestefolk med nedrige Skjeldsord, sætter sig selv langt neden for dem. Søg mere at forbedre dem med kloge Befalinger og dit lærerige Eksempel, end ved mange Ord. Staa selv tidlig op og væn dine Folk til det samme. . . .“

*

*

*

Den 20. Marts 1805 blev P. Jacobsen og Frederikke Eleonore v. d. Hude ægteviede i Hjemmet — Brudens Forældre boede i Grønnegade — formodentlig af Pastor Chr. Nannestad, dimitteret fra Odense Skole samme Aar (1787) som Paul Jacobsen, personel Kapellan hos Sognepræst David Rasmussen Fog (død i Oktober 1805).

„Brudevielser holdtes næsten altid i Brudens Hjem, og Festen varede gerne 2 Dage; de nærmeste Huse var da gerne illuminerede den første Aften“, hedder det fra

de Tider. Paa Forsiden af et Hæfte fra Pastor Chr. Nannestads Haand staar: „Brudetale tilegnet min Ven Hr. Kiøbmand P. Jacobsen og Hans Kiæreste, Jomfru Fred. Hude — d. 20. Martz 1805. — Denne Tale er skreven, som den i Hjertet er meent — men ikke personlig udtalt.“ Man kan da antage, at Vielsen foretoges uden Brudetale; dennes Tekst er iøvrigt: „Bærer Byrder med hverandre og opfylder saaledes Kristi Lov“ (Gal. 6,2); efter en Forbøn fortsættes: „Elskede Brudepar, Ærværdige Familie, Venner og Tilhørere! — Jeg har i Dag den Glæde og Fornøjelse, elskede Venner, ved Ægteskabets søde Baand at forene dem med hverandre;“ og sluttes med Verset:

„Velsign Dem, Gud, som her i Dag
hinanden Hænder give,
at det maa Dig til Velbehag,
dem selv til Lykke blive;
Dit Forsyn vaage over Dem,
giv Glæde, Fryd i Deres Hjem!!
Amen.

II.

Slægten von der Hude kan følges langt tilbage i Tiden. — Konsul Ludvig Julius von der Hude i Svendborg (d. 1914), der ligesom min (Meddelerens) ældste Faster (Marie)¹ levende interesserede sig for Familiens Historie har gensidig (i 1872) givet hinanden Oplysninger om den; Optegnelserne herom er mig i Hænde, til-

¹ I min Barndom var det i borgerlige Familier ikke »pænt« at sige Faster, Moster, Farbror, Morbror, Farfar, Morfar; det hed Tante, Onkel, Bedstefar og Bedstemor.

lige med en (paa Tysk affattet) Afhandling om v. d. Huder'ne, omfattende Aarene 1228—1660 med vedlagte Aftryk af Vaabenskjolde; det ene har i Midten en sort Tværbjælke med Forgyltning for neden og Forsølvtning for oven, hvilke Farver gentager sig i samme Orden paa Hjelmtegnets to Vesselhorn;¹⁾ det andet Vaabenskjold har i det forgyltde Skjold to Par sorte Tudsefødder og istedet for Hornene to større sorte Tudsefødder. — Den nævnte tyske Afhandling giver herom et underligt Sagn: Aar 1420 blev Heinrich v. d. Hude valgt til Borgmester i Bremen; han skal have haft et stort, usundt Ben, der var „kommen Skarn til“; en Tudse var under hans Søvn krøben derhen paa og havde udtrukket Giften, som voldte dens Død. Til Minde herom skal han have optaget Tudsefødderne i sit Vaaben.

* * *

Den første danske v. d. Hude er Didrik (eller Ditlev) v. d. H., født i Bremen 1654, død her i Landet 1714, begravet i Svallerup Kirke (ved Kalundborg), hvor hans Pallask og 2 Fanestænger skal minde om ham.

Meddeleren har forgæves ved privat Henvendelse søgt Oplysninger, som kunde klarlægge Familie-Overleveringens Forhold til, hvad der andetsteds (navnlig hos Hauch-Fausbøll) findes om Slægten v. d. Hude: Gammel bremisk Adelsslægt, der over Norge kom til Danmark med Siband v. d. H., født i Bergen 1711, død i København 1759, Skræddermester ved Opfostringshuset.

Familieoverleveringen fortæller, at Ludvig Munthe, som 1636—49 var Biskop i Bergen, var gift med en

¹⁾ Vesselhorn (i Heraldiken =: Læren om Skjoldemærker), Navn paa et Slags Oksehorn (oprindelig Bøffelhorn), der paa adelige Vaabner ofte er anbragte over Skjoldet eller Hjelmen.

von der Hude; Navnet Munthe (Monthe) som Mellelnavn findes et enkelt Sted i Slægten og Navnet Ludvig gentager sig stadigt lige til de senere Slægtled, hvorfor Meddeleren mener, at dette Sagn kan have noget paa sig; dermed kan sammenstilles, hvad Ludvig Holberg (1684—1754) skriver i Aaret 1727: „Jeg kan, hvad faa af mine Bysbørn kan gøre mig efter, nævne min Moders Morfader som indfødt i Bergen. Han var i sin Tid Biskop i Bergen, hed Ludvig Munthe, var af Adel og Fader til en saa talrig Efterslægt, at ham tilkommer Plads iblandt Norges Patriarker.“

Af Siband v. d. H.s (1711—1759) Sønner nævnes foruden Jens Zeban endvidere Jørgen Ludvig,¹⁾ født 1749 i København, død der 1800; han var Sølvpop,²⁾ Kammerlakaj og Hoffourer hos Arveprins Frederik, (Kong Chr. VIII's Fader).

Et Sagn om en hvervet Dragon, der besvimed, naar han saa Blod, gælder muligvis Jens Zeban. — Dennes Svigersøn, Paul Jacobsen, har paa Forsatsbladene i en Prædikenbog („Hellige Taler“ af Johan Nordahl Brun, Bergen, 1798) optegnet: „1775, 24. Juni, stod Jens v. d. Hudes Trolovelse med Annette Kirstine Christens Datter Glave, Bryllup 10. August.

1776, 21. Oktober blev Christian Ludvig født; 1781, 21. Juli blev Frederikke Eleonore født. — 1813 d. 2. Decbr. døde vores gamle Svigermoder Annette Kierstine Hude“; hun var født i Kerteminde 1743 eller der omkring

¹⁾ Navnet Jørgen hidrører maaske fra Jürgen v. d. H., som i 1587 var Tinstobermester i Lybæk, og som har ført en Gren af Slægten der til. — Hans Familievaaben er det samme som v. d. H.ernes fra Bremen, kun at det har Træer i Stedet for Horn eller Tudsefødder. ²⁾ Sølvpop eller Sølvormester, den Hofbetjent, som havde en kongelig Persons Sølvservice m. v. i Forvaring. Meddeleren ejer en fint udstyret Barnetroje, som skal have tilhørt nævnte Sølvpop, maaske en Gave fra Arveprinsen.

ved. Om hende fortælles bl. a., at hun, som rimeligt er, ikke kunde lide det gamle Rim: „Hvad har man i Kerte-

Jørgen Ludvig v. d. Hude.

minde, godt Øl og skiden Kvinde“, men holdt paa, at det egentlig hed „skinnende Kvinde“.¹) (I Dagbladet

¹) Dette stemmer ogsaa bedre med Kertemindevisen, en Art moderne »Folkevisen«, hvori det hedder:

»Hvis du en Glut til Jægte vil ha'
og vil en Skønhed vinde;
træffer du hende, — hvor er De fra?
Jeg er fra Kerteminde.«

„København“ har i vore Dage dette gamle Rim været debatteret).

Ved Lejlighed anvendte hun Ordet: „Hedder Du Storraade, hedder jeg Holdmaade.“

Ægteparrets Søn, Christian Ludvig v. d. H., var født 1775 i Faaborg og blev Vinhandler, Klædefabrikant og Toldembedsmand i København. 1804 ægtede han Juliane Magdalene Lorentzen, født Branner, der havde to Børn i sit første Ægteskab, nemlig Georg og Julius Christian Lorentzen;¹⁾ formodentlig har Chr. L. v. d. H., idet han giftede sig med Enken overtaget Vinhandelen efter hendes første Mand.

Af Chr. Ludvigs og Juliane Lorentzens, født Branners, mange Børn nævner vi Ejler Wilhelm v. d. Hude, født i København 1811, blev Mægler i Svendborg, hvor han var en meget kendt og anset Mand; han døde 1870,²⁾ og Paul Jacobsen Hude, født 1820; han faldt i Fredericiaslaget 1849 i Defiléet ved Havreballegaard.

III.

Samme Aar, som Paul Jacobsen havde holdt Bryllup, overtog han Fædreneegaarden Nr. 88 paa Østergade i Faaborg.³⁾

I et af Byskriver Clausen udstedt Dokument, dateret den 26. Oktober 1805, hedder det, at „denne Gaard ved Overdragelsen til Købmand Paul Jacobsen af forrige Ejer Madam Mette Marie Jacobsen ifølge Faaborg Bythings

¹⁾ Julius Chr. L. blev senere gift med Paul Jacobsens næstældste Datter, Louise. ²⁾ Hans ældste Søn var Konsul v. d. H., Svendborg (se Side 122) ³⁾ Facaden er nu helt moderniseret; smlg. Sv. A. 1915, Side 58, Note 2.

En Del af den gamle Fædregård i Faaborg.
(Efter et ældre Fotografi)

„Justice Protocol“ af Tømmermand Rasmus Mortensen og Murermester Jørgen Lang med beliggende „Gaardsrum og Haugepladser findes at være i virkelig Værdi = 9969 Rdl. 2 Sk.“

Bygningerne, som alle (med Undtagelse af et Par mindre Bagbygninger) er af „Egebindingsværk, Murtavl og Tegltag“ er alene takserede til 5180 Rdl., nemlig:¹⁾

1 enetages Forhus, 8 Fag . .	320 Rdl.
1 toetages do., 22 Fag	2200 ”
1 do. Sidehus i Øster, 12 Fag	960 ”
1 do. Baghus, 15 Fag	1350 ”
1 do. Korsbygning, 3 Fag . .	150 ”
2 mindre Bagbygninger	200 ”

Tilsammen 5180 Rdl.

En Inventarliste med Vurdering har min Farfar optaget den 6. Juli 1805; den er sirligt indført i en meget solid Lommebog med Læderbind og indeholder de Genstande, som findes i hvert Rum, ialt 34, ude og inde, men af Pladshensyn tages her kun nogle faa af dem med og kun enkelte Stykker af Inventaret (med Vurderingspriser).

I Storstuen: Skeer og andet forarbejdet Sølv ialt 184 Lod à 3 Mk.,²⁾ 1 Mahogni-Chatol 40 Rdl., 1 The og Kaffeservice af kinesisk Porcellæn³⁾ 12 Rdl. — Chatollet og en Del af Sølvtøjet er endnu i Familien. — I den lille Stue: 1 Jern-Vindovn 10 Rdl., et ottedages Stueuhr 16 Rdl.; for dette, der endnu er i Familiens Eje, har der for en halv Snes Aar siden været budt 200 Kr.

¹⁾ Originalens nærmere Beskrivelse af Bygningerne er udeladt her.

²⁾ 1 Lod = ca. 16 gr.; 3 Mk. = 1 Krone; 1 Rigsdaler (Rdl.) = 2 Kroner.

³⁾ Se Sv. A. 1915, Side 57.

I Dagligstuen: 1 toetages Kakkellovn med Kobbertud 20 Rdl., 1 Kobberstik „Abraham og Hagar“ 4 Mk. — Kobberstikket er endnu i Familien. — I Sovekamret: 1 Drejelad med Spindel og Tilbehør 20 Rdl., to Senge med Omhæng 45 Rdl. 2 Mk., 1 Krølhaarsmadras 28¹/₂ Pd., 10 Rdl. 4 Mk. 2 Sk., 1 Underdyne 12 Rdl., 1 Overdyne 10 Rdl., 1 Dragkiste 12 Rdl. I Jacobsens Kammer: 1 Bogreol med adskillige Bøger, f. Eks. 1 Bibel med Kobber 2 Rdl., 1 fransk Leksikon, meget stort 3-sp. Kvartformat, 3 Bind, 7 Rdl., 1 Kasse med 12 Landkort ved Videnskabernes Societets Direktion 8 Rdl., 1 Kugleriffel 8 Rdl., 1 Jagtbøsse 7 Rdl. — Meddeleren ejer de her nævnte Bøger. — I Vognporten: 1 Færredsvogn 50 Rdl., 1 do. 40 Rdl., 1 Chaise 50 Rdl., 3 Arbejdsvogne 48 Rdl. I Stalden: 2 seksaars Hopper 148 Rdl., 4 Køer 80 Rdl. I Køkkenet: 1 Spisebord, 1 Bænkekiste, Stegepande med Spid; Tinræk med 12 flade og 12 dybe Tintallerkener 3 Rdl., 3 Tinfade 1 Rdl.

Særskilt er opført Linned og Dækketøj, hvoriblandt f. Eks. 18 Par Blaargarns-Lagner 44 Rdl., 6 Par Hør-lærreds-Lagner 15 Rdl., 6 Par fine do. med Pudevaar 35 Rdl., 10 Drejlsduge og 18 Servietter tils. 15 Rdl. m. m. — Linned og Dækketøj anslaaes tilsammen til 160 Rdl., hvorefter Inventaret den 6. Juli 1805 ialt er værdsat til 2250 Rdl.¹⁾

IV.

„Og det var i Aaret 1807 —“. Rygtet om Englændernes Voldsdaad vakte selvfølgelig Sorg og Harme

¹⁾ 1805 kostede 2 nye Vægterkjølens Anskaffelse: for 11 Al. Klæde à 1 Rdl. = 11 Rdl., 1 Al. lyseblaat Klæde 1 Rdl., 3 Al. graat Klæde til Foer i Livet à 5 Mk. = 2 Rdl. 3 Mk., 12 Al. lybsk Lærred 2 Rdl., 3 Dus. hvide Kjøleknapper 3 Mk., Skrædderløn med øvrige Tillæg 3 Rdl. — ialt 20 Rdl. (Byens Arkiv).

ogsaa i den lille sydfyenske Havneby og i 1808, „da Spanierne var her“ fik Faaborg direkte Krigsurolighederne at føle.

I Foraaret 1808 kom det spanske Cavalleriregiment „Villaviciosa“ til Faaborg;¹⁾ det kom ridende paa andalusiske Heste og var i lysegrønne Uniformer.

Rytterne blev indkvarterede dels i Byen, dels i de nærmeste Landsbyer. — Der blev indrettet et Lazareth i en Købmandsgaard og et meget betydeligt Fouragemagasin i en anden, og desuden et Bageri og et Slagteri paa Markedspladsen, nu „Lagonis Minde“. Disse Etablissementer bestyredes af Fransk mænd, og Paul Jacobsen fik ved Forhandlingen med disse Brug for sit Kendskab til det franske Sprog. — Han var under Krigen „anbetret mange Forretninger: som Magazin-Bestyrer, Befordrings-Commissair og Commissionær ved den Kongelige Kornudskibning fra Svendborg Amt“ og — tilføjer en Attest (1816) fra Amtsforvalter Crone i Nyborg — „har stedse udmærket sig ved den største Nøjagtighed, Redelighed og Nidkærhed i den Kongelige Tjeneste.“

* * *

Spaniolerne her i Danmark fik, som bekendt, snart at vide, at der i deres Hjemland var Oprør mod Napoleonsaaget og deres Øverstkommanderende, Marquis de la Romana, fattede den Plan, at føre Spaniolerne hjem paa engelske Skibe. Allerede først i August Maaned kom han til Faaborg og samlede der hele Cavalleriregimentet, som han meddelte sin Plan, og efter forskellige Skærmydsler med det lokale Forsvar for at sikre Spaniolernes Flugt forlod de Byen og drog ad Svendborg til.

¹⁾ Senere ankom et Par Kompagnier Fodfolk.

Forholdet mellem disse Fremmede og deres Værter i Faaborg havde som andensteds været yderst venskabeligt, og man ønskede sikkert inderst inde, at de maatte slippe vel bort.

Løvetandssalat var en af Spaniolernes Yndlingsretter, ogsaa Snegle var en Lækkerbid for dem; i Haverne ved Hvedholm fandtes der, som ved andre Herregaarde, en Del af de store saakaldte Vinbjergsnegle „som fornemme Folk i gamle Dage lod lave til Fricassè“ og lod sig smage, de nødtes af Spaniolerne med Begærlighed og blev saaledes næsten udryddede.¹⁾ Sagnet gaar, at de ogsaa ristede og spiste Snoge, som de kaldte „Buskaal“.²⁾

V.

I Tiaaret 1790—1799 udkom adskillige heldbringende Lovarbejder, af hvilke de fleste skyldtes den højtbegavede, udmærkede Nordmand, Chr. Colbjørnsen, der 1788 var bleven Generalprokurør i Kancelliet, saaledes Forordningen om Forligelseskommissioner 1795, som i høj Grad bidrog til at indskrænke Processernes Tal.³⁾

I 1811, den 9. April, blev Paul Jacobsen beskikket til Forligelseskommissær for Salling Herred og varetog denne Tillidspost i en lang Aarrække; ogsaa som Hospitalsforstander havde han et betydningsfuldt Arbejde.

I 1812 staar han som Premier-Lieutenant i Faaborg

¹⁾ H. C. Andersen skriver: Paa Glorup i Fyen, hvor jeg ofte bragte flere Uger om Sommeren, var dengang en Del af Haven overgroet, med store Skræpper, plantede til Føde for de store, hvide Snegle, der havde været en Delikatess; Skræpper og Snegle gav Materiale til Eventyret »Den lykkelige Familie«. ²⁾ Dette fortalte vore Tjenestepiger, da jeg var Barn, og senere har jeg hørt det fra flere Egne paa Fyn; man kan gætte paa, at et eller andet spansk Udraab af Fynboerne er opfattet som »Buskaal«. ³⁾ S. B. Thrige: Fr. VI.s Historie (Folkelæsning Nr. 182.)

Borgervæbning, hvis Uniform nævnes: blaa Kjole, rød Krave og Opslag, blaat Underfoer, gule Knapper, hvid Vest, blaa Pantalons (o: Benklæder), hvid Fjer med blaa Top.¹⁾

Landets Velstand ødelagdes ved den langvarige Krig (1807—14), og Regeringen udstedte Papirspenge uden at have tilsvarende Metalværdi. — Følgen heraf var, at Papirspengene, af hvilke „Folk undertiden ejede hele Tønde-sække fulde“, sank langt under deres paalydende Værdi. 1813 greb Regeringen til det Middel at nedsætte Papirspengenes Værdi saaledes at 6 Rigsdaler af de hidtil gældende Kurantsedler skulde gælde lig med 1 Rdl. af de nye Rigsbanksedler, der udstedtes af den nye Rigsbank, til hvilken 6 pCt. af Værdien af hele Landets Jorder, Bygninger og Tiender overdroges.

Der findes blandt min Farfars Papirer et Par Vers — hvorfra de hidrører vides ikke — i hvilken Ordenes Begyndelsesbogstaver danner: „Rigsbanktegn for 12 Skilling“ (1813); navnlig det første af disse Vers har Karakteren af et Smædevers, men begge udtaler Harmen over, at der er Udsigt til Tabet af Norge:

*Riget i Gjeld; — — Bülow annamme!
Naar Kongen til Esler giver Norge,
Fribo, Oppen, Romburg,
12 saadanne Kjeltringer i Landet
lover ikke noget Godt.*

*Rask I Gutter! Sværdet blinker.
Aldrig nybagt Kronprinds²⁾*

¹⁾ Hermann Kierulff: Calender over samtlige ved den Kongelige Danske og Norske Armees ansatte Officerer og øvrige Betiente, saavel som over Borgervæbninger og frivillige Corps Nr. V., Kbhvn. 1812. ²⁾ Rusland og England havde 1812 givet Sverig Løfte om Norge. 1813 var Prins Christian Frederik, senere Kong Chr. VIII. udnævnt til Statholder i Norge. Ved „nybagt Kronprinds“ sigtes formodentlig til Sverigs Kronprins, den franske Marschal Bernadotte, der antog Navnet Carl Johan.

*tage eders gamle Norge.
Friderick overgav Riget; (12)
Sligt kan ingen Landsmand lide,
Ingen Nordmand glemme.*

1814 kom Kielerfreden og Norges Grundlov med Prins Christian Frederiks (senere Kong Chr. d. VIII) Valg til Norges Konge (17. Maj 1814), men som bekendt maatte den unge Konge snart opgive Kronen: Norge og Sverig sluttede sig sammen (4. Novbr. 1814). — Da Freden kom, var der ikke Skygge af vort livlige Handelsrøre, men de fleste af vore Handelshuse saa godt som tilintetgjorte. Med Handelen sygnede Agerbrug og Haandværk; Kornpriserne var usle.¹⁾ For „Bøgeskovsgaard“ i Skaarup Sogn, hvis Bygning alene var brandforsikret for 24,000 Rdl., blev der ved en Auktion i 1821 budt 8800 Kroner. — „Christianslyst“, Skovby Sogn, med 200 Tdr. Land og Herregaards-Bygning blev efter Indførsel solgt for 4000 Rdl.²⁾

„Kapiteltaksten sank for de tre Kornsorter tilsammen fra 1818—1821 fra 35¹/₂ Kr. 9³/₄ Kr. Fra 1830 var der begyndt en økonomisk Bedring i Landet og den tog stærkere og stærkere Fart. Frembringelsen af Landbrugets Salgsvarer var i uafbrudt Stigning, og der betaltes stadig højere Priser for dem.“³⁾

* * *

I Aaret 1816 fik Paul Jacobsen af Kong Fr. VI Bestalling som Vejer og Maaler⁴⁾ i Faaborg istedetfor

¹⁾ Fr. Barfod. ²⁾ efter G. L. Wad, se Noten Side 137. I Marts 1833 købte P. J. et Køretøj, bestaaende af en brun Hoppe, Vogn og Seletøj, for 100 Rigsbankdaler Sedler. ³⁾ Holger Rützebeck, se Noten Side 137. ⁴⁾ Kgl. »Vejer, Maaler og Vrajer« til Bestillingen hørte ogsaa at vrage : godkende eller kassere Kornvarer eller andre Varer, naar Modtageren ikke fandt dem svarende til Kontrakten.

Vejermester Christian Køhler, „som vi fra denne Tjeneste i Naade have entlediget, imod at han (Jacobsen) afgiver alle Tjenestens Indtægter til bemeldte Køhler for dennes Levetid“.1) — 1819 oprettede Vejermester Christian Køhler, der i sin høje Alderdom boede hos en Hr. Gerbracht i Holkegaden, et Testamente, hvori han indsætter Købmand Paul Jacobsen, sin Ven og Velgører, til sin Universalarving, mod at denne udbetaler 100 Rigsbankdaler Sølv til Hr. Gerbracht eller Hustru som Erkendtlighed for den Omsorg, de viser ham.

Chr. Køhler døde 1823 (eller 1824). Af hans Efterladenskaber er endnu bevarede hans Signet og Brillen.

Signeten er af Sølv med et lavt Skaft i gennembrudt Arbejde — efter Tidens Skik bestemt til at hænge i den korte paa Maven dinglede Uhrkæde — og med en Agat- (eller agatfarvet) Sten, hvori er skaaret et Merkurhoved og Bogstaverne C. K.

Brillerne er i svær Sølvindfatning; de cirkelrunde, slebne Glas er 4 cm (1½ Tomme) i Tværmaal, og Fode- ralet er 15 cm (6“) langt og 5 cm (2“) bredt.

Paul Jacobsen var Vejer og Maaler indtil 1843, da hans Søn og Efterfølger i den gamle Købmandsgaard, Paul Anthon Jacobsen (Meddelerens Fader) fik denne Bestilling i den hidtilværende i Naade „entledigede“ Vejer og Maaler Cancelliraad Paul Jacobsens Sted“, som det hedder i vedkommende Skrivelse fra Kommunebestyrelsen, til hvilken Kongen havde overladt for Fremtiden med Overøvrighedens Samtpykke at besætte denne Tjeneste.2) *

1) For Maaling og Attest betales en vis Afgift pr. Td. Korn, Kul eller Salt; — der var to faste Arbejdsmand, som besørgede Maalingen. 2) omkring ved 1800 stemples hos Vejer og Maaler tillige Smørtræer med den fynske Lindorm, hertil brugtes et glødende Jernstempel.

VI.

1825 — 1827.

(Efter Paul Jacobsens Notater).

1825.

Den 15.—26. April: i Skolekommisionen; Skoleexamen.

For Halvaaret Novbr. 1824 til Maj 1825 er en Tjenestepiges Løn sat til 16 Kr., en Tjenestekarls til 30 Kr.

For 5 Al. mørkeblaat Klæde til G. Schiøtts Svendeklædning betales 31 Mk. 4 Sk. Courant (= ca. 16 Rdl. = 32 Kr.).

Den 5. Juni noteres Prins Christians Gennemrejse, Byen illumineret. — Prins Christian Frederik (senere Chr. VIII.) var som bekendt 1815 bleven Guvernør i Fyens Stift.

Den 8. Juni: Besøg af Grev Reventlow og Frue, A. H. Delorig fra Marseille og Kammerjunker Monrad og Frue fra København. —

Løverdagen den 25. Juni Kl. 3 Em. rejste min Kone og Louise¹⁾ med Skipper Woller til København. Vinden S. Ø. — Til denne Rejse beregnedes 20 Specier = 80 Kr.

26. Juni: Vinden V.

28. Juni kom min Kone og Louise lykkelig til København.

29. Aug. rejste Maria²⁾ over Land med Kasserer Bøvings³⁾ Familie til København.

17. Septbr. Besøg af Biskop Plum (Fyens Biskop fra 1811).

1826.

9. April: stærk Torden om Natten; plantede 10 Graner.

29. April: Antaget Hr. Nielsen⁴⁾ fra Maj til mine Børns Undervisning (2 Timer Fm. og 2 Timer Em.) for

¹⁾ den næstældste Datter, dengang 18 Aar. ²⁾ den ældste Datter, f. 1805.

³⁾ Niels Orten Bøving, f. 1767. Sv. Amt 1915, Side 55. ⁴⁾ En Folketællingsliste fra 1834 nævner som boende i Capellanstræde (hos en Snedker Leth Holm): Privatlærer Jens Siegfred Nielsen, ugift, 36 Aar.

20 Rigsdaler halvaarlig og Kosten. — Sognepræst Wøldike læste Engelsk med Sønnerne.

14. Maj: 1000-aarigt Jubilæum siden Christendommens Indførelse i Danmark ved Ansgarius under Kong Harald Clak.

Septbr. 29: Betalt Pastor Wøldike for Julies og Augusts Konfirmation 12 Rdl., Catheket Lund¹⁾ 6 Rdl., Mumme²⁾ 4 Rdl., Ilstrup³⁾ 2 Rdl., Hospitalet 1 Rdl., ialt 25 Rigsdaler.

Julie er den 3die Datter, August er August Sandagger, som P. Jacobsen havde optaget i sit Hus som Plejesøn, da det var gaaet stærkt tilbage for hans Fader, en Købmand Sandagger i Faaborg; August Sandagger boede senere i mange Aar paa Steensgaard som Godsforvalter for Hvedholm. Han var ugift og levede sine sidste Aar i København som Rentier.

1827.

14. Januar: Orkanstorm.

18. Februar: 15 Gr. Kulde.

7. Marts: døde Carl Storm i Assens.

13. Marts bortgik de fire første Skibe fra Havnen.

20. Marts: Festligholdt min 22-aarige Bryllupsdag.

1. April: Udleveret til Lorentzen⁴⁾ (Louise Jensine Jacobsens Udstyr) af de mange forskellige Ting, som her opregnes, anføres af Pladshensyn kun enkelte: 6 Messingstager 8 Rdl., 1 Par Lyseplader 4 Rdl., 4 Lysesakse 3

¹⁾ blev 1830 Sognepræst i Herringe og 1834 i Tommerup. ²⁾ Kordegn og 2. Lærer ved Borgerskolen, oprettede desuden en privat Skole, kaldet »Mummes Institut«; blev senere Kantor ved St. Knuds Kirke, af hvilken han (1844) udgav en Beskrivelse; 1857 udkom hans »Odense Bys Historie«.
³⁾ Johs. Ilstrup, Klokker og 2. Lærer; i Skoletimerne brugte han flittigt Strikketøjet; hans Datter, Helene Ilstrup bestyrede i mange Aar en privat Skole i Faaborg. ⁴⁾ Se Noten Side 126.

Rdl., 12 Sølvtheskeer, 12 Lod, 19 Rdl. 4 Mk. 8 Sk., 4 Spiseskeer, 14 Lod, 20 Rdl., 1 Dusin Knive og Gaffler 2 Rdl. 3 Mk., 1 Dug med 12 Servietter 10 Rdl., 1 Themaskine 12 Rdl., desuden Madrasser, Sengklæder, Lagner m. m. m.

14. Maj begyndte Nedbrydningen af et gammelt Hus paa Torvet for paa Pladsen at opføre en ny grundmuret Bygning; d. 26. lagdes den første Grund til denne.¹⁾

5. Juni: Prins Christian paa sine Inspektionsrejser. — Lønninger opføres for et Halvaar til 2 Piger hver 12 Rdl., til 2 Karle hver 16 Rdl.

VII.

„Tungebaand led han ret ingen Tid — om Lov bød han Folket tale. Nu for Kongen sørger Folkets Hjerte“, hedder det i B. S. Ingemanns Mindesang om Kong Fr. VI.

Disse Linjer udtrykker den Glæde over Stænderforfatningen, som vist var den almindelige Landet over. — „I Begyndelsen af Aaret 1831 bebudede Kong Fr. VI. sin Villie, at give det danske Folk en Stænderforfatning, og ved Anordning af 28. Maj fik dette Løfte fast Form. Det var en ny Tid, der brød frem i Danmark . . . for Mængden var det kongelige Løfte i første Række kun et nyt Bevis paa den ejegode Landsfaders Omhu for sit Folk. Men et Indtryk var fælles for alle: nu gik det an at tale friere og frimodigere end før. Tungebaandene løsnes, først hos de førende Mænd, siden hos det menige Folk.“²⁾

Blandt min Farfars Papirer findes en Del vedrørende navnlig Valget af en Deputeret for Købstædernes 8. Valg-

¹⁾ Saavidt jeg ved havde P. J. selv givet Tegningen til den. Sv. A. 1915, Side 58. ²⁾ Holger Rützebeck i Den danske Folkeskole gennem 100 Aar (1814—1914), Kbhvn. 1914: smlgn. G. L. Wad: »Fra Fyens Fortid«, Brevveksling mellem Vedel Simonsen, Elvedgaard, og E. Chr. Werlauff, Kbhvn. Indledningen (1. Bind, Side 137).

distrikt: Nyborg, Svendborg, Faaborg og Rudkøbing¹⁾ med henholdsvis 40, 42, 21 og 12 Valgbare; „General-Listen“ med disses Navne er undertegnet: Svendborg Amtshus, Hellerup, d. 8. Aug. 1834, Sporon, Valgdirecteur. — I et „Patent“ af 8. Maj 1835 kundgør Kongen „allernaadigst at have besluttet, at sammenkalde de raadgivende Provinsial-Stænders Forsamling for Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter samt Island og Færøerne til 1ste October d. A.

Til Deputeret for 8. Distrikt valgtes Agent L. P. Voigt²⁾ (1779—1859), Købmand i Faaborg; han havde siddet blandt de indkaldte oplyste Mænd, som den 9. Juii 1832 var samlede i København for under Geheimeraad Stemans Forsæde at raadslaa — for lukkede Døre — „om Enkelthederne i den vordende Forfatning“.

En Henvendelse, som fylder 6—7 Helark, fra hans Vælgere i Faaborg og Svendborg, som jeg har liggende for mig, er dateret 31. August 1835 og stilet til „Høistærede Herr Deputeret for Kiøbstædernes 8de Walgdistrikt til Danmarks 1ste raadgivende Stænderforsamling Agent Lauritz Peter Voigt i Faaborg“. — Den indledes ret højtravende: „Til fulde føle Flerheden af os, at til saa vigtigt et Hverv, som det med Værdighed og Kraft at repræsentere 4 Stæders frie Medborgere i Rigets Stænderforsamling, udfordres mere end Hverdags Mennesket, vi saae derfor ogsaa efter en saadan Mand, da det Kongelige Faderbud fremkaldte den længe ønskede Time, hvor den Del af Borgerne, der udgiøre den egentlige Stat, maatte paatale de Rettigheder, de ifølge de Byrder, der hvile paa dem, have hellig Krav paa o. s. v.“ — „vi tillader os herved at berøre de Indretninger, som vi især

¹⁾ Ærø regnedes som bekendt før 1864, da den indlemmedes i Svendborg Amt, til Sønderjylland. ²⁾ Sv. A. 1915, Side 53, Noten.

føle os trykkede af, og saaledes i Særdeleshed paa det Kraftigste ønske paatalte i Stænderforsamlingen for dernæst at forelægges Regieringen“.

Nu følger en meget omstændelig Udvikling af 4 Punkter (med mange Underafdelinger), nemlig:

1) Consumption og Toldvæsen. Indledningen er: „Dette Velstand, Virksomhed og Moralitet fortærende System staar som en Dæmon mellem en elsket Konge og et troe loyalt Folks Velværen“; og Slutningen: „Men det indse vi, som et Hoved-Redningsmiddel for Stædernes næringsdrivende Borgere og Rigets Handel er Consumptionens Ophævelse og Toldens Nedsættelse til 8 à 12 pCt.“

2) Commune Indretningerne. Man ønsker al mulig Offentlighed i Bystyrelses- og Regnskabsvæsen og i Ordets virkelige Forstand at vælge „eligerede“ Borgere og Mænd til Communens offentlige Bestillinger.

3) Finantsernes Offentlighed; man anser det for en Nødvendighed for Nationens Repræsentanter at kiende Landets Status.

4) Stænderforhandlingernes fuldkomne Offentlighed. Til sidst hedder det til den Deputerede: „Gid Held og Ære for elskte Fødeland, blive Lønnen for Dem og enhver brav Folkets Talsmand!!! —

Et Brev fra L. P. Voigt, dateret Roeskilde 5. Decbr. 1835, til min Farfar giver Underretning om „den Petitions Skiæbne, som Du og flere af vores fælles Venner i Faaborg og Svendborg have betroet mig til Overlevering i Stænderforsamlingen. Der nævnes desuden en Petition fra Skræderlauget i Faaborg.

L. P. Voigt havde gjort store Anstrengelser for at faa den store Petition frem; Sagen støttedes af flere Deputerede, men Kommissæren, Professor Bang, Etatsraad

Hvidt og Drewsen talte imod den, og da det kom til Afstemning var kun $\frac{2}{5}$ af Forsamlingens Stemmer for den; den faldt altsaa.

Frederikke Eleonore, f. 1781¹⁾

Han slutter Skrivelsen saaledes: „De ærede Paategnere af Petitionen i Faaborg beder jeg Dig have den Godhed at meddele denne mindre behagelige Tidende,

¹⁾ Billedet efter Oliemaleri fra 1830.

dem i Svendborg vil Hr. Baagøe give Efterretningen. — Jeg hilser Dig og din kiære Familie venligst og tegner mig med Højagtelse Din hengivne Lauritz Peter Voigt.“

Paul Jacobsen, f. 1768¹⁾

Blandt min Farfars herhen hørende Papirer findes ogsaa en Bekendtgørelse af 11. Marts 1835 fra det Kgl. Danske Cancellie med Navnene paa „de til Stænderfor-

¹⁾ Billedet efter Oliemaleri fra 1830.

samlingen for Nørre-Jylland“ valgte Deputerede og Suppleanter og desuden et Uddrag, han har gjort, af Viborg Stændertidende Nr. 104, 1846; det omhandler navnlig Værnepligten og Militærvæsenet.

Paul Jacobsen var Medlem af det 1835 stiftede „Selskab til Trykkefrihedens rette Brug“.

VIII.

I Begyndelsen af Aaret 1838 udlejede P. J. sin Købmandsforretning og Gaarden Nr. 88 B¹⁾ med Side- og Bagbygningerne, — en stor Del „Møbler og Effekter“ — hvorover særlig Liste — samt Haver og „Jordlodder under Faaborg By“, nemlig Sundtoften 50,000 Kvadratalen Agerland og 76,875 Kv.-Al. Eng, Agrene ved Skovstien 1630 Kv.-Al. og de tvende lange Agre 17,650 Kv.-Al., tilsammen 10¹/₂ Tdr. Land til sin Søn P. A. Jacobsen. Den aarlige Leje var 500 Rigsbankdaler Sølv.

Samme Foraar, 1838, flyttede P. J. med Hustru og en Datter til Brahetrolleborg;²⁾ hvor de i 6 Aar boede paa „Garveriet“.

Gaarden Nr. 88 A (nyt Nr. 2) havde han nemlig udlejet: Stuelejligheden til Overbetjent, Assessor Mathias Martens og 1. Sal til Sognepræsten C. M. Hasle.

At det var økonomiske Hensyn, der var Aarsag i, at P. J. flyttede paa Landet, vil fremgaa af en Skrivelse fra Marts 1838, thi deri bemærker han bl. a.:

„At jeg har havt og haver Midler er en himmelhøi Forskiel. Pengevæsenets Ustadighed under en ulykkelig Krig, hvor Laanene paa mine Ejendomme skeete i

¹⁾ Sv. A. 1915, Side 58, 2den Note. Fra Lejemaalet var undtaget de Lejligheder, som var udlejede til Kaptajn, Postmester Gabriel Lorentzen og Blikkenslager Holm. ²⁾ Den ældste Datter (Marie) bestyrede i nogle Aar Huset for Broderen i Fædregaarden i Faaborg; den næstældste (Louise) boede i Slagelse; se Side 126.

Sedler, som det eeneste gangbare Betalingsmiddel, har ved Pengevæsenets Forbedring gandske sammensmeltet og tilintetgiort min Formue. Dette bestemte mig til at forlade Fædre hjemmet og tye til Landet, som et efter min Formening billigere Opholdssted.“

— Snart stiftede Familien Jacobsen Bekendtskab, der blev til varigt Venskab, med flere Familier paa Egnen; saaledes med Madam Charlotte Bonde, Enke efter Rs. Bonde¹⁾ i Trolleborg Mølle og hendes Datter Sophie, Enke efter Lorentz Povlsen, der døde 1835 som Lærer ved Grønderup Skole; hun giftede sig senere med Møller Schwensen fra Balle Mølle, der som Fæster siden overtog Trolleborg Mølle.

Meddeleeren husker fra sin Barndom godt disse elskværdige Mennesker og ligeledes Godsforvalter Havemanns paa „Nøjsomhed“, der ogsaa var trofaste Venner af P. J. og hans Familie.²⁾

Den 70-aarige Mand, hvis hele Liv var kendetegnet af Virksomhed, anvendte under sit Ophold i Brahetrolleborg en stor Del af sin Tid til Læsning og til skriftlige Arbejder og skrev bestandig en smuk og sikker Haandskrift; bl. a. har han afskrevet et Konversations-Leksikon i 3 store Kwartbind. Under Udlændigheden paa Trolleborg Garveri skrev han ogsaa „Drogueri-Varer“, et Uddrag af O. J. Rawerts „Almindeligt Varelexikon“. Deri har han foran skrevet:

„Uden Virksomhed bli'r Tiden lang,
uden Flid vi føle Livets Tvang,
uden Tillid, Haab og Tro til Gud,
slukkes Livets Kjerte hurtig ud“. —

¹⁾ tidligere 2den Lærer ved Trolleborg Seminarium »Bernstoffsminder«, der blev nedlagt 1826. (C. Fritz Jørgensen: »Brahetrolleborg Sogns Degne- og Skolehistorie«. ²⁾ Datteren (Julie) ægteviedes i Brahetrolleborg Kirke.

Et Par Aar før havde han sirligt afskrevet en botanisk Lommebog — ved Kierbøllings Venskab; den fylder 130 tætskrevne Oktavsider, paa Titelbladet staar „vedvarende Flid overvinder alle Vanskeligheder“. ¹⁾)

Det er et meget stort Tal af hans skriftlige Arbejder, der er opbevarede, iblandt disse findes ogsaa Arbejder i fremmede Sprog; ogsaa Rentetabeller, Omsætning af fremmed Mønt, Maal og Vægt m. m. til dansk; Statistik og Miletabeller; endvidere skrevne Noder for Klaver, for Fløjte og Sangmelodier til Børnebørnene.

P. J. spillede selv Fløjte; det kan ogsaa nævnes, at han til Afveksling arbejdede ved sin Drejerbænk.

At han „læste med Pennen i Haanden“ — hvad meget maa anbefales den kundskabssøgende Ungdom — ses af en Bog, som han kalder „Collectanea“ (Samling af Udtog af, hvad han har læst, tillige med Fyndssprog og Leve-regler m. m.); den fyldte 700 Kvartsider, er paabegyndt 1840 og fortsat indtil hans sidste Dage, ja, indtil Pennen faldt ham af Haanden.

Under sit Ophold i Trolleborg udnævntes P. J. til Cancelliraad, maaske ved Grev Ditlev Reventlows Indflydelse paa „højere Steder“; denne viste P. J.'s Familie megen Opmærksomhed og satte stor Pris paa den gamle, noble Mand. — I Bestallingen, som er underskrevet af Kong Chr. VIII paa Frederiksborg Slot „den 28. Juni 1840“, ²⁾) hedder det: „Vi have allernaadigst fundet for godt at beskikke Paul Jacobsen, forhenværende Kjøbmand og Hospitalsforstander i vor Kjøbstad Faaborg i vort Land Fyen til Vor Cancelliraad . . . efter Rangforordningen af 14. Oktober 1746, dens 7. Klasse Nr. 1 . . .“ ³⁾)

¹⁾ De 2 sidst nævnte Bøger var Gaver til hans yngste Søn (Carl), der i 1837 var bleven farmaceutisk Kandidat og i 1847 tog Dyrslægeeksamen. ²⁾ Chr. VIII's Kroningsdag. ³⁾ Hans Hustru blev saaledes »Frue«; Ikke-Rangspersoners Koner kaldtes som bekendt i de Tider »Madam«.

Sidst paa Aaret 1843 vendte P. J. tilbage fra sin „Udlændighed“ og bosatte sig atter i Faaborg, dog ikke i sin egen Gaard, som fremdeles var lejet ud, men i en Bolig ved Markedspladsen (nu „Lagonis Minde“) overfor Vestre Mølle.

Her arbejdede han fremdeles med Læsning og Afskrivning, ofte generet af Møllevingernes skiftende Skygger, der faldt ind i Værelset, hvor han sad og skrev ved sin Skatolklap. Noget af det sidste fra hans Haand er en Afskrift, formodentlig efter Bladet „Fædrelandet“ af Hother Hages¹⁾ Betragtninger ved Kong Chr. VIII.'s Død den 20. Januar 1848; thi P. J. døde kort efter, nemlig den 6. Maj s. A.

IX.

Sognepræsten, Consistorialraad C. M. Hasle's²⁾ Tale ved hans Grav meddeles her i sin Helhed, baade til Belysning af den Henfarnes Liv og Vandel og som Eksempel paa hin Tids Gravtaler.

Tale ved Kjøbmand, Cancelliraad P. Jacobsens Grav d. 11. Maii 1848 af Hasle:

„De gaae ind til Fred, de hvile i deres Sovekamre, Alle de, som vandrede ad den rette Vei“. Disse Profetens Esaiæ Ord i hans Bogs 57,2, kunne vel med Føie udsiges ved den Oldings Grav, omkring hvilken vi her er forsamlede. Han er indgaaet til Fred og Hvile her i dette hans Sovekammer, og han trængte dertil; thi han var træt. Det var en lang Bane, han vandrede her paa denne Jord, saa lang som kun ganske Faa have at gaae, saa næsten de 80 Aars Alder opleves kun af de aller-

¹⁾ Hother Hage, f. 1816 i Stege, Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, d. 1873 som Herredsfoged paa Møen. ²⁾ blev 1836 udnævnt til Consistorialraad.

færreste Mennesker, og hans Bane var ikke blot lang, men den var paa mange Steder ogsaa trang, fuld af Gjenvordigheder, Trængsel og Møje. Han maatte vel derfor længes efter Hvile, og her har han fundet den, og er indgaaet til Fred. Vi kunne og ville ikke sige det om Alle, som nedlægge deres Vandringsstav her inden dette Hegn, hvad enten de levede kort eller længe, at de ere indgangne til Hvile og Fred. Det vilde være en Bespottelse mod Retfærdigheden heroventil, dersom vi sagde det. Profeten siger det ej heller om Alle uden Forskjel, men kun om dem, som vandrede ad den rette Vei, og hvilken er den anden end Sandhedens, Dydens og Gudfrøgtighedens Vej, som vandres i Troen, ved Alt, hvad der end møder, og hvor besværlig den end ofte falder. Men er vel Troen i Menneskets Indre en skjult Ting, som kun Gud kan see, i hvilke Hjerter den mangler, og i hvilke den boer, og hvorledes den er beskaffen, saa kan den dog ogsaa sikkert kendes af os, om den er der eller ikke, om den er enten død eller levende. Viis mig, siger en Apostel, din Tro af dine Gjerninger. Ligesom Legemet er dødt uden Aand, saa er og Troen død uden Gjerning. Jesus selv siger: Af deres Frugter skulle I kjende dem.

Sandelig den Afdødes Liv var rigt paa Barmhertighed og gode Gjerninger, fuldt af mangehaande Velsigelser og skønne Frugter, for det Samfund, hvoraf han var Borger, for den Familie, hvis Hoved og Herre han var, for Alle dem med hvilke, han traadte i Berørelse til Ting af enten større eller mindre Vigtighed at undersøge, at drøfte, at ordne og tilrettebringe. Man samvirkede saa gerne i Forening med ham om Alt, hvad der angik Byens offentlige Vel og Bedste, thi med et saare lyst og klart Blik saae han ind i alle Forholde, dømte stedse ret-

sindig og upartisk, og hans Grunde, for hvad han ansaa for rigtigst og bedst, fremførte han altid med en Besindighed, en Rolighed og tillige med en saa elskværdig Beskedenhed, at det faldt ham let at overbevise Andre, som vare ligesindede med ham, ligesom han ogsaa gjerne lod sig anderledes overbevise, naar han mødtes af modsatte og stærkere Grunde, fremførte af Andre paa lige Maade.

I en Række af mange Aar havde han med næsten alle Byens offentlige Ting at gjøre, og hans Haandskrift paa saa mange Steder vidner om, hvormeget han har tænkt og arbejdet. Alt skriftligt hvilte næsten paa ham alene, og han bestred det altid villig og ufortrøden med en Fuldstændighed, Tydelighed og Correcthed tillige, hvorved ikke faa og vigtige Ting ere blevne bevarede ved hans Omhu fra Undergang og Forglemmelse.

Ogsaa til ret mange private Forholde strakte sig hans utrættelige Virksomhedsløst, som Raadgiver og Vejleder, som Værge og Forsvarer for Enker og Umyndige. Hvadsomhelst han overtog udførte han med samvittighedsfuld Troskab, og med en viis Forstandighed, som drog næsten alle Raadvilde, alle Bekymrede og Forladte til at søge ham. Sjelden fandt Nogen sig skuffet ved at følge hans Raad, og aldrig blev Nogen bedragen, for hvad der var bleven betroet i hans Hænder.

Der var en Tid i hans Liv, da han eiede Formue og ikke lidet af denne Verdens Gods, da delte han og med et kjærligt og villigt Hjerte med Trængende, ikke blot blandt Paarørende og Beslægtede, men ogsaa med Fremmede. Ingen lod han gaa utrøstet eller uhjulpen fra sig, saavidt hans Evne kunde naae, ja, hans Barmhertighed strakte sig endog siden længere hen, da hans Kaar vare blevne meget indskrænkede, tidt ud over hans Evne.

Hvad hans Beskedenhed forbød ham selv at sige ved at gjøre Jobs Ord til sine, det skal Sandhed vidne og fremføre over hans Grav: „Han reddede den Fattige, som raabte om Hjælp, og den Faderløse, som havde ingen Hjælper. Deres Tak og Velsignelse kom over ham, som ellers maatte have gaaet tilgrunde, og han glædede Enkers Hjerter. Han var den Blindes Øine og den Haltes Fødder. Han var de Fattige en Fader og undersøgte deres Klagemaal. Han sønderbrød, hvor han kunde det, de Uretfærdiges Magt og udfriede den Uskyldige.“

Men han der havde en saa lys Forstand, og et saa kjærligt Hjerter til at raade, vejlede, hjælpe og trøste Andre, han maatte dog vel have forstaaet, ja, ogsaa langt bedre end de Fleste have forstaaet, sine egne Sager, og været aarvaagen over sine egne Handler. Og tilvisse forstod han dem, han sov og ikke, hvor han burde vaage. Dette afværgede imidlertid ikke de store Vanheld som ramte ham, som forvandlede hans blide Kaar til trange, og gjorde hans sidste Aar og Dage til mørke og tunge Prøvedage, ved saa vel hans Kræfters Aftagelse, legemlige Lidelsers Fornemmelse, som og hans udvortes Omstændigheders Forringelse. Den Taalmodighed og Standhaftighed, hvormed han indtil Enden bar det, hvorved han ikke alene opretholdt sig selv, uden at henfalde til trøsteløs umandig Klage, men styrkede tillige sine Omværende til at bære denne Forandring og Omskiftelse paa en værdig Maade, denne Taalmodighed og Standhaftighed, den er dog uden Tvivl hans Livs skønneste Blomst, som kun kunde fremstaa, udvikle og udfolde sig i Troen paa den Herre, som haver det evige Livs Ord, det Ord, han taleder, for at hans Troende skulde have Fred i ham. „I Verden, sagde han, skulle I have Trængsel; men værer frimodige, jeg haver overvundet Verden“. Ogsaa den

Hensovede har nu overvundet, er indgaaet til Fred og Hvile i dette Kammer, thi han vandrede den rette Vej, „og dem som ved Bestandighed i god Gerning søge Ære, Hæder og Uforkrænkelighed vil Gud give et evigt Liv hos sig. Ære og Hæder og Fred skal være over hver den, som gjør det Gode.“ Amen.

* * *

Poul Jacobsens trofaste Hustru, Frederikke Eleonore von der Hude, har med rystende Haand skrevet i en Andagtsbog: „Den 6. Maj var den tungeste Dag i mit Liv, da døde min kære Mand“.

Hun overlevede ham i mange Aar og boede sammen med sin ældste Datter endnu en Tid i Boligen ved Markedspladsen og senere i et Hus i den østlige Ende af Grønnegade helt ned mod Sundstræde, indtil de flyttede ind i Stuelejligheden i deres egen Gaard ved Torvet, hvor de levede i Gudsfrøgt og Nøjsomhed til deres Død, dog flyttede de, da den gamle Pastor Hasle var død, op paa 1. Sal.¹⁾

Medens jeg (Meddeleeren) kun har en dunkel Erindring om at have set min Bedstefader (Farfar) i hans Bolig ved Markedspladsen — jeg var kun et Par Aar gammel, da han døde — husker jeg selvfølgelig tydelig min Bedstemoder (Farmor). — Saa længe jeg kendte hende, var hun helt døv; allerede ved 1820 begyndte hun at lide af Tunghørighed, og denne tiltog med Aarene. Hun var en mild og from gammel Kone; ofte læste hun i sin Salmebog eller i Boisens²⁾ Andagtsbøger. Naar hun vilde til Alters, fik hun gerne af Præsten Skriftetalen til Gennemlæsning. Mærkede hun, at nogen vilde hæve sig paa

¹⁾ Stuelejligheden udlejedes til Uhrmager Øxenhaug. ²⁾ P. O. Boisen, 1761—1832; fra 1805 Biskop for Laaland-Falster.

andres Bekostning, plejede hun at sige: „Enhver kan være god for sig“. Ofte sad hun ved sin Rok og spandt Hør, hvorved hun vædede Fingrene af en lille hvid Krukke med Vand, der hængte paa Rokken. — Paa de store Højtiders 1ste Helligdag om Formiddagen skulde vi Børn, festklædte og feststemte, op at hilse paa Bedstemoder, og vi raabte da af al Magt ind i Øret paa hende: „Glædelig Fest, Bedstemoder!“ — Hun nikkede mildt til os og havde gerne et eller andet godt at glæde os med.

Selv i hendes høje Alder tog hun og hendes Datter paa længere Besøg hos en Søn, der var Dyrslæge i Ringe, og hos Venner der paa Egnen. Hun hensov stille i Døden i Sommeren 1874, 93 Aar gammel.

X.

Paul Jacobsen og Frederikke Eleonore havde 4 Døtre og 2 Sønner, af hvilke 2 Døtre¹⁾ døde som spæde; de øvrige var:

1. Marie Pauline Frederica, født 1805, der forblev ugift og døde 16. August 1880.

2. Louise Jensine, f. 1807, i 1828 g. m. Købmand Vinhandler Julius Chr. Lorentzen i Slagelse, døde som Enke i Faaborg 1860; de havde 2 Sønner og 2 Døtre.

3. Julia Eleonore Sophie, f. 1812, viedes i 1841 i Brahetrolleborg Kirke²⁾ til Farver i Faaborg, Sophus Wilhelm Lund Kisbye, der overlevede sin Hustru i mange Aar; de havde 3 Sønner 3 Døtre. Han var Søn af Præ-

¹⁾ Jacobine Kirstine f. 1808 og Julia Jacobine f. 1810. ²⁾ Hun stod Brud i grøn Silkekjole. Om dette i hin Tid var almindeligt vides ikke. I en endnu ældre Tid har det maaske været Brug. »Grønt symboliserer Glæden. I Provence var Bruden i gamle Dage iført en grøn Kjole«. (Kristoffer Nyrop: »Ordenes Liv«, Khvn. 1901, Side 114).

sten Jens Brandt Kisbye, Skalkendrup Præstegaard, Aunslev-Bovense Pastorat.

4. Paul Anthon Jacobsen,¹⁾ f. 1814, — 1841 g. m. Marie Magdalene Bøving¹⁾ — d. 1882; hans Hustru, f. 1818, d. 1886; — 5 Sønner og 1 Datter.

Carl Jens Wilhelm Ludvig, f. 1818, cand. pharm. Dyr læge i Ringe; — 1848 g. m. Thora Frederikke Jensine Forbæck, Datter af Apotheker F., Korsør, — d. 1889; hans Hustru døde samme Aar. — 1 Søn, 2 Døtre.

* * *

Rettelser og Tilføjelser til „Svendborg Amt“ 1915, Side 51—72.

Side 57 i 4. Linie f. o. tilføjes: hendes Fader var Fæster paa „Høbbet“ og hed Hans Rasmussen Storm (oplyst af Lærer Martin Rudum, Sødinge). Side 69, 4. Lin. f. n.: Frederik Bager fra Brændegaard er ensbetydende med Friderich Bagger til Julskov, smlg. Sv. A. 1919, Side 44 o. fl. Side 71, 2. Lin. f. n.: læs Paul og 72, 5. Lin. f. o.: læs Paul. Side 72, 2. Lin. f. o.: læs von.

* * *

Kilder (foruden de i hosstaaende Afhandling og i „Sv. A.“ 1915, Side 72, nævnte):

Laurids Pedersen: „Almueundervisning i en dansk Købstad“ (Kbhvn. 1919), U. C. Mule: „Odense Latinskole, som den var fra 1786 til 1793“,¹⁾ Richardt Pedersen: „For 100 Aar siden“ (Kbhvn. 1888), Th. Hauch-Fausbøll: „Haandbog over den ikke naturaliserede Adel“;

¹⁾ Sv. A. 1915, Side 72—71. ²⁾ findes i Odense Katedralskoles Program for 1864, udgivet af daværende Rektor Henrichsen; H. C. Mule, Sognepræst for Nørre-Lyndelse og Højby, Jubellærer, kendt som Historiker og Sprogmand, tog sin Afsked som Præst 1859, døde i Odense 1860.

en særlig Tak skylder jeg Landsarkivar G. L. Wad, Odense, som med sædvanlig Imødekommenhed og Grundighed har besvaret mig en lang Række Spørgsmaal og desuden givet mig Anvisning paa forskellige Skrifter, som har været mig til Nytte ved nærværende Arbejde.

Billedet, Side 125, er taget efter et lille, fint Pastelmaleri, forestillende Jørgen Ludvig v. d. Hude. — Klædningen, formodentlig en Uniform, er højrød Kjole med blaa Rabatter, og med en Distinktion af gule Snore paa højre Skulder.

Originalen ejes af Jens Zeban v. d. H.s Datterdatters Sønnesøn Julius v. d. Hude Lorentzen, Assistent paa Statsbanernes Revisionskontor, København.¹⁾

Paul Jacobsens Sønnesøn, Dyrlæge Forbæck-Jacobsen i Ørbæk, ejer Originalerne til Portrætterne Side 140—141.

oooooooooooo

¹⁾ død i Oktbr. 1922: nævnte Pastelmaleri ejes nu af hans Broder Carl v. d. H. Lorentzen, Kbhvn.

Hestesko.

Ved Museumsinspektør Johannes Olsen.

„Finder nogen en Hestesko paa Vejen, især om der er ni Huller i den, saa tage han den op og slaa den fast foran Dørtrinet; thi da bringer den Lykke i Huset og afværger al Trolddom.“

J. M. Thiele: Danmarks Folkesagn.

Det er et gammelt Raad, der med Tiden kan blive svært nok at følge, idet Nutidens Befordringsmiddel, Bilen, trænger Hestene tilbage, saa at man næsten kan befrygte, at en Hest kan naa til at blive en zoologisk Seværdighed.

Det gamle Raad har i umindelige Tider været fulgt af Folk, dog har man slaaet Hesteskoene op over eller paa selve Døren, omend det var bedre at slaa dem paa Dørtrinet; thi anbragte her havde de den Fordel, at saa værnede de Huset for natlige Besøg af Spøgelser og Gengangere.

Hvor og hvornaar Hestekoene er opfundet vides ikke bestemt, hverken Grækerne eller Romerne beslog i Oldtiden Hestenes Hove med Sko ved Hjælp af Søm, først omkring Kristi Tid kommer Beskyttelsesmidler i Anvendelse for Hestehoven.

De gamle Forfattere, f. Eks. Homer, Virgil og Ho-

rats, der levede i det sidste Aarhundrede f. K., berømmer Hestehovens haarde og gode Egenskaber, og Oldhistorien fortæller, at paa lange Køre- og Rideture led Dyrenes Hove meget, fordi de var uden Beskyttelse.

At dette Forhold har beredt store Vanskeligheder, kan efterfølgende gamle Beretninger give et Indtryk af. Da saaledes den makedoniske Konge Alexander den Store paa sit bekendte Krigstog i Lilleasien og Persien i Aarene 336—26 f. K. medførte mange Heste, maatte han stadig efterlade Heste i Massevis, fordi Dyrenes Hove ødelagdes paa de lange Marschture, og et Par Aarhundreder senere da Kong Mithridates af Pontus i Lilleasien (132—63 f. Kr.) belejrede Cyriacus, rantes hans Rytteri af den samme Ulempe, og han maatte da sende hele sit Rytteri til Bethynien, for at de medtagne Hestes Hove kunde faa den fornødne Pleje.

Fleere af Oldtidens Forfattere har interesset sig for Spørgsmaalet om, hvorledes man bedst formaaede at bevare Hestens Hov. Den græske Philosoph Zenophon (445—355 f. K.) anbefalede at lade Dyrene staa paa et haardt Underlag helst Sten, det ansaa han for et godt Middel til at bevare Hovene, medens Romeren Conlummella i det første Aarhundrede ef. Kr., forfattede et Værk om Landvæsen og fremsatte den Opfattelse, at Dyrene burde staa paa et Underlag af Egetræ, som han ansaa for at styrke Hoven. Zenophon anbefalede endvidere at beskytte Hestenes Hove ved at omgive dem med Saaler eller Sko af Læder, og hans samtidige Landsmand Aristoteles fortæller, at man under Krig gav Kamelerne en Art Sokker paa for at værne deres Hove. Selve den bekendte romerske Senator Cato har beskæftiget sig med dette Spørgsmaal og anbefalet at smøre Hovene med Tjære, som han mente var et godt Beskyttelsesmiddel.

Det manglede ikke paa Forslag i Retning af Beskyttelsesmidler for de stakkels Dyr's Hove, og om de gamle Ægyptere fortælles at de omkring det 12. til 13. Aarhundrede f. K. skal have kendt saadanne Midler, og en græsk Dyrslæge omtaler en Art Sandaler, der bandtes om Hestens Ben i dette Øjemed. Beskæring af Hestens og Muldyrenes Hove faar man først Beretning om i Aaret 303 ef. K.

Fra Oldtiden til vore Dage er forløbet et langt Tidsrum med Forbedringer i Henseende til Hovenes Beslag, før man naaede saavidt, at det kunde gøres saa godt, som man nu formaar det.

Da den romerske Kejser Nero engang foretog en længere Rejse i Riget, medførte han 1000 Muldyr for at trække hans Vogn undervejs, og Forfatteren Suetonius meddeler, at disse Dyr fik bundet Saaler af Sølv under deres Hove, ja, Plinius beretter endogsaa, at Kejserens Hustru Popea var saa flot paa det, at hendes Trækdyr's Saaler var af det pure Guld. Dette viser os, at omkring Kristus Tid er der bragt Midler i Anvendelse, som kunde beskytte Trækdyrernes Hove mod Ødelæggelse, og at de omtalte Saaler henholdsvis betegnedes som Hippo-, Mulo- eller Bosandaler, alt eftersom de brugtes til Heste, Muldyr eller Æsler.

I Europa har man fundet saadanne Saaler baade i Tyskland, England, Schweiz og Frankrig, dog er de alle af Jern; i Museet i Frankfurt am Main kan de ses; de ligner en Slags Sandaler og stammer fra Egnen ved Rhinen, hvor Romerne var de herskende i lange Tider.

Søger man blandt Oldtidens Mindesmærker for at finde billedlige Fremstillinger af Heste, f. Eks. Trajansøjlen i Rom, Parthenonsfrisen paa Athens Akropolis, eller blandt de i Pompeji fundne Statuer af Heste, vil

man finde, at Hestene ikke er fremstillede med Sko paa, ligesaa er Forholdet paa det berømte pompejanske Mosaik, hvor Alexanderslaget er fremstillet, og man mener, at det er Bevis for, at man den Gang disse Ting udførtes ikke har kendt Sko eller Sandaler for Træk- og Ridedyr.

De ældste Fund af Hestesko der kendes, hidrøre fra keltiske Folk, som har boet i Gallien, det nuværende Frankrig; disse Sko var fæstede til Hestens Hov med Søm, og man antager, at de er fra Tiden f. K.

I det franske Departement Cote d'or har Arkæologen Megnin fra keltiske Grave fremdraget Hestesko af Bronze; disse Sko har Sømhuller, og Sømmenes Form ligner Nøglen til en Violin. Ved Langres og Dijon i Frankrig er opgravet Masser af Hestesko og Hestekosøm. Sømmenes Form er som et T, nogle af disse er forsynede med Nitter, og de anses for at hidrøre fra Cæsars Belejring af Staden Alesia i Aaret 52 f. K.; ved denne Lejlighed kom Romerne i Besiddelse af Gallien.

Andre franske Arkæologer har under keltiske Monumenter fundet lignende Hestesko. I Berneralpernes Jura-bjerger er fremdraget Hestesko fra en Tørvemose, dette Fund skal skrive sig fra det sjette Aarhundrede f. K., og det synes at bevise, at de keltiske Folk i lange Tider før andre Folk har forstaaet at beskytte Hestens Hov med en Sko. Hestesko fra de keltiske Fund kendes paa, at have seks store, langagtige Sømhuller, Skoen har ingen Kappe, og dens ydre Rand eller Kant er bølgeformet udhamret; men selve Skoen er kun lille og svag.

Man mener, at de keltiske Præster Druiderne smedede Hestekoene, og at Gallerne selv besloge Hestens Hove med Sko, og at dette skal have holdt sig et Stykke op i Middelalderen. Heraf turde fremgaa at de keltiske Folk var Opfindere af Hestens Sko; men det er dog usikkert.

Andre mener, at Kunsten, at smede Hestesko, er kommen fra Hunnerne. Imidlertid ser det ud til, at Romerne har lært Hestesko at kende, medens de herskede i Gallien; men de romerske Hestesko er større og sværere end de keltiske, maaske har Romerne ogsaa haft større Heste, og de romerske Hestekosøm bøjedes enten om Hoven eller tilbage, saa at de gik ind i Hovens nederste Del; tillige har de otte Huller til Søm.

Paa et Basrelief i Museet i Avignon, hvorpaa er fremstillet en Hest, ses, at dens ene Hov er forsynet med Sko og Søm, ligeledes findes i Louvre Museet i Paris et Basrelief, der viser, at den forreste Hest har Sko paa alle fire Ben. I den romerske Kejsertid optræder Hestesko; men til at begynde med fik kun Forbenene Sko paa.

I Afrika, Asien og Østeuropa har Hestekoen været i Brug langt tilbage i Tiden, f. Eks. havde Mongolernes Heste halvrunde Sko.

I det 8. til 9. Aarhundrede ef. K. beslog de skandinaviske Folk deres Heste med Sko, saadanne Sko er fundne i Grave, blandt andet da Gokstad-Vikingskibet kom for Dagen i Norge; i Slutningen af Nordens Oldtid kaldtes de for Broddar, Visken eller Kuri; men en saadan Sko var egentlig mere en Braad end en Sko, og man mener, at den særlig var beregnet til at forhindre Hesten i at glide i glat Føre. De var ikke ret store, bredest fortil og havde her en Braad.

De første sikre skriftlige Beretninger, der findes om Hestesko, stammer fra de militære Forordninger, som Kejser Leo IV. (den Vise) af Konstantinopel i Aarene 886—911 ef. K. udstedte, og da omtales Hestesko af Halvmaaneform.

Da Hertug Bonifacius af Toskana i Italien 1034 holdt sit Bryllup, lod han sine Heste beslaa med Sølvsko, og

det fortælles, at da den norske Konge Sigurd Jorsalfar paa sin Rejse 1107—11 til det hellige Land og Konstantinopel, holdt sit Indtog i denne By, var hans Hest beslaaet med Guldsko. I det 11te Aarhundrede omtales Hestesko i Sverige. Samtidig kendtes ogsaa Hestesko paa Sicilien, Øen var den Gang i Sarascenernes Magt, og da de indbyrdes krigedes, tilkaldte den ene Part græsk Rytteri til Hjælp, og da de i Forening slog Modparten paa Flugt, kastede denne Fodangler efter sig, for at standse Fjenden; men deres Heste var saaledes beslaaet, at Skoene dækkede hele Hoven forneden, og derved fik de udkastede Fodangler ingen Virkning.

En Fodangel er af Jern med flere spidse Pigge, og den er indrettet saaledes, at naar man kaster den fra sig, vil altid en af Piggene vende opad, derved foraarsages særlig Standsning af Rytteri føleligt. Det har forøvrigt været anvendt langt op mod vor Tid. I Museet i Svendborg ses en Fodangel i den middelalderlige Afdeling.

Da Hertug Vilhelm Erobreren af Normandiet kom til England, fandt han, at man her kendte Hestesko, og han befalede da en af sine Mænd, Wakelin af Fenaris, at føre Opsyn med alle Smedene, og gjorde ham til Greve af Derby og Fernes, og Familien fører siden den Tid 6 sorte Hestesko i et Sølvfelt som sit Vaabenmærke, endvidere fortælles, at Wakelin byggede Slottet Oakham i Grevskabet Rusland, og at han fik det Privilegium, at enhver Friherre eller Baron i Riget, der første Gang red gennem Oakham maatte erlægge en Hestesko, der da sloges op ved Slottes Port.

Man mener, at den egentlige Beslagsmedekunst har udviklet sig i Italien; men at Trediveaarskrigen standsede dens videre Fremgang, og først da man i det 18. Aarhundrede oprettede Dyrslægeskoler, kom der atter Fremgang i denne Haandtering. 1771 fik Frankrig sin første

Dyrlægeskole i Lyon; England kom først senere med paa dette Omraade, men skal saa til Gengæld have ydet meget anerkendelsesværdigt i Beslagsmedekunsten, da saaledes Hannover stod under England, var det langt forud for det øvrige Tyskland i Henseende til Hesteskobeslag.

I Svendborg og andre Steder er fundet Hestesko ved Gravning, det er gamle middelalderlige smaa Sko, de opbevares paa Museet, de er meget forskellige, nogle synes at være af høj Alder. Man maa erindre, at Hestene her i Landet langt op mod vor Tid var smaa, omtrent som Islændere; i Rudkjøbings Museum er opstillet et Skelet af en saadan lille Hest fra en Oldtidsgrav.

I Kulturhistoriske Museet i Lund opbevares Hestesko fra ca. 1000—1100, der er opgravede i den gamle Bydel, og hvoraf mange aldrig have været større end en god halv Hestesko, altsaa har de kun dækket Hovens ene Halvdel og endte mod den manglende Del i en Spids; de har 4 à 5 Sømhuller.

Da Spanierne opholdt sig i Danmark 1808, efterlod de ogsaa Hestesko, og de er af en hel anden Form end vore, meget bredere fortil.

Fra Danmarks Historie ved vi, at Kong Christoffer den 1.s Dronning Margrethe Sambiria med Tilnavnet „Sprænghest“ var en energisk Kvinde og ivrig Rytterske, hun skal en Gang til Munkenes Fortvivlelse have aflagt Øm Kloster et Besøg og var da ledsaget af 1800 Ryttere. Hun krigedes med den slesvigske Hertug, medens hendes Søn Kong Erik Klipping var mindreaarig, og Sagnet fortæller, at hun lod sine Heste sko bagvendt for at vildlede Fjenden.

I de gamle middelalderlige Lavsskraaer omtales ogsaa Hestesko. Saaledes fordredes 1491 af en Grovsmed for at blive optaget som Broder af Roskilde Smedes Lav, (han kaldes her en Bollsmed), at han blandt de Dele, han

maatte udføre som sit Mesterstykke, ogsaa maatte kunne smede en Hestesko; det samme fordrede Smedelavet i Ystad 1496 og Lavet i Kjøbenhavn 1512, hvorimod enhver Smed kunde optages i Flensborglavet, naar han kunde smede en Hestesko, dog maatte en Grovsmed smede to Stykker.

I Dronning Christines Regnskaber for Aarene 1500—10 ses, at hun gennemsnitlig betalte 6 à 7 Skilling for 4 Hestesko og 5 Skilling for 100 Braadsøm. Da hun 1504 var i Tangermünde, betalte hun en Smed 6 Skilling løbsk for et Sæt Hestesko, men kun 1 Skilling for Sømmene.

Fra gamle Regnskaber ved vi, at man f. Ex. i Svendborg i 1807 gav 48 Skilling for 4 Hestesko, men i 1814 var Prisen gaaet op til 1 Rgd. og 32 Skilling. Den store Stigning skyldtes Krigen med England 1807—14.

Flere Gange har jeg paa Museet truffet Beslagsmede, som, naar jeg viste dem de middelalderlige Hestesko, strax var klar over, at disse Sko hørte Fortiden til, om enkelte særlig velbevarede Sko kunde Vedkommende baade se og forklare, at de var fremstillede og forarbejdede paa en anden Maade, end den man anvender i vore Dage.

Under Udarbejdelsen af denne Artikel har jeg benyttet følgende Værker:

Lissing Hartmann: „Der Fuss des Pherdes“. Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: „Danske Dronninger“. I. M. Thile: „Danmarks Folkesagn“. William Christensen: „Dronning Christines Hofholdningsregnskaber.“ J. Olsen: „Svendborg Bys Historie“. C. Nørop: „Danmarks middelalderlige Gilde- og Lavsskraaer.“ m. fl.

Sluttelig bringer jeg Hr. Stadsdyrlæge Kobbenaegel en Tak for den Velvilje, han har vist mig ved at laane mig udenlandsk Litteratur om dette Emne.

Medlemsliste.

Ved Afslutningen af Medlemslisten til sidste Hefte af „Svendborg Amt“ havde „Svendborg Amts historiske Samfund“ 616 Medlemmer.

Senere er tilgaaet:

Andersen, Anders, Sognefoged, Aasgaard, Ørbæk.
Andersen, C. H., Urmager og Guldsmed, Ærøskøbing.
Axelgaard, Tue, Lærer, Langø Skole, Martofte.
Bager, Ole, Boghandlerlærling, Østergade 16, Faaborg.
Bagger, Poul, Thorvaldsensvej Nr. 2, København.
Bek, J. P. Lomholt, Snedkermester, Gestelev, Ringe.
Bender-Petersen, Konditor, Kongegade, Nyborg.
Borgstrøm, Carl, Skræddermester, Vejstrup.
Føns-Jørgensen, G. J., Sognepræst, Tullebølle, Rudkøbing.
Hansen, Hans Brandt, Landmand, Gudme.
Honoré, Skolebestyrerinde, Nyborg.
Jørgensen, Victor, Skoleinspektør, Nyborg.
Lange, Frue, Godsejer, Ørbækklunde, Ørbæk.
Larsen, R. Bonde, Husejer, Gudbjerg, Gudme.
Lundbye, J. T., Upsalagade 6^a, København K.
Lundsgaard, Henrik, Gaardejer, Ørbæk.
Mejer, Valdemar, Læge, Ferritslev, Ullerslev.
Nielsen, Arnold, Grosserer, Nyborg.
Nielsen, Hans, Gaardejer, Ørbæk.
Pedersen, Jørgen, Gartner, Kværndrup.
Rasmussen, N. P., Skræddermester, Bolteskov, Ringe.
Rasmussen, H. C., Journalist, Odense.
Trondhjem, H., Ø. Voldgade 79, Nyborg.
Thøfting, Stationsforstander, Vejstrup.
Thøgersen, Lærerinde, Den private Realskole, Nyborg.
Thrane, Lærer, Nyborg.

Siden 1. September 1921 er der afgaaet 41 Medlemmer; af dem er 11 udmeldt, 5 er døde og 25 har ikke indløst Medlemskriftet.

„Svendborg Amts historiske Samfund“ tæller nu (1. Oktober 1923) 601 Medlemmer.

UDDRAG AF REGNSKABET
 FOR
 »SVENDBORG AMTS HISTORISKE SAMFUND«
 FRA 1/10 1921 TIL 1/10 1923.

Beholdning 1/10 1921:	
Indestaaende i Landbosparekassen.....	Kr. 33,80
Hos Kassereren	- 20,52

INDTÆGT:	
Aarsbidrag for 1921. 604 Medlemmer ...	- 1786,50
Solgt ældre Aarg. af „Svendborg Amt“ ..	- 137,00
„ 500 Eksp. af Bogen om Knud Rasmussen	- 750,00
„ i Boghandelen ved V. Schønmann	- 87,00
Portogodtgørelse	- 179,80
Statstilskud. 2 Aar	- 800,00
Tilskud fra „Fyens Stifts patr. Selskab“ ..	- 50,00
Mødet i Nyborg (Entre).....	- 383,05
Overskud fra Christ. II's Mindesten.....	- 16,37
Indvundne Renter.....	- 3,21
Udlagt af Formanden	- 15,29

Ialt .. Kr. 4262,54

Efterset og godkendt.

Vejstrup, d. 10/10 1923.

L. Faurby Stengaard. Lars Hansen.

UDGIFT:	
C. Schønmanns Bogtrykkeri.....	Kr. 559,50
Svendborg Amtstidendes Bogtrykkeri for Bogen om Knud Rasmussen	- 1670,30
Honorar for Manuskriptet	- 280,00
Korrekturlæsning og Ekspedition	- 100,00
Porto ved Udsendelsen	- 287,25
Aarsmødet i Ørbæk 15/6 1922.....	- 178,50
Medlemsbidrag til „Dansk hist. Fællesforening“. 2 Aar.....	- 75,00
„Danmarks Folkeminder“.....	- 4,80
Blomsterdekorationer	- 37,55
Mødet i Nyborg d. 2/10 1923: Honorar og Kundgørelser	- 187,56
Andre Udgifter ved samme Møde	- 341,50
Dækket Formandens Portoudlæg	- 32,00

Beholdning:	
Indestaaende i Landbosparekassen.....	- 38,58
Tilgodehavende for solgte Skrifter	- 470,00

Ialt... Kr. 4262,54

Vejstrup Højskole, 10/10 1923.

Thøger Dissing.

CHR. II's MINDESMÆRKE I NYBORG

Beholdning 1921:

¹/₉. Indestaaende i „Landbosparekassen“ Kr. 942,36

INDTÆGT:

Indsamlet ved Mødet i Ørbæk d. ¹⁵ / ₈ 1922 ..	-	47,00
Indvundne Renter.....	-	83,21
„Nyborg Turistforening“	-	500,00
Red. Emil Opffers Indskud med paaløbne Renter	-	242,71
Private Bidrag, væsentlig fra København ...	-	1037,29

Ialt... Kr. 2852,57

UDGIFT:

Billedhugger A. Bundgaard for Mindestenen..	Kr. 2700,00
Tryksager.....	- 60,00
Transport og Opstilling.....	- 76,20
Overført til „Svendborg Amts historiske Samfund“	- 16,37

Ialt... Kr. 2852,57

Vejstrup Højskole, ¹⁰/₁₀ 1923.

Thøger Dissing.

Efterset og godkendt.

Vejstrup, d. ¹⁸/₁₀ 1923.

L. Faurby Stengaard. Lars Hansen.

Indhold.

	Side
1. Albert Thomsen: Historiske Efterretninger om Avnslev og Bovense Sogne i ældre Tid.....	3
2. Peder R. Møller: Mads Hansens efterladte Komedier:	
a) Forord.....	26
b) Holger Danske	29
c) Den første Vinternat.....	49
d) Enken	65
3. H. C. Holst: Nyborg Sølaug.....	93
4. F. F. M. Jacobsen: Paul Jacobsen. Endnu et Par Blade af en gammel Faaborg-Families Historie	111
5. Johannes Olsen: Hestesko.....	153
6. Medlemsliste.....	161
7. Uddrag af Regnskabet for „Svendborg Amts historiske Samfund“	162
8. Christian II's Mindesmærke i Nyborg	163

Minde- og Mødeplads ved de gamle Oldtidsmindesmærker paa Gudbjerg Præstegaards Mark. Dette Forslag fandt en god Jordbund hos Befolkningen i Gudbjerg og Omegn. Der blev stiftet en Forening til Opgavens Løsning, og Minde- og Mødepladsen er nu sikret.

I Løbet af indeværende Efteraar har „Sv. A. hist. Samf.“ haft den Glæde at se en anden Opgave løst, som vi har virket for igennem en lang Aarrække.

2. September holdtes der et historisk Møde paa Nyborg Slot, og ved den Lejlighed afsløredes der et Mindesmærke for Kong *Christian d. II.* — samtidig med at Mødet var som en Indvielsesfest for det nu færdigrestavrerede Nyborg Slot, Nordens ældste Kongeborg.

Fhv. Skoleinspektør *Ernst Petersen*, som har udført et stort Arbejde baade for Restavringen af Slottet og for Mindesmærket, talte først meget smukt om Chr. II og sluttede med at afsløre Mindestenen, der bestaar af en ca. 2 m. høj graabrun, rektangulær Sten, som staar op imod den gamle Slotsmur paa Gaardsiden. Stenen bærer et Brystbillede af Kong Christian, nærmest efter Lucas Cranachs Stik; under dette staar Kongens Navn og Fødselsdag, og neden under igen staar de sidste Vers af „Fuglevisen“.

Hele Mindesmærket er meget smukt og karakterfuldt. Stenen er hugget og leveret af Billedhugger *A. Bundgaard*. Forstander *R. Nielsen*, Særsløv, havde skrevet en smuk Sang til Afsløringen.

Ved Mødet talte endvidere Nationalmuseets Direktør, Dr. phil. *M. Mackeprang* om *Nyborg Slot*, og sluttelig talte Formanden om *Christian d. II's Reform-Lovgivning*. Mødet var besøgt af henved 1000 Mennesker og er det største Møde, „Svendborg Amts historiske Samfund“ endnu har holdt.

Henvendelser vedrørende „Samfundets“ Virksomhed og Indmeldelser af ny Medlemmer kan sendes til undertegnede Formand. Ny tiltrædende saavel som de nuværende Medlemmer kan faa alle de Skrifter, „Samfundet“ tidligere har udgivet, til 1/2 Pris, saalænge Beholdning haves.

Vejstrup Højskole, Oktober 1923.

P. B. V.

Thøger Dissing.

Svendborg Amts Museum

er stiftet den 17de Oktober 1908 med det Formaal gennem erhvervede Samlinger at bevare og opbølge Kundskab om vore Fortidsminder.

Museet opfordrer særlig Landboerne til at værne om og bevare alle saadanne Genstande; som have det mindste at betyde i Henseende til det daglige Liv paa Landet i gamle Dage, for Damp og Elektricitet afløste Haandarbejdet; Museet modtager og opbevarer med Glæde disse Ting.

Endvidere opfordrer Museet til at indsende alle ved Tørvegravning fremkomne Knogler, Tænder, Gevirer, Kranier eller lignende til Museets Inspektør *Johannes Olsen*, Lundevej 21, 1. Sal, Svendborg, fordi disse Ting have Betydning for videnskabelige Undersøgelser af Danmarks Dyreverden i Fortiden. Findested og Dybden i Jorden bedes opgivet.

Medlemmer kunne optages ved Henvendelse til Selskabets Kasserer, Hr. Købmand *Ludvig Riber*, Svendborg.

Langelands Museum

er en selvejende Institution, som har til Opgave at samle og fremstille i Museets Bygning i Rudkøbing, alt hvad der kan tjene til Oplysning om Langelands Fortid.

Museet er aabent for Besøgende hver Lørdag og Søndag Eftermiddag Kl. 2—4. Gratis Adgang.

Udenfor disse Tider vil Museet som Regel kunne beses ved Henvendelse til Opsynet.

Nyborg Museumsforening

stiftet ¹⁰/₁₀ 1912

har til Formaal at samle forskellige Genstande, Billeder, Møbler m. m., for at de, samlede i Nyborg Museum, kan bidrage til at oplyse Nyborgs og nærmeste Omegns historiske Udvikling.

Medlemsbidraget 1 Kr. aarlig. Indmeldelser og Gaver til Museet modtages med Tak af Bestyrelsens Formand.